

**Dřesk a Tilpína
aneb Kouzlo materiálů**

Dřesk a Tilpína aneb Kouzlo materiálů

Inspirativní metodická příručka pro oblast polytechnické výchovy v mateřské škole

Copyright © Sluňákov 2015

Motto:

*„...nikdo neodhalí ve věcech něco věčného,
kdo se nejprve důkladně neseznámil s tím,
co je v nich pomíjivé...“*

Rudolf Steiner

Vyrobil Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o. p. s. © 2015, Horka nad Moravou
(www.slunakov.cz, tel. 585378345)

Tato publikace byla vydána v rámci projektu Dřesk a Tilpína – přímá podpora pedagogů mateřských škol v jejich profesních a lektorských dovednostech, reg. č. CZ.1.07/1.3.00/48.0015.

1. vydání

Autorka:

Mgr. Zdenka Štefanidesová

Spoluautoři odborných částí metodických materiálů:

Mgr. Michal Bartoš, Ph.D.

Mgr. Monika Kukalová

Výtvarné náměty a ilustrace:

Mgr. Zdenka Štefanidesová, děti z Mateřské školy Nemilany – Olomouc, Česká čtvrť

Recenze:

Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Jazyková korektura:

Mgr. Lenka Preňková

Odborná korektura:

Mgr. Michal Bartoš, Ph.D.

Mgr. Monika Kukalová

Fotografie:

Mgr. Zdenka Štefanidesová, Archiv Sluňákova

Design, typografie, výroba:

Reprotisk s. r. o., M. R. Štefánika 318/1, Šumperk

ISBN 978–80–905347–9–7

Obsah

Úvodní slovo	6
Jak s knihou pracovat	7
Příběh Dřeska a Tilpíny	9
Polytechnická výchova v mateřské škole	11
O materiálech	14
O hmatu	17
Inspirace a kreativita	19
Inspirační kalendář	21
Motivační aktivity	33
Tematický Den dřeva	41
Tematický Den skla	55
Tematický Den kovu	67
Tematický Den textilu	79
Tematický Den papíru	93
Tematický Den hlíny	107
Závěrečné slovo	123

Přílohy

Seznam použité literatury	124
Seznam souborů na CD a seznam pracovních listů	131

Úvodní slovo

„VŠECHNO, CO OPRAVDU POTŘEBUJU ZNÁT o tom, jak žít, co dělat a jak vůbec být, jsem se naučil v mateřské školce. Moudrost mě nečekala na vrcholu hory zvané postgraduál, ale na písčovišti v nedělní škole. Tohle jsem se tam naučil:

O všechno se rozděli.

Hraj fér.

Nikoho nebij.

Vracej věci tam, kde jsi je našel.

Uklízej po sobě.

Neber si nic, co ti nepatří.

Když někomu ublížíš, řekni promiň.

Před jídlem si umyj ruce.

Splachuj.

Teplé koláčky a studené mléko ti udělají dobře.

Žij vyrovnaně – trochu se uč a trochu přemýšlej a každý den trochu maluj a kresli a zpívej a tancuj a hraj si a pracuj.

Každý den odpoledne si zdřímni.

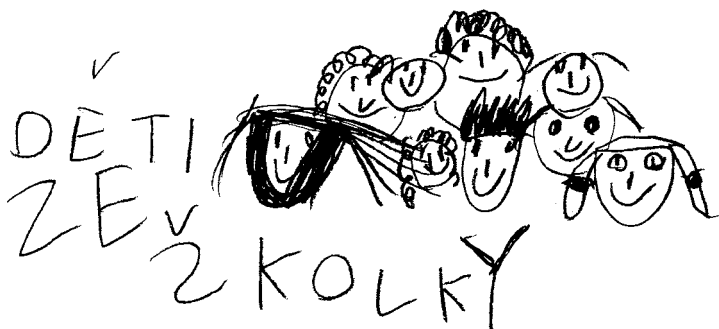
Když vyrazíš do světa, dávej pozor na auta, chytň někoho za ruku a drž se s ostatními pohromadě.

Nepřestávej žasnout. Vzpomeň si na semínko v plastickém kelímku – kořínky míří dolů a rostlinka stoupá vzhůru a nikdo vlastně neví jak a proč, ale my všichni jsme takoví.

Zlaté rybičky, křečci a bílé myšky a dokonce i to semínko v kelímku – všichni umřou. My také.

A nikdy nezapomeň na dětské obrázkové knížky a první slovo, které ses naučil – největší slovo ze všech – DÍVEJ SE.“

Robert Fulghum



Zdroj:

FULGHUM, Robert. 2007. Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce. Vyd. 7., rozš. 2. Překlad Lenka Fárová, Jiří Hrubý. Praha: Argo, 205 s. ISBN 978-80-7203-935-7.

Jak s knihou pracovat

Milé kolegyně, milí kolegové,

dostává se vám do rukou nově vytvořená inspirativní metodická příručka plná motivačních aktivit, praktických postupů, námětů a ukázek využitelných při práci s nejmladšími dětmi v oblasti polytechnické výchovy. Její nedílnou součástí je i kufr či truhla Dřeska a Tilpíny, kterou jste získali jako účastníci kreativních workshopů nebo studia. Práce s materiálem je pro děti sama o sobě natolik zajímavá, že pokud k ní přidáte své pedagogické nadšení a nápady, obohatíte to připravenými informacemi a zajímavostmi a pak vše sestavíte do jednoduché struktury tematického dne, získáte nejen zájem dětí o dané téma, ale často i uznání a podporu rodičů a pro sebe vnitřní pocit radosti. Prostory mateřské školy a váš pedagogický tým se tak může stát „místním inspirátorem“ v pravém slova smyslu a může mít neopomenutelný vliv na míru a intenzitu času, který budou rodiče trávit aktivně se svými dětmi.

Obsah této knihy je rozdělen do čtyř základních částí. V první části naleznete seznámení s motivačním příběhem dvou neobyčejných bytostí Dřeska a Tilpíny, které celou knihu provázejí.

Nabádají nás k využívání tradičních i méně tradičních přístupů k učení se zapojením všech smyslů a přirozeným začleňováním prvků prožitkové a intuitivní pedagogiky. Protože tyto bytosti rády objevují vše, co je spojeno s kouzlem materiálů, motivují děti písničkou, říkadly a jednoduchými pohybovými etudami k probuzení zájmu o kreativní technické tvoření. Využívají k tomu šesti základních materiálů. Kluk Dřesk, který v sobě skrývá silnou mužskou energii, má své jméno sestavené ze začátků slov (**DŘE**vo – **S**klo – **K**ov), protože je to právě muž, který by měl v životě věci zahajovat, dát jim náboj počáteční energie a vkládat do nich svou sílu. Holčička Tilpína je spíše křehkou bytostí a její jméno je sestaveno z konců názvů tří měkkých materiálů (tex**TIL** – pa**PÍ**r – hlí**NA**). Naplňuje podstatu ženského přístupu k životu, kdy žena svou klidnou stabilní opakovanou činností zajišťuje pocit sounáležitosti a dokáže pomocí své vytrvalosti zahájené aktivity dokončovat. Propojování těchto dvou principů je dobré při všech předkládaných aktivitách podporovat. Děti se tak učí, že oba dva typy energií (a s nimi spojené role) mají v životě své opodstatněné místo a společně vytvářejí harmonii a kreativní přístup lidského bytí.

V druhé části se můžete seznámit se základními informacemi z oblasti polytechnické výchovy, pracovních činností, práce s materiály a inspirovat se připravenými náměty. Doporučujeme četbu této kapitoly hned propojit se studiem odborné a motivační literatury, která je uvedena v závěru metodiky. V této druhé části naleznete i stručný návod, jak pracovat se svou vlastní inspirací a pomocí asociačních technik vytvářet tzv. inspirační kalendář, který vám může v mateřské škole sloužit během celého roku jako aktuální metodický materiál pro přípravu větších tematických celků.

Ve třetí části naleznete nabídku šesti připravených scénářů tematických dnů, které jsou zaměřeny na vybrané materiály spojené se jmény Dřeska a Tilpíny (tematický den dřeva, skla, kovu, textilu, papíru a hlíny). Každý tematický den má svůj motivační název, v jeho úvodu naleznete základní informace a zajímavosti o daném materiálu a jednoduchý scénář, který nabízí velký výběr aktivit.

Doplněním metodické příručky je i složka, ve které naleznete kromě tištěných materiálů i elektronickou verzi metodiky a všech pracovních listů a fotokaret. Na CD je umístěn i soubor nazvaný Inspirační mix plný fotografií pořízených na stážích ve školkách v České republice nebo v zahraničí. Objevíte tady i soubor se zpracovanými tematickými dny vašich kolegů, kteří se zúčastnili studia v Centru ekologických aktivit Sluňákov v rámci projektu Dřeska a Tilpína a svými nápady a náměty z praxe tento materiál výrazně obohatili. Za tento přínos jim velmi děkujeme.

Cílem našeho sluňákovského metodického týmu bylo připravit materiál, který bude sloužit jako návrh využitelných aktivit spojených s daným tématem, nikoli jako závazně stanovená podoba, kterou musíte přesně naplnit. Metodická příručka by vám měla poskytnout prostor pro iniciaci vlastních nápadů. Měla by inspirovat, motivovat, povzbudit a především přispět k aktualizaci používaných aktivit ve vaší mateřské škole. Měla by vám tedy posloužit jako námětové vodítko, které ukazuje, jak je možné k daným tématům přistoupit a získat mezi kolegy, rodiči, přáteli další nadšence pro smysluplné motivování dětí vlastním přístupem ke kreativnímu tvoření.

Přejeme vám na této pracovní i osobní cestě hodně štěstí.

Sluňákovští



Příběh Dřeska a Tilpíny

Dřesk a Tilpína jsou vlastně jen takové úplně obyčejné bytosti, které dokáže zahlédnout jen člověk s duší dítěte nebo samotné dítě. Toulají se po světě, zastaví se všude tam, kde se něco zajímavého děje. Na svém zastavení rozdávají radost z tvoření.

Dřesk a Tilpína bydleli v malém domečku na kraji Pampeliškového háje.

Jednoho dne se Dřesk a Tilpína probudili a řekli:

„Na světě je tak krásně, měli bychom se po něm porozhlédnout a vše pečlivě prozkoumat.“

A vydali se na cestu.

Dřesk připravil malý vozíček, dal na něj truhlu a do ní vše potřebné nářadí, nástroje a věci, aby se cítili na cestě bezpečně.

Tilpína zase zabalila jídlo a vše potřebné, aby se cítili na cestě pohodlně.

Ustlali si postýlky, zavřeli okenice, zamkli a klíč donesli kamarádovi do domečku u Kopřivového háje, aby jim ho pohlídal, než se vrátí.

Sluníčko se objevilo nad kopcem a tak byl nejvyšší čas vyrazit.

Po cestě si zpívali, povídali, voněli ke kytkám, pozorovali broučky, odpočívali v mechu a svačili lahodné lesní jahody a borůvky.

K večeru přijeli s vozíčkem k malé lesní studánce a začali přemýšlet, kam se na noc uloží.

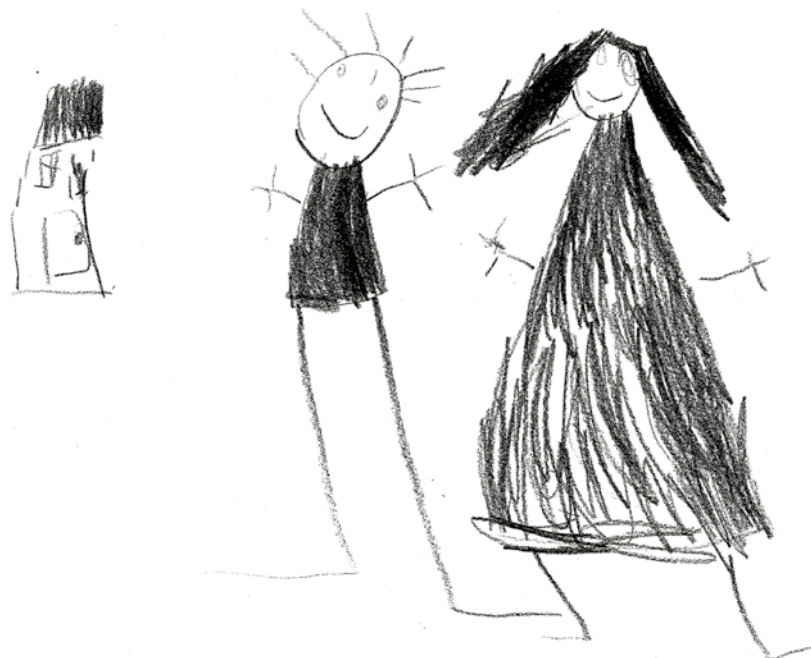
Ustlali si v mechu, popřáli si dobrou noc a krásné sny.

Jaké sny se jim zdály a jak pokračoval jejich příběh, už záleží jen na nás.

Pojďme si o tom popovídat.

Otázky pro práci s příběhem:

*Kde bychom našli Pampeliškový háj?
Jak vypadal domeček Dřeska a Tilpíny?
Co dal Dřesk do truhly?
Co zabalila Tilpína na cestu?
Jak se na cestu oblékli?
Jaký byl kamarád z domečku u Kopřivového háje?
Jaké písničky si cestou zpívali?
Co to znamená „složit hlavu“?
Čeho by se mohli bát v lese?
Co by jim pomohlo, aby se nebáli?
Jaké sny se zdály Dřeskovi a jaké Tilpíně?
Kam se chtěl každý z nich podívat?
Komu mohli na své cestě pomoci?
Za jak dlouho se vrátili domů?*



Polytechnická výchova v mateřské škole

*„Ten, kdo nezná cíl,
jen sotva cestu přečká.
Půjde ze všech sil,
však stále dokolečka.“*

Christian Morgenstern

V současné době si pojem polytechnická výchova spojujeme nejčastěji se vzděláváním studentů na vysokých školách. V rámci tohoto vysokoškolského studia jsou jim nabízeny prostřednictvím mnoha technických oborů nejnovější informace týkající se vědy a techniky.

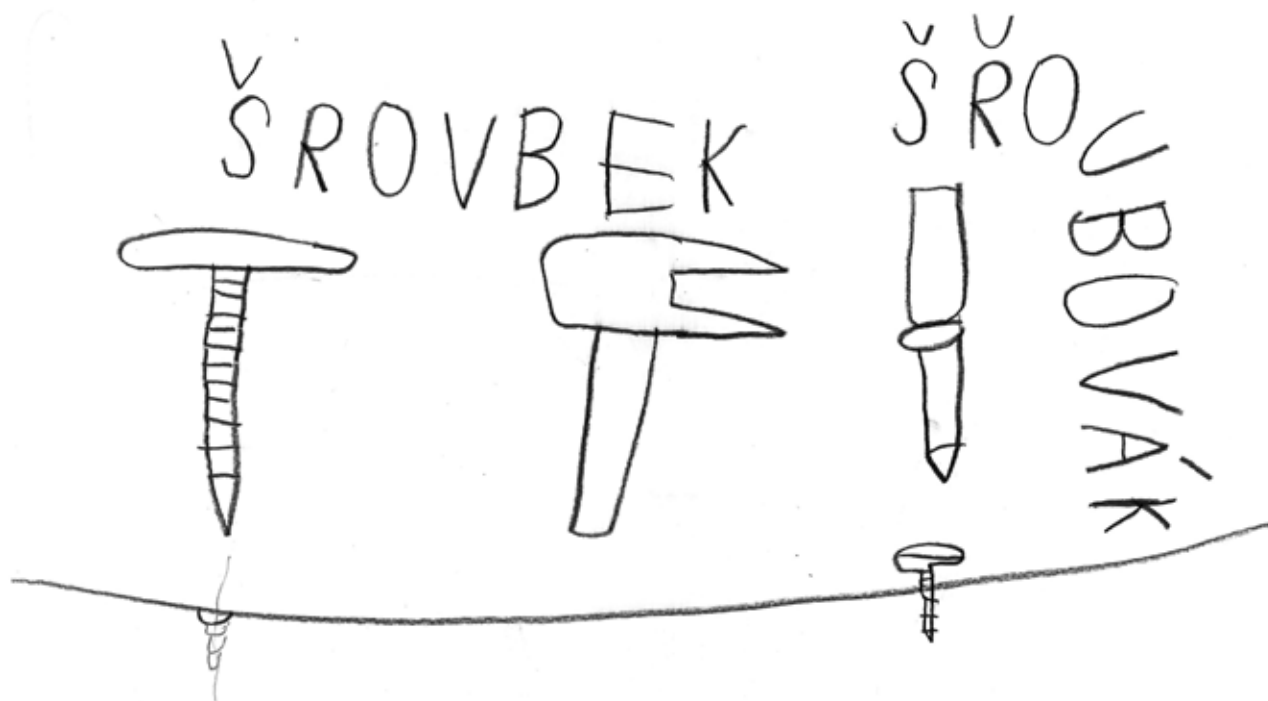
V předškolním věku se dítě setkává s prvky polytechnické výchovy spíše v jejich praktické podobě během každodenních činností v rodině a v mateřské škole. Jde o oblast výchovy, která nabízí dítěti prostřednictvím aktivit tvorbu vztahu k plánování činnosti, jejímu soustředěnému vykonávání a úspěšnému dokončení. Učí dítě hledat cesty při řešení jednoduchých zadání, zkoumat a objevovat základní vlastnosti nejrůznějších materiálů, porovnávat je a vybírat nejvhodnější materiál pro realizaci svého záměru. Otevírá také možnost poznání sebe sama v přístupu k činnostem, k řešení problémů vznikajících při tvorbě a k realizaci spojené s následnou prezentací výtvoru. Dítě se učí nenásilně pracovat se základními pojmy technické tvorby jako je nápad, plánování, časový úsek, realizace, cíl, kritické myšlení, hledání řešení, změna postupů, náhodný pokus, experiment, badatelská činnost.

Učení v tomto předškolním věku je přímo navázáno na osobní prožitky, které projdou přes fyzické tělo v podobě zapojení pěti základních smyslů. Je tedy důležité, aby mohlo dítě s materiály, nástroji a pomůckami přímo pracovat a aby si nástroje i vzniklé situace zachovaly co nejvíce reálnou podobu.

Jen tak docílíme toho, aby dítě pocítilo během činností a nabízených aktivit smysluplnost a propojení s realitou, což je pro vnitřní motivaci při učení to nejdůležitější. K tomu je potřeba, aby mu bylo ze strany pedagoga aktivně nasloucháno, když popisuje svůj záměr a sděluje otevřeně své nápady a myšlenky. Odměnou bývá radost dítěte z probíhající tvorby a jeho vlastní objevování základních postupů.

Polytechnická výchova je tedy oblastí, v rámci které může dítě získávat a cíleně procvičovat základní pracovní dovednosti jako je trhání, skládání, stříhání, vystřihování, lepení, spojování, sešívání, sbíjení, zatloukání, modelování, sestavování a následně je smysluplně zařazovat do svých postupů při zkoumá-

ní a objevování světa. Dalo by se říci, že všemi těmito činnostmi, vhodně připraveným prostředím, dobře kladenými motivačními otázkami a aktivním pedagogickým přístupem podporujeme u dítěte rozvoj technického myšlení nebo spíše růst celé oblasti, kterou bychom mohli nazvat technickou gramotností.



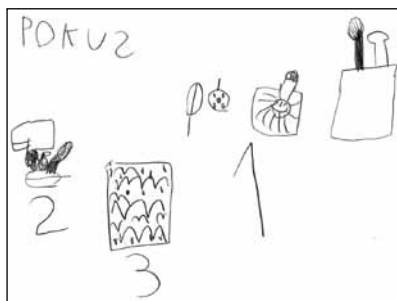
Pokus, experiment – záznam od dětí k pokusu s barvami



1. Příprava pomůcek a prostředí



2. Co o daném tématu víme?



3. Pokus a jeho záznam



4. Povídání a pojmenování objeveného

V první fázi připravíme s dětmi pomůcky pro uskutečnění pokusu s barvami (3–4 hluboké talíře, podnosy, pipety, anilinové nebo potravinářské barvy, štětce, čistítka do uší, hadříky, mléko, líh, jar, olej, ocet, šumivou tabletu atd.) Všechno si společně s dětmi pojmenujeme.

Nalejeme mléko do talířů, nakapeme barvy a povídáme si s dětmi o tom, co jim obrazce vzniklé na hladině připomínají. Nabídneme jim kousek špejle a tvoříme společně pomocí tahů špejle po hladině nové tvary. Pojmenováváme společně barvy i vlastnosti barev a mléka.

Do každého talíře přidáme postupně další připravené ingredience. Doporučujeme začít lihem (hladina mléka překvapivě rychle zavíří), potom do druhého talíře dáme jar, který nabere na čistítka do uší, a to umístíme do středu talíře (jar bude barvy a mléko odpuzovat a před očima nám vznikne duhový pohyblivý deštník), nakonec použijeme olej, který vytvoří velké mastné (často i putující) bubliny a oka. Společně vše zkoumáme a pojmenováváme. Necháme děti navrhnout, co všechno by chtěly ještě do mléka přidat, aby viděly další reakce (sůl, sodu, různé čisticí prostředky).

Po ukončení pokusu, kdy se většinou barvy ve všech talířích smíchají a vznikne barevné mléko, si s dětmi povídáme o tom, co všechno objevily, která reakce se jim zdála nejzajímavější a jaké další pokusy navrhnou.

O materiálech

Dotyk je prožitek získaný prostřednictvím setkání s jiným objektem, jinou hmotou, jiným materiálem. Dítě od narození zkoumá svět a učí se rozeznávat, který z materiálů je mu příjemný a který méně či vůbec. V prvních měsících života nezná význam slov, zaznamenává jen jejich melodii, kterou načítá z reakcí svého okolí. Nerozumí tedy ani pomyslné „řeči“ materiálů, jen se je snaží doslova „ochutnat“ a zjistit, jestli je mu získaný pocit příjemný či nepříjemný. Až později si prostřednictvím významu slov spojuje své pocity s pojmenovanými vlastnostmi materiálů – měkký, tvrdý nebo ostrý, tupý či hladký, drsný. Materiály a setkání s nimi učí dítě pojmenovávat přesněji prostředí, ve kterém žije.

O tom, co stojí za to vyzkoušet, ochutnat, ohmatat nebo co je naopak nebezpečné a měli bychom se dotykovému setkání vyhnout, se v raném dětství dovídáme převážně z melodie, tónu hlasu nebo intenzity zaujetí, které v projevu dospělého odhalíme. Proto je velmi důležité, aby pedagog motivoval svým přístupem děti k tomu, aby se nebály materiálů dotýkat a aby měly touhu materiál prozkoumat všemi možnými způsoby. Není podstatné, aby pedagog věděl o materiálech všechny odborné technické údaje a informace. Měl by mít jen připraveny odpovědi na základní otázky, popřípadě znát a nabízet možnosti, kde takové odpovědi společně s dětmi nalezne. Pro motivování předškolních dětí totiž většinou stačí opravdový zájem a pedagogická vášeň připravovat zajímavé aktivity a nabízet dětem podmínky pro objevování světa.

Při tvorbě nabídky aktivit bychom neměli zapomínat na fakt, že spontánní zkoumání materiálů přímo souvisí s budováním světa dětské fantazie a že míra otevřenosti při jejím využívání potom člověka provází po celý život. Ve své podstatě je to právě fantazie, která uzavírá či naopak otevírá podoby přístupů k vyřešení vznikajících situací a například v oblasti vědy a techniky vede k těm největším objevům. Jsou to bezesporu fantazie a nezávislé myšlení, které nám v životě pomáhají řešit složité situace a úkoly. Stojí za to jejich růst a co nejrozmanitější podoby podporovat a učit děti, aby se „nabídek své fantazie“ nebály a cíleně je využívaly při kreativní tvorbě, v učení i v běžném životě.


Vlastnosti materiálů očima dětí


MĚKAVÝ



VOUSATÝ


HLADKÝ

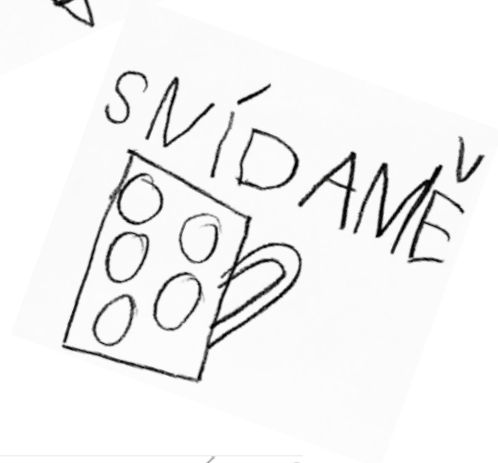
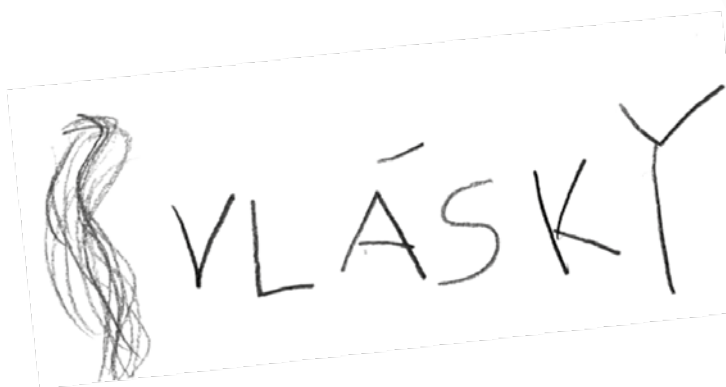
MAČKACÍ 

MAMINKOVSKÝ 

DRSNÝ 

OSTRÝ 

Naše ruce se od rána postaraly o naše



O hmatu

Hmat je jedním ze základních pěti smyslů a svou výjimečnost projevuje tím, že není koncentrován pouze do jednoho orgánu jako například sluch nebo čich, ale využívá celého povrchu lidského těla. Je to jediný ze smyslů, který nevyčnívá z našeho těla ven do prostoru. Při setkání s předmětem jasně pocítíme, že naše tělo je přesně ohraničené a dotýká se právě něčeho stejně přesně ohraničeného. Hmat nám tedy určuje, kde končí naše ohraničení a začíná ohraničení něčeho nebo někoho jiného.

Hmat je velkým učitelem prožívání hranic. V podstatě nám neříká nic o okolním světě, i když to z našeho pohledu vypadá, že to je jeho hlavní úkol, pojmenovat věci kolem nás pomocí dotyku. Říká nám spíše mnohem více o nás samotných. Vnější svět používá pouze k tomu, abychom si uvědomili sami sebe. V okamžiku byť i nevědomého bezděčného využívání hmatu (dotyk hrany zdi, židle či stolu) začínáme prožívat sami sebe jako ohraničenou bytost. Z toho také plyne, že hmat není pouhé dotýkání, ale lze sem zařadit i smysl pro teplo, rovnováhu nebo pohyb.

Pro děti je hmat prvotní nabídkou setkání s reálným světem. Je proto důležité, aby první chvíle po narození prožívalo dítě v přímém fyzickém kontaktu s matkou. Mateřské dotyky, pohlazení a iniciace hmatu dítěte tvoří základ jeho celoživotního pocitu bezpečí a bezpodmínečného přijetí, které tolik souvisí s vědomím vlastní hodnoty, k níž se vážou pojmy jako je sebejistota, sebevědomí, sebedůvěra a sebeúcta.

Hmat je velmi úzce provázaný s ostatními smysly. Během haptického prozkoumávání světa tak velmi záhy zjistíme, že například sníh, déšť, bláto, mokré dřevo, mrazivý kov nebo rozpálený písek má v naší mysli konkrétní podobu často spojenou s obrazem, vůní, zvukem, chutí nebo dokonce celou situací. Hmatové setkání s jiným materiálem bývá nezištně podpořeno všemi ostatními smysly, které umocňují jeho intenzitu a zvyšují touhu poznat svět kolem nás co nejlépe a získat tak pocit propojenosti s celkem.

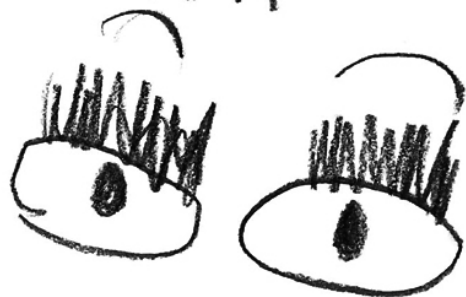


Zdroj:

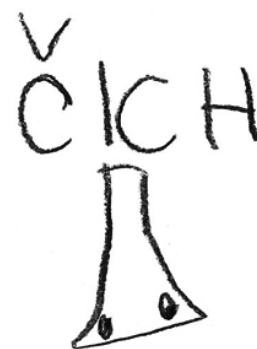
SOESMAN, Albert. *Dvanáct smyslů: brány duše: úvod do anthroposofie*. Vyd. 1. Hranice: Fabula, 2009, 210 s. ISBN 978-808-6600-598.

Smysly očima dětí

ZRAK



SLUCH



CHUŮ



HMAT

Inspirace a kreativita

*„Naše hlava je kulatá, aby myšlení mohlo měnit směr.
Kreativita znamená vidět to, co vidí ostatní, ale něco
jiného si u toho myslet.“*

Francis Picabia

Inspirace a kreativita jsou dva základní zdroje tvůrčí energie, ze kterých všichni čerpáme po celý život svou životní sílu spojenou se smysluplností a jedinečností. Samotné slovo inspirace je odvozeno z latinského výrazu slova in-spirare neboli vdechnout. Přitom toto vdechnutí může mít ryze lékařský význam (vdechování, dýchání), nebo může znamenat vnuknutí nápadu, reakci na nějaký podnět nebo přímo tvořivé nadšení, příval kreativity (to zejména v případě umělecké tvorby). Dýchání a samotný dech se u mnoha národů užívá jako metafora bytí. Ve starověkém Egyptě si dokonce lidé při setkání přáli vonný dech, což znamenalo přání dobrého zdraví a tedy i dobrého dne. Věděli, že dýchání je základem zdravého a spokojeného života.

V raném dětství je tento fakt samozřejmostí a dítě zejména v předškolním věku nemá pochybnosti o tom, že jeho vnímání světa, jeho nápady a přístup ke zpracovávání přicházejících impulzů (záblesků inspirace) je správný a autentický. Je to období života, kdy je dítě stále ujišťováno svým okolím o tom, že je jedinečné, bezpodmínečně přijímané a že je správné nabízet okolí všechny projevy svých inspiračních zdrojů a své kreativity.

S nástupem do školy, kde začne být posilována především rozumová složka mysli s cíleným zaměřením na výkon, je kreativita a intuitivní přístup k tvorbě (tím pádem i k učení, které je bezesporu tvorbou) pomalu potlačován. Nastupují obavy a zábrany spontánně se projevit, radostně tvořit bez strachu z hodnocení a srovnávání s výkony druhých.

Z diskuzí, které jsou v poslední době mezi pedagogy na seminářích a konferencích vedeny o podobě současného vzdělávání, vyplývá, že úkolem pedagoga je jeho nabídka způsobů propojování jednotlivých informací a témat doplněná nejlépe o osobitý fundovaný komentář. S tím jde ruku v ruce i podpora jedinečnosti myšlení žáka a podněcování odvahy naslouchat svému talentu a využívat jej. Všechny tyto podpůrné přístupy potom vedou k přirozenému využívání inspiračních zdrojů a k upřednostňování intuitivního a kreativního přístupu k tvorbě i učení. Cesty a pomyslné dveře do různých typů inteligencí, které necháme dítěti během aktivit v mysli otevřít, dávají velkou šanci, že zajistíme jeho všestranný rozvoj. Poskytneme mu tím i základ a prostor k ověření mnoha dovedností a schopností, které mu pomohou v dospělosti pocítit smysluplnost bytí a rozpoznat životní poslání.

Jak podporovat u dětí kreativitu

1. Vyhledávat a nabízet dětem nové zážitky.
2. Učit děti co největší otevřenosti a upřímnosti.
3. Učit děti pracovat s emocemi, aby je dokázaly pojmenovat.
4. Sdílet otevřeně poznání, obohacovat se navzájem zážitky.
5. Věřit své intuici a vnitřnímu hlasu.
6. Podporovat nabízenými aktivitami základní kroky tvůrčího procesu.
7. Dát prostor k lelkování, protože v takových chvílích za námi přicházejí ty nejlepší nápady.



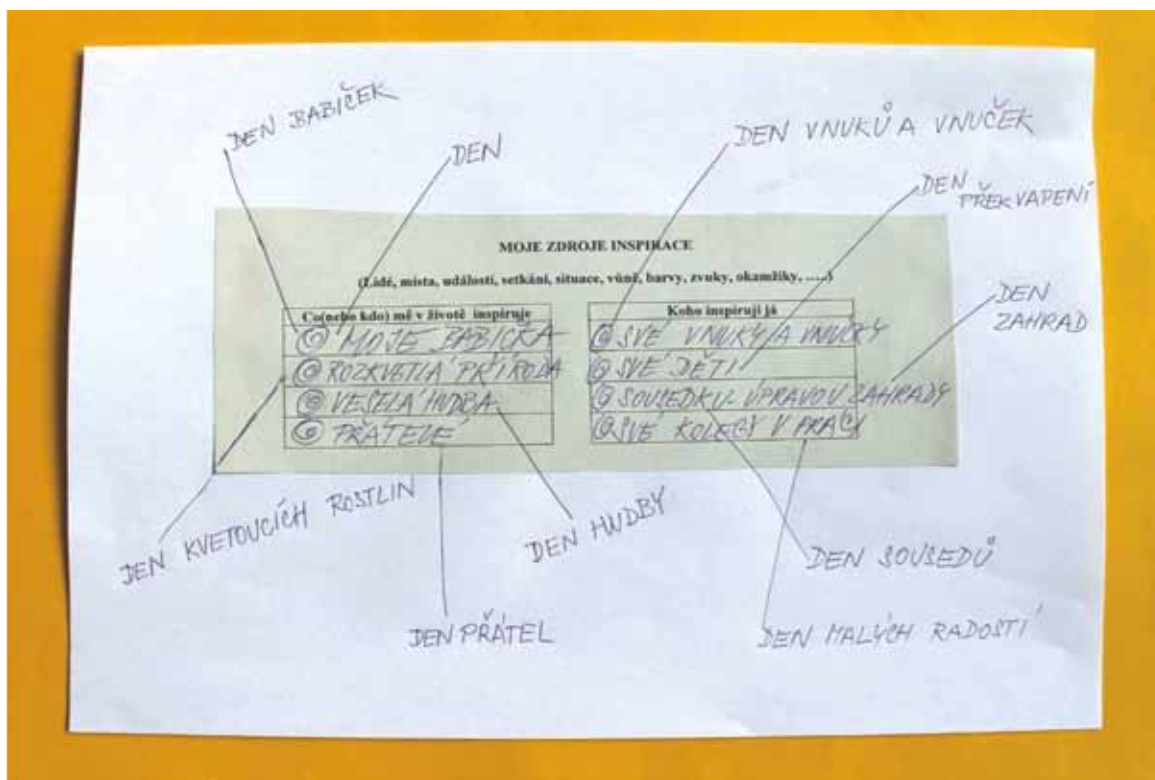
LEHÁTKO
NA LELKOVÁNÍ

Inspirační kalendář

Inspirační kalendář pedagogům mateřských škol může pomoci přehledně zmapovat nápady propojené s jednotlivými tématy a sestavit je do tabulky. Po jejím vytvoření a umístění na přehledném místě se většinou stává inspirací pro vyhledávání zajímavých témat, netradičních spojení a formulací pro motivační zadání.

Při přípravě je vhodné pracovat alespoň ve dvojicích a nejdříve si ujasnit, co pro nás znamená slovo inspirace. K tomu dobře poslouží pracovní list, na kterém je připraveno k doplnění jednoduché zadání ve znění „Co mě v životě inspiruje“ a „Koho inspiruji já“ (pracovní list č. 1).

Po individuálním vyplnění je dobré své zážitky v týmu sdílet, abychom si navzájem potvrdili, že každý z nás má inspirační zdroje a při tvorbě je využívá. Objevíme také, že některé zdroje jsou podobné a některé zcela odlišné. Během závěrečné diskuze často zjistíme, že většina těchto zdrojů se týká našeho dětství, období předškolního věku, kdy jsme doslova nasávali zajímavosti ze světa kolem nás. Máme tedy jedinečnou příležitost se naladit na děti, se kterými ve školce pracujeme.



V další fázi si připravíme jednoduchou podobu inspirativního kalendáře (pracovní list č. 2) a vyplníme každý sám za sebe do pracovního listu políčko označené tečkou. Potom si vzájemně ověříme, kolik stejných slov se nám v tabulce objevilo (proto je dobrá tvorba inspiračního kalendáře pojmut jako týmovou záležitostí).

Naše shodná políčka si můžeme nazvat tzv. první asociací, na které se mnozí shodneme (především v políčku Barva, Zvíře nebo Hudební nástroj bývají časté shody). Tímto způsobem vyplníme individuálně všechna políčka a potom o jednotlivých řádcích diskutujeme. Porovnáním zjistíme, ve kterých oblastech (tématech) vycházíme ze stejných základů (literárních, přírodovědných, kulturních, historických...). Tuto informaci můžeme později dobře využít při přípravě jednotlivých scénářů tematických dnů v MŠ.

Tzv. první asociace (zapišeme první slovo, které nás napadne)
 Například: Barva – Září = oranžová

měsíc	Září	Říjen	Listopad	Prosinec	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen
Barva	oranžová					šedá				
Zvíře		zebra				lev				
Rostlina			kaštan					kopřivka		
Jídlo				curry				patlody	hovězí	
Hudební nástroj					klavír					kytara

Tzv. druhá asociace (zapišeme až druhé nebo třetí slovo, které nás napadne a je navázané na náš konkrétní prožitek)
 Například: Barva – Září = okrová, zemitá (cesta za našim domem, kterou chodím do školy)

měsíc	Září	Říjen	Listopad	Prosinec	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen
Barva	šedá						puškoran			
Zvíře		kytara					parovoz			
Rostlina			parovoz					hovězí		
Jídlo				pečení					patlody	
Hudební nástroj					rampouch					kytara

naše cesta
na vstupu 200
jetem pohádku v posteli v domě
na školku kaluže
lidé vjíždějí na vstupu
padají, cínka
nohy na vlně
party na zlatě
hání na kytaru na vlně

Při tvorbě velkého inspiračního kalendáře doporučujeme napsat témata, názvy měsíců a vznikající slova na větší karty a poskládat si kalendář na koberec nebo na magnetickou tabuli, abychom mohli karty volně obměňovat nebo přesunovat.

Je dobré se při tvorbě inspiračního kalendáře pokusit o malou změnu v přístupu k práci s asociací. Asociace jako okamžitá reakce na dané slovo bývá svým způsobem prvoplánová a často nás napadne více slov a mnohdy druhé a třetí asociace bývají zajímavější a především originálnější než ta první. Pokud začneme sepisovat tzv. druhé asociace, vznikají velmi originální slovní reakce navázané na konkrétní prožitek (pracovní list č. 2). V políčku Barva – Září se pak může objevit například růžová, protože v září kvete záhon před školou růžově, nebo okrová barva, protože takovou barvu má v měsíci září pole za naší zahradou. Tento princip práce s nápady a asociacemi přináší radost a otevírá inspirační zdroje natolik, že často vznikají velmi jedinečná spojení.



Ukázka zpracovaného inspiračního kalendáře

	září	říjen	listopad	prosinec	leden
mezinárodní den	22. 9. Mezinárodní a panevropský den bez aut	4. 10. Mezinárodní den ochrany zvířat	21. 11. Světový den pozdravů	11. 12. Mezinárodní den hor	1. 1. Nový rok
barva	žlutková	zlatá	okrová	stříbrná	bílá
zvíře	veverka	jelen	srnec	kapr	sýkorka
ovoce, zelenina	jablko	dýně	brambory	ořechy	mrkev
hudební nástroj	bubny	hůlky	šustění	rolničky	meluzína
obydlí	díra	jeskyně	nora	dům	byt
dřevo	sad	les	těžba – řezání	vánoční strom	nábytek, hračky
textil	batika	textilní drak (škubání)	koláž (šnek, ježek)	přáníčko (lepení)	sněhulák (vata, vosk)
sklo	skleněný svět	lupa	lampion	baňky	mozaika
papír	kresba postavy	koláž z přírodních materiálů	výroba ručního papíru	výroba kulis a papírových kostýmů	cvičení jemné motoriky (stříhání)
kov	poznáš kov?	vlastnosti kovu – pokusy	hrajeme si s magnetem	zvonky a kováři	kov ve sportu
hlína	krtek	zamykání	výlet, stopy	zvonek, keramika	pokusy s hlinou
	únor	březen	duben	květen	červen
mezinárodní den	22. 2. Mezinárodní den mateřského jazyka	22. 3. Světový den vody	7. 4. Světový den zdraví	3. 5. Den Slunce	15. 6. Den afrického dítěte
barva	šedá	holubí šed'	zelená	růžová	červená
zvíře	jezevec	zajíc	čáp	zoo, dinopark	chrobáci a cvrčci
ovoce, zelenina	semeno	citrón	salát	třešně	jahody
hudební nástroj	basa	flétna	činely	klavír	kytara
obydlí	pelíšek	hnízd	maringotka	přívěs	stan
dřevo	hudební nástroje	výroba papíru	výroba pomlázky	sázení stromů, zdobení májky	hravé aktivity se dřevem
textil	karneval – vlastnosti látek	hra na návrháře (kapesník, šaty)	Velikonoce	jehelníček (malba na textil)	hry s pěnovou textilní stavebnicí
sklo	sklo a světlo	vitráž	skleněny	sklíčka a hudba	tavení
papír	papírová stavba	exkurze do papíren	živly a papír (oheň, vítr)	dílna – papírové pletení	pokusy a objevy, papír a voda
kov	hudební nástroje – masopust	profese a využití kovu	koláže z kovových předmětů	drátkování	exkurze do Vítkovic
hlína	řemeslo	klíčení	pěstování	pozorování	slavnost s rodiči

(ukázka pracovního listu č. 3)

Hledání tématu v řádcích

Jednotlivá témata, která v inspiračním kalendáři tvoří řádek, nám nabízejí linku, která nám může posloužit například jako podklad pro tvorbu tematických celků pro školu v přírodě, jednotlivých dnů tematického týdne nebo dokonce projektového záměru pro celý školní rok. Pro každý měsíc tak máme nabídku jednoho tématu, ke kterému můžeme přistoupit různým způsobem. Lze stanovit jeden den v týdnu a tématu se vždy věnovat, nebo naopak připravit celé tematické týdny, které budou probíhat v rámci školního roku. Ke každému tématu je dobré si připravit jednoduchý scénář, abychom měli přehled, jaký typ aktivit dětem v rámci témat nabízíme a zachovali tak co největší pestrost nabídky (pracovní list č. 4).

Materiály kolem nás

IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Přírodniny	Dřevo	Kůže	Těsto	Sklo	Textil	Hlína	Kov	Plast	Papír

Práce s materiály jsou v mateřské škole velkým tématem a tento typ celoročního projektu, kdy se každý měsíc můžeme v rámci činností a aktivit zabývat jedním materiálem, jednoznačně prohlubuje motivační zájem dětí o nabízené téma.

Naše smysly

IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Smysl pro já	Zrak	Smysl pro slovo	Sluch	Smysl pro myšlenky	Hmat	Smysl pro rovnováhu	Smysl pro pohyb	Chuť	Čich

Zpracovávání tématu Naše smysly je ve školním prostředí velmi časté. Děti v předškolním věku poznávají svět pomocí smyslů a rozšíření škály smyslů o další možnosti, které lze čerpat z knihy A. Soesmana Dvanáct smyslů, přináší velké obohacení daného tématu. Vedle čtyř základních fyzických smyslů (hmat, životní smysl, smysl pro pohyb a smysl pro rovnováhu), zde popisuje autor také čtyři smysly duševní (čich, chuť, zrak a smysl pro teplo) a čtyři smysly sociální (sluch, smysl pro řeč, smysl pro myšlenky, smysl pro lidské já). Toto rozšíření skýtá pedagogovi velký prostor pro netradiční a velmi inspirativní celoroční nabídku aktivit.

Zdroj:

SOESMAN, Albert. Dvanáct smyslů: brány duše: úvod do anthroposofie. Vyd. 1. Hranice: Fabula, 2009, 210 s. ISBN 978-808-6600-598.

Hledání tématu ve sloupcích

Pokud začneme hledat slova ve sloupcích a sestavovat z nich motivační názvy aktivit či tematických dnů, ocitáme se ve světě nonsensového propojování zdánlivě nepropojitelného, tedy ve světě dětské kreativity a fantazie. Spojení dvou nebo tří takto vybraných slov poskytuje možnost vytvořit hravou motivační větu, která je dětem bližší než pouhé strohé zadání tématu. Děti nám pak samy nabízejí další varianty, jak se ve sloupcích nebo dokonce úhlopříčkách inspirativního kalendáře pohybovat a vyhledávat zajímavá spojení (pracovní list č. 4).

Prosinec
Vánoce
Šála
Překvapení
V co všechno se může proměnit šála o Vánocích?

Dramatická aktivita

O Vánocích se děje mnoho překvapení a i šála se může během krátké chvílky proměnit v cokoli překvapivého. Sedneme si s dětmi do půlkruhu a rozprostřeme na zem šálu. Vyzveme děti, aby přemýšlely o tom, v co by se taková šála mohla proměnit, a aby to ostatním předvedly. Někdo vezme šálu, smotá ji do klikaté čáry, zahýbe s ní a zasyčí. Ostatní hned reagují, že šála se proměnila v hada. Další vezme šálu, část nechá na zemi, část uchopí a jednou nohou se odráží. Ostatní hned vědí, že jede na koloběžce. Jde o jednoduchou aktivitu, která rozvíjí kreativitu a představivost v oblasti technického myšlení.

Březen
Zajíc
Citrón
Dům
Jak bydlel zajíc v citrónu.

Výtvarná aktivita

Připravíme každému dítěti velký papír formátu A3. Prohlédneme si, jak vypadá citrón (a to celý i rozpůlený). Děti nakreslí obrys citrónu a potom začnou dovnitř obrysu kreslit nábytek a vše ostatní, co by potřeboval zajíc nebo jiný tvor k tomu, aby bydlel v citrónu. Některé děti navrhnou, že by se dalo bydlet i v jiném ovoci či zelenině a tak můžeme nakreslit i ostatní náměty. Aktivita rozvíjí dětskou fantazii i představivost v oblasti technického myšlení.

Přehled tematických dnů v MŠ zaměřených na poznávání materiálů

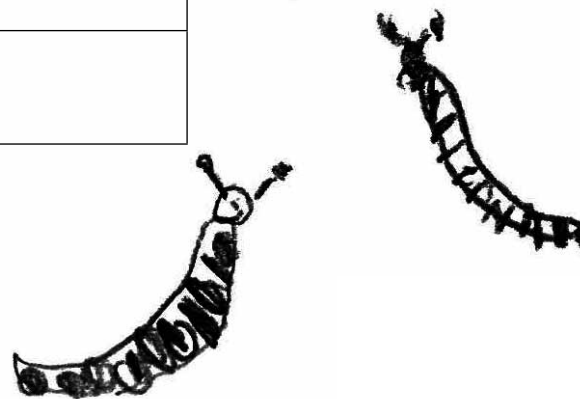
Měsíc	Datum	Téma dne a název podpůrného tématu mezinárodního dne	Zvolený materiál	Návrhy motivačních názvů tematických dnů
Září	22. 9.	Mezinárodní a panevropský den bez aut	kov	<i>Jak se ztratilo autíčko na klíček.</i>
Říjen	20. 10.	Den stromů	dřevo	<i>Co vyprávěl starý strom.</i>
Listopad	13. 11.	Mezinárodní den nevidomých	hmat	<i>Poznám tě?</i>
Prosinec	11. 12.	Mezinárodní den hor	hlína	<i>Hromádka, kopec, hora.</i>
Leden	měsíc	Zimní dny	sklo	<i>Když se rybník proměnil v zrcadlo.</i>
Únor	21. 2.	Mezinárodní den mateřského jazyka	papír	<i>Povídám, povídám pohádku. O papírovém království.</i>
Březen	22. 3.	Světový den vody	sklo	<i>O zatoulané skleněné kuličce.</i>
Duben	22. 4.	Světový den Země	recyklace	<i>Umím se proměnit.</i>
Květen	3. 5.	Den Slunce	dřevo	<i>Kam se slunce rádo dívá.</i>
Červen	21. 6.	Světový den hudby	materiály	<i>Ukaž mi, jak zníš!</i>

(ukázka pracovního listu č. 5)

Návrhy motivačních názvů tematických dnů nebo aktivit

Den dřeva	Díra v dřevěném plotě. Kam až dohlédne strom.
Den skla	Dům s barevnými skleněnými okny. O rozbitém zrcátku.
Den kovu	Tajemství tří klíčků. Tři staré rezavé zámky.
Den textilu	Plášť plný zářících hvězd. Opuštěný deštník.
Den papíru	Papírová vlaštovka. Co vidí papírový drak z výšky.
Den hlíny	Stará hliněná miska. Čí je stopa v blátě?
Den plastu	Příběh plastové láhve. Víš, co všechno umím napodobit?
Den přírodnin	Jak si kaštan hledal kamarády. Stůl plný přírodních materiálů.
Den materiálů	Kde se vzaly? Tvoření je koření.

(ukázka pracovního listu č. 6)



DOKUSY

SOVTĚŠE

KAMARÁDI

NAPÁDÍ

HRY

RADOST

LÍTÁNÍ

Postup při tvorbě vlastního scénáře tematického dne

Jakmile se naučíme pracovat s inspiračním kalendářem a vyhledávat v něm názvy motivačních aktivit, přichází jako další krok sestavení scénáře tematického dne. Pokud máme možnost, je vždy lepší pracovat v malém týmu alespoň tří nebo čtyř lidí a zajistit tak pestrost a různorodost připravovaných aktivit (pracovní list č. 7).

Při přípravě tematického dne bychom neměli zapomínat, že tento si neklade za cíl žádný konkrétní výstup v podobě jakéhokoli druhu prezentace. V průběhu tematického dne by se mělo dítě seznámit s co největší škálou možností, jak lze nahlížet na dané téma. Z pedagogického hlediska můžeme během aktivit získat velmi dobrý přehled o sociálním a vztahovém nastavení celé skupiny i jednotlivců a tyto poznatky potom dále při práci s dětmi využívat.

Návrh jednotlivých částí scénáře tematického dne v mateřské škole

1. Asociační řada

Do toho řádku vepíšeme všechna slova (asociace), která nás k danému tématu napadají, mohou tvořit i asociační řadu. Asociační řetězec nabízí často nečekané oblasti, které lze při tvorbě aktivit využít.

2. Motivační aktivity

Jedná se o samostatné aktivity, během kterých lze více přiblížit základní téma. Aktivity by neměly být časově ani organizačně náročné a měly by jít používat i samostatně, bez vazby na další oblasti. To nám dává možnost využívat těchto aktivit během celého roku nezávisle na tematických dnech.

3. Propojení úvod – závěr

V praxi se osvědčilo zahájit a ukončit tematický den stejným typem aktivity, která nám významově téma uvede i zakončí. Tímto provázáním dáme dětem možnost utřídit si prožitky a zasadit je do určitého rámce. K tomuto účelu je vhodná jednoduchá písnička, básnička nebo společný kruhový tanec.

4. Informace

Pro přípravu aktivit použijeme odbornou literaturu a vzdělávací semináře. Dětem můžeme nabídnout informace k danému tématu prostřednictvím obrázkových encyklopedií nebo jiných dostupných pomůcek.

5. Zajímavosti, srovnání, pokusy

Pokusy nebo badatelsky orientované učení tematický den velmi obohatí. Přiměřeně věku se pokusíme zajímavosti a pokusy do některých aktivit zařadit. Pro menší děti stačí zařadit jednu výraznou zajímavost nebo srovnání získaná přes smysly.

6. Výtvarné aktivity

Během výtvarných aktivit upřednostníme prožitek. Nikdy výsledné práce dětí nehodnotíme a nesrovnáváme. Vždy se snažíme dát prostor, aby mohly své dílo samy svými slovy okomentovat.

7. Hudební aktivity

U hudebních aktivit podpoříme spontánnost a radost ze sdílení hudby. Pokud můžeme, zařadíme co nejvíce pohybu (tance), který bude provázaný hudbou.

8. Dramatické aktivity

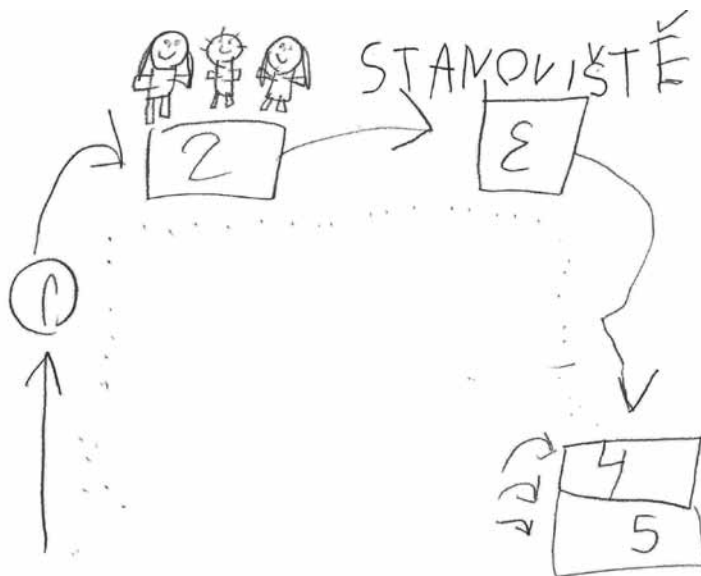
Volíme jednoduché dramatické aktivity, ke kterým využíváme předměty denní potřeby. Dbáme na to, aby se každé dítě mohlo během dramatické aktivity projevit, byť jednoduchou větou či gestem.

9. Pohybové aktivity

Při vybírání pohybových aktivit se zaměříme na zručnost, motoriku, orientaci v prostoru, koordinaci pohybů a především spolupráci. Upřednostňujeme aktivity, které nejsou zaměřeny na výkon.

10. Navazující aktivity

Sestavíme si časový harmonogram dne, promyslíme délku jednotlivých aktivit, rozdělíme si úkoly, pokusíme se požádat o spolupráci rodiče nebo žáky druhého stupně základní školy, abychom šetřili své síly a zároveň nabídli dětem setkání s novými lidmi. Vždy ale zvolíme jednoho koordinátora celého dne, který řídí realizační tým a řeší podobu celého dne.



Zdroj:

PIKNEROVÁ, Radka a Zdenka ŠTEFANIDESOVÁ. 2014. *Barvy duhy: náměty na výtvarné a environmentální činnosti*. Praha: Raabe, 97 s. Dobrá škola, 1. ISBN 978-80-7496-081-9.

„Jsou lidé pro sebe a lidé pro děti. Lidé pro sebe mají naspěch. Kam asi tolik spěchají! A kde je jejich dílna? Kdyby měli alespoň černé pantoflíčky jako kominík, nebo myslivecký klobouk. Hned by se vědělo, co jsou zač. Lidé pro děti brousí břitvy nebo derou. Jakmile se objeví, je to ihned něco pro nás. Lidé pro sebe mi nahánějí strach. Lepší jsou lidé pro děti. Ihned je živo, je to ihned něco pro děti.“

Vítězslav Nezval

Tematický den by měli připravovat ve školce určitě „lidé pro děti“. Takový typ pedagogů vždycky bude vědět, co je pro děti zajímavé, o co právě projevují největší zájem, jaký materiál a druh práce s ním je zajímavá. Umí se na dětský svět naladit a motivovat děti svým nadšením a aktivním přístupem.

V hlavní části metodické příručky naleznete šest připravených scénářů tematických dnů k vybraným materiálům. V každém scénáři je označeno rámečkem několik základních aktivit, které tvoří ideální celek využitelný v jednom dni. Zároveň ale každý scénář obsahuje další aktivity, které lze kombinovat a využívat nezávisle na sobě. K tomuto prohlubování daných témat slouží i pracovní listy a fotokarty, které naleznete ve složce. Oba dva podpůrné typy materiálů můžete využívat nezávisle na tematickém dnu, protože obsahují univerzální podobu procvičování dovedností a znalostí spojených s předškolním věkem.

Jelikož každá mateřská škola pracuje se svým specifickým vzdělávacím programem, je vhodné začlenit tematické dny do plánování nového školního roku. Tento plán tematických dnů můžete předložit i rodičům na první informační schůzce a vhodnou motivací je získat pro spolupráci a pomoc při přípravě těchto akcí.

Ve scénářích tematických dnů se objevují také pokusy a tipy na zařazení badatelsky orientovaného učení, které je pro děti vždy velkým obohacením. Zkoumání světa v připraveném prostředí pomocí zajímavých aktivit může lehce dítě přivést na myšlenku stát se vědcem či vynálezcem. Takové touhy často při správném pěstování a upevňování přerostou v opravdový zájem a později i v uskutečnitelný sen. V mateřské škole můžeme být u toho, když se takové sny rodí.



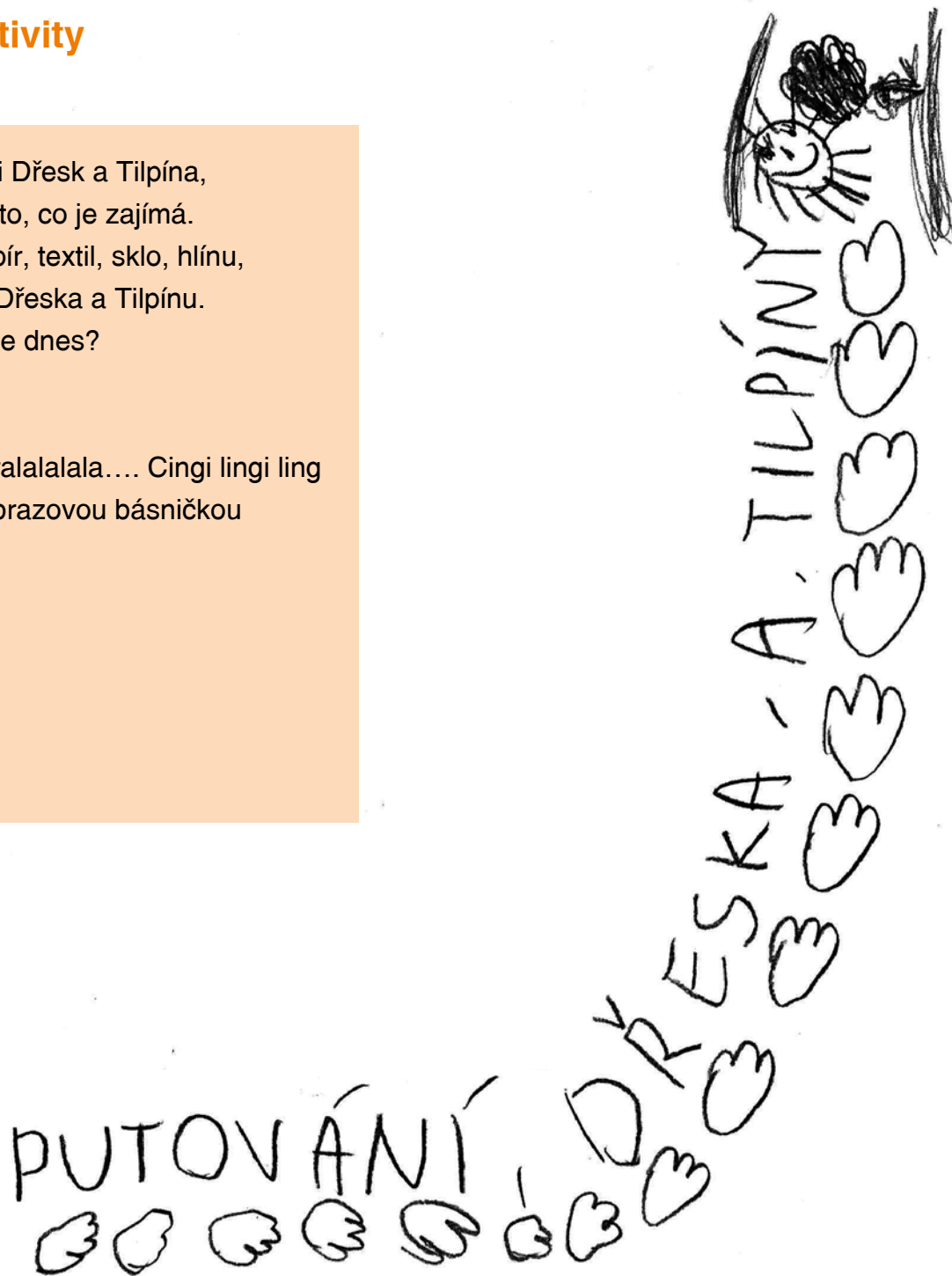
Čím bych chtěl/la být?

Vynálezcem, zahradnicí, vědcem, učitelkou, lékařem, malířkou, řidičem, prodavačkou, spisovatelem, veterinářkou, automechanikem atd.

Motivační aktivity

Světlem putovali Dřesk a Tilpína,
do truhly si dali to, co je zajímavá.
Dřevo, kov i papír, textil, sklo, hlínu,
děti vždy vítaly Dřeska a Tilpínu.
A jak je přivítáme dnes?

Diridiri don... Tralalalala.... Cingi lingi ling
Vyčarovanou obrazovou básničkou
Tancem
Hádankou
Básničkou
Pantomimou
Živým obrazem
Koncertem





Dnes jsme je přivítali zvukovým příběhem.



Dnes jsme je přivítali jemností pohybu.



Dnes jsme je přivítali písničkou a tancem.



Dnes jsme je přivítali prostorovou hádankou.

Jednoduché texty pro skládání obrázků z dřívěk

Posadíme se s dětmi do kruhu, rozložíme do středu dřívka, která můžeme zakoupit nebo získat od firmy vyrábějící skládací dřevěné metry. Nejdříve necháme děti, aby z dřívěk poskládaly libovolné objekty. Potom jim zadáme úkol, aby každý poskládal objekt pouze ze čtyř dřívěk. Děti bývají překvapeny, že vzniknou jak originální, tak i zcela stejné obrazce. Jedná se o krásný projev individuálního využití kreativity a jde jednoznačně o moment, kdy děti můžeme motivovat sdělením, že stejné nápady a výtvary celek (v tomto případě práci skupiny) posilují a originální výtvary zase celek obohacují.

Když si děti vyzkoušejí samostatnou tvorbu, dřívka si osahají a poznají, co všechno z nich lze skládat, vrstvením a stavěním vytvořit, můžeme se pustit do společného tvoření, ke kterému nám poslouží veršované zadání. První **základní dvojverší** zůstává po celou dobu společného tvoření stejné a před vytvářením každého nového obrazu jím vždy začínáme (Čaruji, čaruji maličko, přičaruji si sluníčko, čaruji, čaruji pozpátku, přičaruji si pohádku.). Přidáme k němu pak jen **doplňující dvojverší**, které předkládá jednoznačné zadání, co máme společně z dřívěk sestavit (lodka s plachtou – živel vzduchu, hrábě – nástroje pro práci na zahradě). Pokud aktivitu s dětmi opakujeme častěji, nabídnou nám ony samy zadání pro tvoření z dřívěk většinou v podobě hravých originálních dvojverší (pracovní list č. 8).

Základní dvojverší:

Čaruji, čaruji maličko, přičaruji si sluníčko.
Čaruji, čaruji pozpátku, přičaruji si pohádku.

Doplnění pro tvorbu obrazů živelů:

Oheň, co hoří jasně a prudce, ať je tu vmžiku veliké **srdce** (z dřívěk poskládat srdce).
Vodu, co stále někam spěchá, ať je tu vmžiku široká **řeka**.
Zemi, co obživu rozdává, ať je tu vmžiku **zahrada**.
Vítr, co hraje na píšťalku zlatou, ať je tu vmžiku **lodka s plachtou**.

Doplnění pro tvorbu obrazů předmětů a nástrojů pro Dřeska a Tilpínu:

Pro listí, co spadlo ze stromu právě, ať jsou tu velké dřevěné **hrábě**.
Aby nám nebyla dlouhá chvíle, ať jsou tu velké kouzelné **brýle**.
Zaženem(e) mraky společně pryč, ať je tu vmžiku obrovský **klíč**.
Pro dny, které už podzim krátí, ať jsou tu krásné **plesové šaty**.
Pro všechny, co mají prázdná bříška, ať je tu vmžiku pohádková **knížka**.
Pro všechny, kterým se po létě stýská, ať je tu krásná **hliněná miska**.



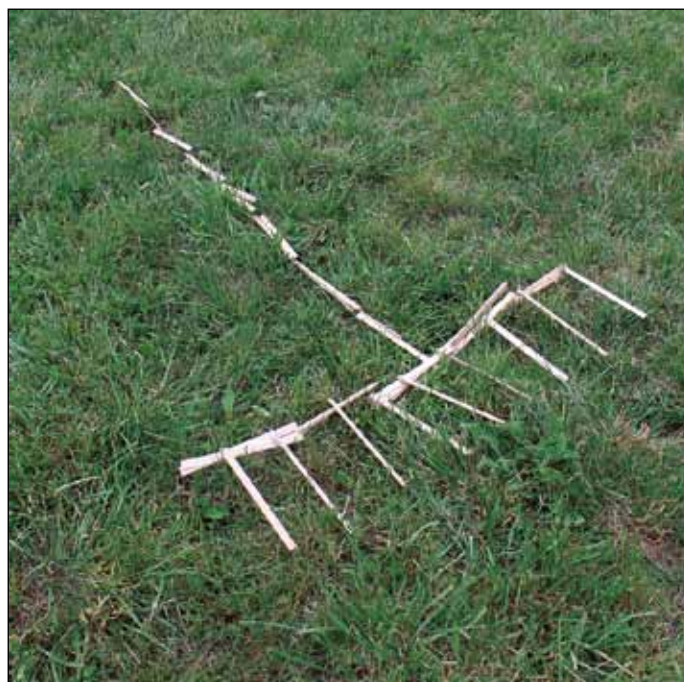
Skládání ze čtyř dřívěk.



Skládání prostorových objektů.



Vzduch – loďka s plachtou.



Předměty a nástroje – hrábě.

Zdroj:
 POSPÍŠILOVÁ, Lenka. *Housle, basa, trumpeta, pojedeme do světa, aneb, Jak si hrají děti na jiných kontinentech*.
 Praha: Hrajeto, 2011, 1 zpěvník (30 s.). ISBN 9790900402608.

Motivační hádanky

Připravíme do plátěných pytlíčků vzorky šesti vybraných materiálů. Děti si pytlíčky rozeberou (mohou pracovat individuálně nebo ve dvojicích), prozkoumají nejdříve přes látku tvar a strukturu předmětů a formulují nahlas své postřehy. Společně si postupně pojmenujeme všech šest materiálů, ze kterých jsou předměty vytvořeny.

Navazující aktivita je již spojena s výtvarným projevem. Každé dítě vnoří ruku do připraveného pytlíčku a předmět uvnitř pečlivě osahá. V tomto okamžiku můžeme využít hádanek z pracovního listu č. 9. Každé dítě se pokusí odhadnout, který z hádankových textů popisuje jeho předmět. Potom své vjemy zaznamená pomocí tvarů na papír. Vnikají velmi originální kresby, které jsou často nositeli zajímavých výtvarných příběhů.

Jde o způsob práce, kterým velmi citlivě rozvíjíme dětskou kreativitu. Děti samy potom přicházejí s nápady, jak tento typ tvoření obohatit – například, že lze předmět v závěru kreslení z pytlíčku vytáhnout, obkreslit jeho tvar na papír a tím doplnit původní intuitivní kresbu. V rámci finální reflexe bývají děti schopné velmi přesně popsat, jak předmět vnímaly, když byl skrytý a jejich vnímání bylo omezeno jen na určitý počet smyslů. A naopak, jak se jejich vnímání proměnilo, když předmět vytáhly a mohly využít všechny své smysly k jeho prozkoumání.

Dřesk

Zavřu si oči,
hladím tvé vrásky,
jsi plný slunce,
a stromové lásky.

(dřevo)

Zavřu si oči,
ledově studíš,
umíš i chránit,
tím očím se chlubiš.

(sklo)

Zavřu si oči,
v dlani tě mám,
chladivě pevný,
z bojů tě znám.

(kov)

Tilpína

Zavřu si oči,
držím tě v dlani,
hladiš jak peřinka,
přinášíš spaní.

(textil)

Zavřu si oči,
šustíš jak listí,
mám tě rád v knížce,
tam jsi mi blízký.

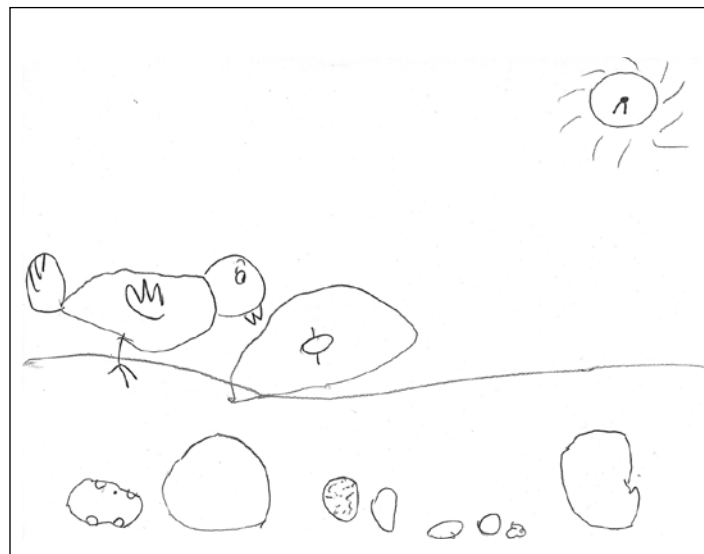
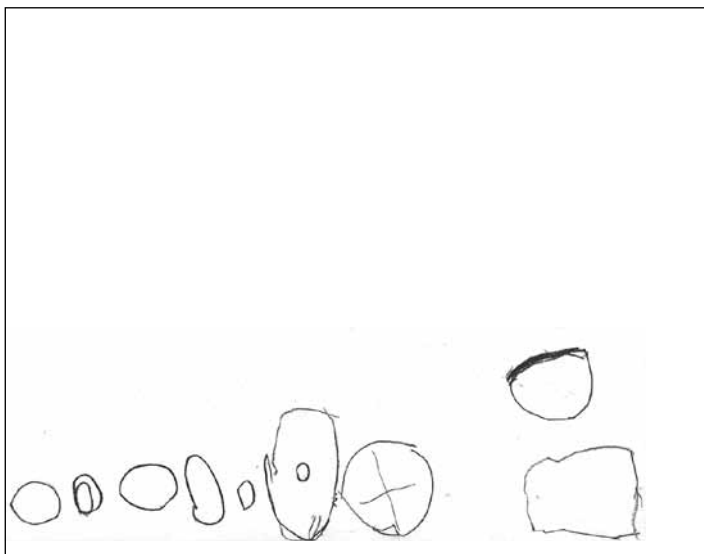
(papír)

Zavřu si oči,
držím tě pevně,
cítím tvou drsnost,
i sílu země.

(hlína)



První část aktivity, při které děti využívají svého hmatu a fantazie. Zaznamenané vjemy přenášejí do originální kresby.



Kresby, které vznikly v rámci aktivity. Kresby byly vždy doplněny verbálním popisem obrázku.

Uvolňovací pohybová říkadla

1. Uvolnění celého těla

V lese chodím tiše,
co když ježek píše?

V lese skáču, běhám,
to když houby hledám.

V lese spinkám v mechu,
smrk mi dělá střechu.

A když vítr foukne,
větvička se zhoupne.

3. Uvolnění zápěstí a loketního kloubu

Motám vlnu do klubíčka,
bude svetr pro Kubíčka.

Motám vlnu pomaličku,
bude šála pro Aničku.

Motám vlnu, je jí dost,
pletu, pletu pro radost.

(Samostatně uvedeno na pracovním listu č. 10.)

2. Uvolnění ramenního kloubu

Ptáci letí, letí,
mávají jim děti.

Ptáci letí výše,
mají svoje skrýše.

Ptáci letí domů,
máváme jim k tomu.

4. Uvolnění prstů

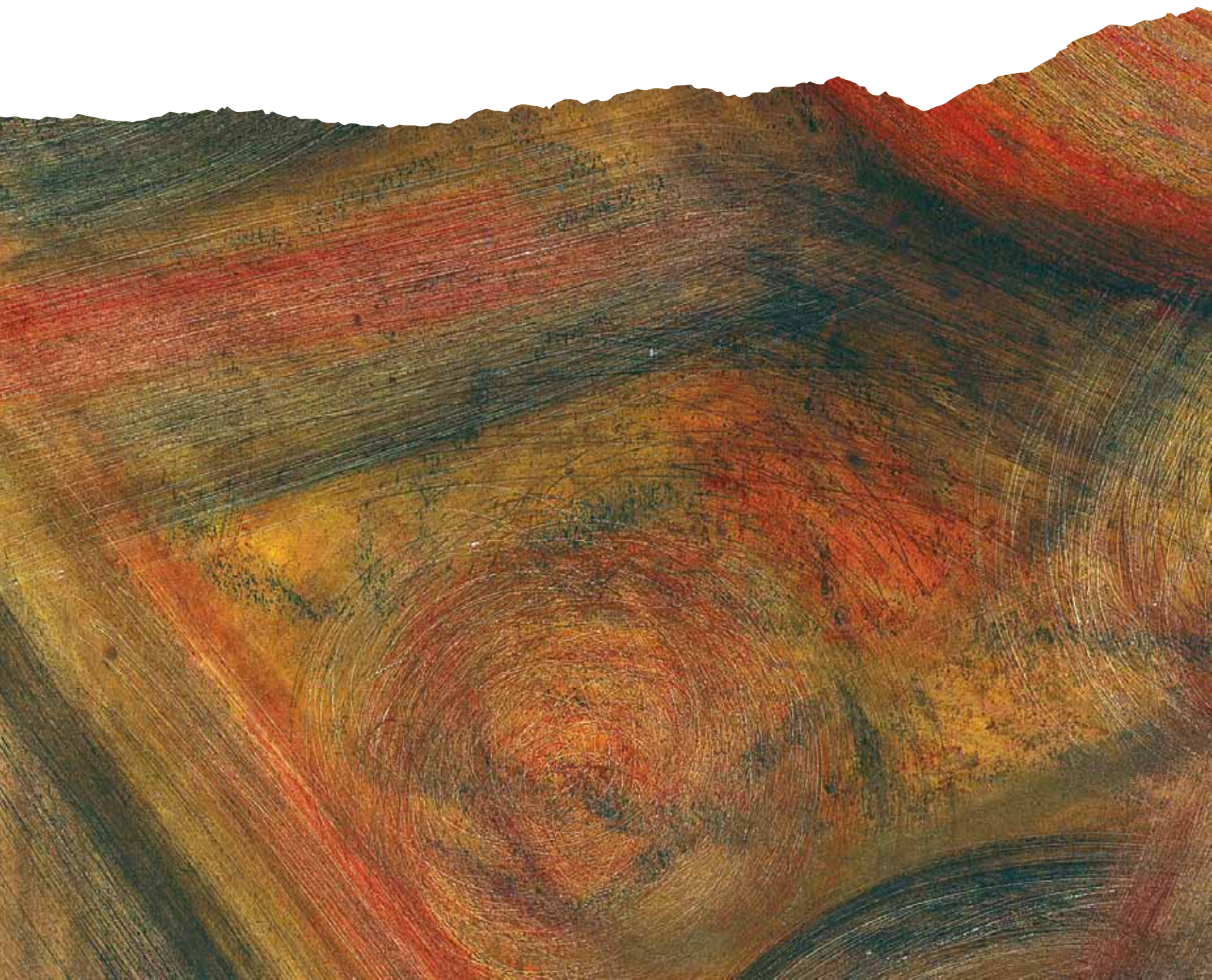
Protřepu si prstíčky,
když jsou na nich kapičky.

Protřepu je víc a víc,
už tam není vůbec nic.

Zdroj:

SUCHÁ, Romana. *Veršované kresbičky: pro kluky a holčičky: učíme se kreslit*. Ostrava: Anagram, 2006, 32 s. Topp. ISBN 80-734-2087-2.

DŘEVO



Dřevo je krásný voňavý materiál, kterého se lidské ruce velmi rády dotýkají. Je příjemné jak svou povrchovou strukturou, tak svou vnitřní nastřádanou sluneční energií, kterou při práci s ním můžeme stále cítit. Je člověku blízké i svým způsobem bytí. Rodí se ze semínka, zapouští kořeny, postupem času jeho kmen sílí, reaguje citlivě na počasí a roční období a také vytváří ze svých větví bohatou korunu. Stejně tak člověk se zrodí, roste, sílí a zapouští kořeny. Je citlivý ke svému okolí, prožívá etapy svého života a vytváří ze svých myšlenek a ze své tvorby jakousi životní mapu podobnou koruně stromu. Máme tedy mnoho společného a není proto překvapením, že dřevo bylo jedním z prvních materiálů, který posloužil pro vznik uměleckých děl, tedy pro záznam řeči lidské duše. Člověk dřevu intuitivně rozumí, umí jej využívat a vyzvednout pomocí tvořených objektů jeho přirozenou krásu. Je tedy zřejmé, že jde o materiál, se kterým by se děti měly v rámci tvorby a kreativních aktivit setkávat co nejčastěji a měly by o něm získat co nejvíce zajímavých (především však haptických) informací.

Se zpracováváním dřeva bylo v dřívějších dobách spojeno mnoho zajímavých povolání, která děti znají již pouze z vyprávění nebo pohádkových příběhů. Například uhlíř, který pátil v lesích dřevěné uhlí v milířích, nebo kolář, který vyráběl a opravoval dřevěné součásti vozů, i méně známý vorař, který dopravoval po řece pokácené svázané kmeny stromů způsobem plavení. I v dnešní době se zpracovávání dřeva věnují některé obory a studenti těchto škol se stávají stále vyhledávanějšími. Lákavým a žádaným povoláním je umělecký řezbář, který zhotovuje, vyřezává nebo dokonce restauruje tvarově složitější výrobky ze dřeva (části nábytku, loutky, dřevěné sochy). Nebo také truhlář, který se zabývá především výrobou nábytku, a tesař, který pracuje často ve výškách, kde montuje a sestavuje dřevěné krovky střech.

Jelikož obydlí a především pak nábytek jsou jedním z nejstarších dokladů lidské kreativity v oblasti zpracování dřeva, je vhodné seznamovat děti prostřednictvím zajímavých aktivit spojených se jmenovanými obory již v předškolním věku. Právě v tomto období života si často načítáme jakýsi „vizuální záznam“ toho, jakou podobu bude mít naše budoucnost, rodina nebo obydlí a prostředí, ve kterém prožijeme svůj život. Potvrzuje to i fakt, že při vytváření nového domova si pořizujeme jako první tři kusy základního, většinou dřevěného nábytku, židli, skříň a postel a při jejich výběru využíváme právě svých „vizuálních záznamů“ z dětství, kdy jsme získali k těmto objektům citový vztah, a jejich přesná podoba je pro nás navázána na konkrétní prožitky spojené s tvorbou vztahů.

Velkým tématem dnešní doby je recyklace odpadu, který vzniká při zpracování dřeva. Lidé dnes stále více chápou, že dřevo je sice obnovitelná surovina, ale její obnovitelnost je velmi úzce vázána na čas růstu nových stromů a velikosti ploch vhodných pro zalesnění. I proto se snaží dřevní odpad buď znovu v jiné či upravené podobě používat (restaurování starého nábytku, tvorbě nových objektů, částí zahrad a domů) nebo proměnit dřevní odpad v něco užitečného (dřevotřískové desky, lisované palivo). Do této oblasti úsporného zacházení se dřevem můžeme zařadit i nahrazování dřeva plastem, který dokáže svými povrchovými úpravami i některými vlastnostmi dřevo napodobit. Při používání plastových výrobků však záhy

zjistíme, že moderní technologie dokážou při vývoji nových materiálů napodobit mnoho, ale jednu základní a jedinečnou vlastnost dřeva nahradit nesvedou. Je to právě nasřádaná energie slunce a času, kterou má v sobě dřevo vždy obsaženo a pro kterou ho člověk po staletí vyhledává a umísřuje ve své blízkosti.

Zdroj:

HONZÍKOVÁ, Jarmila a NOVOTNÝ, Jan. Dřevo v pracovní výchově. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola sady 5. května, 2005. ISBN 80-7020-150-9.

Tematický den dřeva

Cíl

Seznámit děti s materiálem zvaným dřevo, základními druhy dřeva, jeho vlastnostmi a jeho možným využitím. Také s nástroji a pomůckami pro jeho zpracování. To vše prostřednictvím praktických činností.

Nejčastěji využívané materiály pro aktivity

Dýha, překližka, lařovka, proutí, pedig, balza, kůra, šiřky.

Nejčastěji využívané pomůcky a nástroje pro aktivity

Řezací nože, plastová podložka na řezání, pilka, ruční vrtačka, nožez, nůžky, jehly, disperzní lepidlo, šřetec, houbička, hadřík, miska na vodu, hudební nástroje ze dřeva.

Doporučená zásobárna materiálu

Dřevěné bedničky na ovoce a zeleninu, zbytky dýhy, odřezky dřeva, dřevěné knoflíky, dřevěné kolíčky, nařezaná kolečka z větví, staré dřevěné rámečky, třisky, piliny, dřevěné metry a jejich části atd.

Rozvoj základních dovedností

Skládání, stavění, řazení, spojování, svazování, zatloukání, stloukání, řezání, pilování.



Dřesk má rád vůni dřeva a jeho nos ji hledá všude, kam vstoupí.

Tematický den dřeva aneb Když zavoní les

Motivace

Asociační řada

Dřevo – strom, les, vůně, kůra, ruka, dlaň, vrásky, čáry, letokruhy, růst, míza, vzlínání, cesty, mosty, schody, výška, koruna stromu, žebřík, jablka, trhání, ptáci, hnízda, větve, listy, slunce.

Motivační aktivity

Pytlíčky

Připravíme si předměty (vzorky) různých materiálů, přičemž dřevo by mělo být zastoupeno nejvíce. Do každého pytlíčku dáme jeden předmět a pomocí hmatu děti zkoumají, o jaký předmět jde a z jakého materiálu je vytvořen. Mohou ponořit ruku dovnitř nebo zkoumat předmět přes látku. Během prozkoumávání se pokusí pytlíčky rozdělit na dvě hromádky – na ty, které obsahují předměty ze dřeva a na ty, které obsahují předměty z jiných materiálů. Do pytlíčků můžeme dát i sypké materiály (piliny, jehličí, listy, kůru, trávu, seno, hlínu) a děti zkouší pomocí čichu poznat, co je v pytlíčku a popisují, jakou to má spojitost se dřevem, například jehličí – najdeme v lese pod stromy nebo opadává na konci Vánoc z vánočního stromku.

Moje rodina

Připravíme rozmanité dřevěné kostky (nebo přírodniny). Děti si vyberou pro každého člena své rodiny jeden zástupný kus (např. čtyři různě velké a různě tvarované kostky – jednu jako zástupce maminky, druhou jako zástupce tatínka, třetí jako zástupce sourozence a čtvrtou jako zástupce sebe samého). Potom dítě představí celou rodinu, popíše, proč pro svou rodinu vybralo právě zvolenou sadu, a o každé kostce (tedy členovi rodiny) něco poví (foto d/1).

Jsem strom

Připravíme modelovací těsto (recept nalezneme na pracovním listě č. D/1) a každé dítě vymodeluje na podložku reliéfním způsobem strom, který by se mu líbil (nebo ve který by se mohl proměnit). Poví dáme si společně, kde by takový strom rostl, která zvířata by bydlela v jeho okolí, na co by se rád díval a čeho by se asi obával. Při této aktivitě děti seznámíme se základními pojmy využívanými při popisu stromu – kořeny, kmen, koruna (pracovní list č. D/1).

Skládačky z listů

Vylisované nebo zalaminované listy můžeme použít k jednoduchým aktivitám, kdy děti skládají do ohraničeného prostoru určitou kompozici. V tomto případě jde o tvář bytosti žijící v lese, kterou můžou pojmenovat a přiřadit jí určité vlastnosti. Například Listnáček barevný – má mírnou přátelskou povahu a stará se o dobré probarvení podzimních listů. Aktivitu můžeme ještě posílit ukázkami z knihy L. Uhlířové Velká cesta Malého pána (foto d/2).

Propojení (úvod – závěr)

Dřevěnou píšťalkou (nebo zvukem ozvučných dřívěk či dřevěného drhla ve tvaru zvířete) svoláme skupinu dětí a řekneme si společně básničku o lese:

Volám na náš les,

aby vůni dnes,

přinesl až k nám,

rád k ní vonívám. (A zhluboka se nadechneme.)

Básničku můžeme několikrát zopakovat a doplnit jednoduchými pohyby podporujícími cvičení zaměřené na dýchání nebo kruhovým společným tancem za doprovodu dřevěné píšťalky.

Informace

Povolání (dříve a nyní) – uhlíř, bednář, vorař, tesař, truhlář,...

Ukážeme dětem obrázky a popovídáme si o činnostech, které lidé tohoto povolání vykonávají. Vybereme si jedno povolání (např. voraře a vyzkoušíme si alespoň v malém jeho práci, svážeme vor z klacíků a na procházce můžeme i vyzkoušet, bude-li plout po vodě).

Poznáváme stromy

K této aktivitě využijeme nejrůznějších obrázků z časopisů a kalendářů, které vystříhneme a vytvoříme si obrazové karty. Pokud máme možnost, seženeme u vybraných stromů i vzorky odřezků dřeva (nejlépe i s kůrou), aby se s nimi mohly děti seznámit (foto d/3).

Povídáme si o stromech, které máme v zahradě školy nebo v blízkém okolí. Můžeme pozvat na návštěvu studenty lesnické školy nebo odborníka, který nám o stromech sdělí mnohem více zajímavostí, než bychom vyčetli v knížkách.

Zajímavosti, srovnání

Dřevo nebo plast?

Tato jednoduchá aktivita je u dětí i dospělých velmi oblíbená. Připravíme si dvojice předmětů – flétna dřevěná – flétna plastová, talíř dřevěný – talíř plastový, hřeben dřevěný – hřeben plastový, kostka dře-

věná – kostka plastová, dřevěné zvířátko – plastové zvířátko). Zavážeme šátkem oči tomu, kdo bude hádat a postavíme před něj vždy dvojici předmětů (pro zavázání očí můžeme použít šátek nebo masku na oči na spaní). Necháme ho předměty prozkoumat a určit, který je z plastu a který ze dřeva. Dřevěné předměty dáváme na jednu hromádku a plastové na druhou. Po sejmutí šátku hadač uvidí, zda se mu dařilo oba materiály od sebe rozpoznat.

Čím nejčastěji nahrazujeme dřevo

V této aktivitě se věnujeme srovnání předmětů ze dřeva a z plastu. Připravíme si dostupné ukázky – dřevěná miska a plastová miska, dřevěný rámeček a plastový rámeček nebo dřevěné autíčko a plastové autíčko. Najdeme určitě spoustu dalších příkladů. Necháme děti, aby předměty pozorovaly, porovnávaly a pojmenovaly rozdílnost materiálů. Potom si popovídáme o výhodách a nevýhodách obou materiálů a o tom, které předměty jsou pro naše ruce příjemnější.

Tajuplná slova spojená s dřevem (milíř, mýtina, letokruh)

Vyhledáme si v odborné literatuře přesný význam některých slov spojených se dřevem. Jsou to slova, která se vyskytují například v pohádkách a básničkách a děti jim už nerozumějí. Vysvětlíme dětem jejich význam, a pokud se nám podaří najít ukázkou, společně si ji pustíme a okomentujeme (např. filmová pohádka Pyšná princezna – slovo milíř). Přečteme si i další pohádkové příběhy, ve kterých hraje prvek dřeva důležitou roli (pohádka O jabloňové panně, Otesánek, kniha Pinochiova dobrodružství nebo Lískulka v lese, na louce a u lidí).

Pokusy

Nasává dřevo vodu?

Jde o pokus, který je pro děti velmi zajímavý, protože přímo před očima se jim samo hýbe dřevo a vytváří jednoduchou čtyřcípou hvězdu. Můžeme tak dětem přiblížit, jak dřevo rychle nasává vodu a jak s ní umí pracovat. Potřebujeme k tomu dřevěná párátka (nebo sirky), talířek a vodu. Párátka lehce nalomíme a sestavíme do tvaru kříže tak, aby nalomené části párátka byly ve středu a dotýkaly se. Potom na tuto středovou část kápneme vodu a už jen pozorujeme, jak dřevo začne samo před našima očima zacelovat nalomené části a utvářet hvězdu (foto d/4).

Zvětšení objemu

Zeptáme se dětí, jestli dokážou odhadnout, za jakých podmínek zvětší dřevo svůj objem – když ho vložíme do vody, do mrazničky nebo do ohně? Do kovového kroužku zasuneme špalíček dřeva kulatého průměru, aby ho kroužek obepínal, ale zároveň se s ním dalo ještě trochu pohybovat. Potom vložíme jeden kroužek se špalíčkem do nádoby s vodou, druhý do mrazničky a třetí do rozžhavených uhlíků. Druhý den půjdeme s dětmi dřevěné špalíčky zkontrolovat a zjistíme, že prokazatelně zvětšil svůj objem

ten, který byl namočený do vody. Tuto znalost využívají například zahradníci a vždy před tím, než jdou okopávat záhony, vloží na několik hodin motyku do kbelíku s vodou, aby jim dřevěná násada nabobtnala a dobře držela v železné konstrukci. Ještě využívanější je možná podobné namáčení sekery před štípáním dříví.

Výtvarné aktivity

Kůra stromů

Na kůru stromu přiložíme papír a plochou stranou voskovky přejíždíme po papíře a tím snímáme strukturu kůry. Papír můžeme přiložit na jakýkoli předmět, který má zachovanou zajímavou strukturu (starý stůl, staré parkety, lavička atd.). Zajímavé plochy vzniklé na papíře můžeme dokreslit nebo dolepit. Tuto aktivitu můžeme dobře využít na stanovišti tematického dne, kdy připravíme pro děti alespoň tři různé vzorky řezu stromů. Děti přiloží papír a pomocí techniky frotáže sejmou strukturu dřeva na papír. Vzorky potom schováme, papíry s frotáží promícháme a děti necháme pojmenovat, které části na frotážích vidí (například letokruhy, kůru, suky, desku). Na konci celého dne všechny frotáže dáme na jednu hromádku a pokusíme se z nich sestavit strom nebo nějaký předmět ze dřeva.

Obrázek plný dřeva

Během léta a podzimu nasbíráme s dětmi nejrůznější kousky větviček a dřívěk. Ty můžeme pomocí smirkového papíru postupně vyhladit a potom z nich do připravených rámečků sestavovat obrazy, které nám budou připomínat příjemné chvíle pobytu na zahradě (foto d/5).

Plody stromů

Na papír vysypeme 5–7 větších přírodnin. Děti obkreslí co nejpřesněji jejich tvar. Potom přírodniny z papíru sundáme a děti dokreslují do zaznamenaných tvarů detaily a vybarvují plochy už jen na základě pozorování přírodnin.

Bytosti žijící v lese

Vyskládáme z přírodnin obličej bytostí, které by mohly žít v lese, společně je pojmenujeme i jejich vlastnosti a řekneme si, o co se v lese starají. Pokud máme zajímavé bytosti, které by spolu mohly vytvořit příběh, nalepíme přírodniny pomocí tavné pistole na papírový talíř a pomocí dřevěné či bambusové tyčky a kusu látky z nich vytvoříme loutky, se kterými můžeme sehrát jednoduché divadelní představení (foto d/6).

Kolíčkové letadlo

Z dřevěného kolíčku na prádlo, lékařských špachtlí, dřívěk na tvorbu nanuků a knoflíků můžeme s dětmi vyrobit krásná historická letadla. Protože si s nimi děti budou chtít hrát, doporučujeme použít pro lepení

tavnou pistolí. K dřevěným úchytným čelistem kolíčku přilepíme z obou stran lékařské špachtle. K druhému konci kolíčku přilepíme na konci seříznutý kousek dřívka na nanuky. Ke spodním křídlům a zadní části kolíčku přilepíme kousky dřívce, která zakončíme malými černými knoflíky. Ty nám budou napodobovat kola podvozku letadla. Kolíček i křídla můžeme před tím, než je nalepíme, pokreslit nebo dotvořit ubrouskovou technikou (foto d/7).

Hudební aktivity

Zpívánky

Připravíme si pro děti jednoduché obrázkové karty se zobrazenými názvy lidových písniček, které si s nimi potom společně zazpíváme. V textu písně by se měl objevit například název povolání spojeného s tematikou lesa, názvy stromů nebo zvířat, která v lese bydlí (Já do lesa nepojedu, Běží liška, Zajíček ve své jamce, Pásla ovečky, Prší, prší, Skákal pes). Náměty na jednoduché obrázkové karty, které si mohou děti samy dotvořit, naleznete na pracovním listu D/2.

Hudební nástroje ze dřeva

Připravíme si do košíku dostupné hudební nástroje, které jsou vyrobeny ze dřeva nebo alespoň převážně ze dřeva (ozvučná dřívka, píšťalka, flétna, drhlo, kytara, housle atd.). Posadíme se s dětmi do kruhu a o jednotlivých nástrojích si popovídáme a prohlédneme si je. V ideálním případě na každý nástroj zahrajeme a společně si zazpíváme písničku. Nebo vytukáme jednoduchý rytmus na ozvučná dřívka a potom vyzveme děti, aby rytmus zopakovaly, buď pomocí tleskání, nebo hraním na své připravené nástroje z opracovaných kousků dřeva – drhla a ozvučná dřívka (foto d/8).

Čaringa

Bzučící či mluvící dřevo neboli čaringa je jeden z nejstarších hudebních nástrojů, který využívaly přírodní národy při svých obřadech. K její výrobě potřebujeme dřevěnou destičku dlouhou asi 25 cm (můžeme využít například krátké dřevěné pravítko nebo starší dřevěnou obracečku na smažení) a provázek dlouhý 2,5 metru. Na jednom konci, asi 1,5 cm od okraje, provrtáme díрку a přivážeme provázek napevno k hraně tak, aby se uzel dotýkal destičky. Provázek si na volném konci dvakrát obtočíme kolem dlaně a potom čaringu krouživými pohyby nad hlavou uvedeme do pohybu. Pokud se nám ani po několika otáčkách nerozezní, změním směr točení. Čaringa začne vydávat bzučivý zvuk, kterým můžeme například na zahradě děti svolávat ke svačině nebo připraveným aktivitám (foto d/9).

Zdroj:

COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: [netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů]*. Vyd. 1. Obálka Tereza Hrubá. Brno: JAMU, 2013, 171 s. ISBN 978-80-7460-037-1

Dramatické a literární aktivity

Rčení

Zopakujeme si s dětmi základní rčení, která používáme stále v běžném životě a děti je mohou jak v rodině nebo při různých sešlostech slyšet. Vybereme ta nejznámější – například *silný jako ... (dub), kluk jako ... (buk), mlčí jako ... (pařez), roste jako ... (dříví v lese), jak se do lesa volá, ... (tak se z lesa ozývá), kdo se bojí ... (nesmí do lesa)*. Můžeme si rčení připravit na obrázkové karty, se kterými budeme s dětmi pracovat i během roku. V tuto chvíli nám mohou posloužit jako opakování a zajímavá aktivita pro tematický den. Jednoduché obrázkové karty naleznete ve složce na pracovním listě č. D/3.

Vytváříme les

Dáme dětem k dispozici nejrůznější kostky, přírodniny, odštířky látek, barevné papíry, sady zvířátek, plyšové hračky, pastelky a další pomůcky, které by mohly využít při prostorové tvorbě lesa. V místnosti vyčleníme prostor, kde by mohly děti své tvoření realizovat i několik dní a podobu „svého lesa“ stále vylepšovat a rozšiřovat. Do lesa potom umístíme zvířata nebo i loutky lidí a necháme děti ve dvojicích vytvářet situační etudy (Do lesa se přistěhoval medvěd a ostatní zvířata mají sněh. Co si na sněhu povídají? V lese onemocněla veverka, kdo ze zvířátek jí pomůže a jak? Zajáci připravují pro ostatní zvířátka jarní slavnost. Co všechno bude na slavnosti?). Tuto aktivitu je dobré zařadit po některé z procházek parkem či lesem, aby děti mohly čerpat z autentického zážitku a přenášet tak do tvorby svá vlastní pozorování.

Stal se ze mě strom

Motivujeme děti jednoduchým popisem růstu semínka přes malý stromek až po velký strom. Děti reagují na náš popis pohybem, až dorostou ve veliký strom. Zařazujeme do vyprávění i popis okolí a reakce stromu na změny v okolí (strom hýbe větvemi, když fouká vítr, větve se prohýbají, když napadne sníh, větev se zachvěje, když po ní přeběhne veverka atd.).

Lesní židle

Pokud máme možnost, sestrojíme židli z papírových tubusů a krabic a vyzdobíme ji pomocí nejrůznějších přírodnin, látek a dalších dostupných materiálů tak, aby připomínala židli pro váženou lesní bytost. Kdo si na tuto připravenou židli sedne, ten bude mít možnost vyslovit přání, co by se podle něj v lese mělo změnit, aby se tam všem dobře žilo. Ostatní děti si mohou připravit plyšová zvířata, která chtějí poprosit lesní bytost o nějakou změnu a přijdou ji požádat o radu nebo pomoc. Například – v lese je hodně odpadků, přáním zvířátek je, aby se to změnilo. Lesní bytost jim radí, jak to udělat (foto d/10).

Pohybové aktivity

Chůze po kládě

Připravíme dětem ve školní zahradě pomocí klád, čelních řezů kmene nebo dřevěných špalků nejrůznější dráhy, na kterých si budou moci vyzkoušet svou obratnost a rovnováhu. Dbáme na to, aby na místě byla vždy zajištěna možnost pomoci od dospělého. V první řadě dáme ale dětem prostor pro rozvoj samostatného rozhodování a odhadu, co zvládnou a jaké schopnosti potřebují rozvinout.

Hod na cíl

V zahradě připravíme několik dřevěných špalíků a do přiměřené vzdálenosti postavíme stabilní větší předmět – plechovku, hrnec, dřevěné polínko atd. Dřevěným špalíkem se děti snaží určený předmět zasáhnout nebo dokonce shodit z určeného místa. Pokud využijeme nějakou větší nádobu, může být úkolem pro házejícího vhodit špalík do nádoby. Vzdálenost určíme podle věku dětí a tak, aby úkol byl splnitelný.

Roztoč káču

Ukážeme dětem, jak se roztáčí jednoduchá dřevěná káča, se kterou si děti v dřívější době často hrávaly. Necháme je to vyzkoušet. Na zemi nakreslíme křídou kruh a po roztočení umístíme „káču“ tak, aby se točila jenom ve vytyčeném prostoru. Děti zjistí, že je důležitý způsob i rychlost roztočení, aby se „káča“ pohybovala rovnoměrně a zůstávala v nakresleném kruhu. Při hře s „káčou“ můžeme děti seznámit i s optickým jevem míchání barev. Připravíme si dřevěnou destičku ve tvaru kruhu s dírkou uprostřed, do které vložíme pastelku o větším průměru. Pokud nemáme dřevěnou destičku, postačí i karton. Povrch kruhu natřeme bílou barvou a pomalujeme barevnými puntíky tří vybraných barev (červenou, modrou a zelenou). Před roztočením „káči“ se zeptáme dětí, co si myslí, že budou na točícím kruhu vidět. Potom „káču“ roztočíme a chvíli ji společně pozorujeme. Po roztočení začnou barevné puntíky splývat a objeví se různobarevné pruhy, často jiné barevnosti než jsou barvy puntíků. Naše oči totiž zaznamenávají ve skutečnosti pouze základní barvy a konečný barevný obraz se vytváří až v mozku. Na tomto principu je založeno například vnímání obrazovky barevné televize (foto d/11).

Zdroj:

ARDLEY, Neil. *Moje kniha pokusů - Barva*. Vyd. 1. Překlad Zuzana Marková. Bratislava: Champagne avantgarde, 29 s. Moje kniha pokusů. ISBN 80-715-0057-7.

HOLUBOVÁ, Renata. *Pokusy s jednoduchými pomůckami*. Vyd. 1. Olomouc [i.e. Ostrava]: Repronis, 2012, 97 s. ISBN 978-80-7329-317-8.

Navazující aktivity

Některé z aktivit můžeme i během roku zařazovat při procházce v parku, kde se děti setkají s více druhy dřevin.

Zorganizujeme návštěvu místní školy a podíváme se do dílen. Požádáme starší žáky, aby nám ukázali některé způsoby práce s nástroji.

Požádáme rodiče, jestli by přišli ukázat, co umí vyrobit ze dřeva.

Zorganizujeme exkurzi do truhlářství nebo do výroby nábytku.

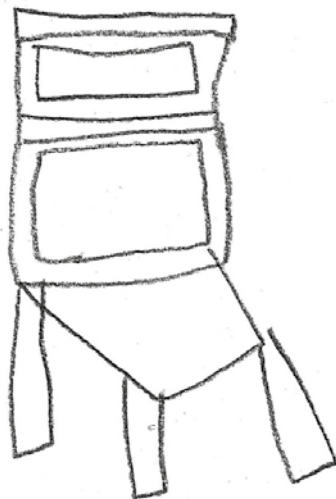
Pozveme do mateřské školy studenty z lesnické školy a popovídáme si o lese.

Navštívíme výstavu vyřezávaných betlémů.

Zjistíme, jestli v okolí školky není nějaká dřevěná rozhledna, dřevěný most nebo lávka a řekneme si, k čemu slouží.

Vyrobíme cedulky s názvy rostlin a rozmístíme po zahradě.

Vyrobíme s pomocí rodičů kmenovník se vzorky kmenů stromů.



ŠIDLE

Fotopříloha



Foto d/1 – Moje rodina



Foto d/2 – Skládačky z listů



Foto d/3 – Poznáváme stromy

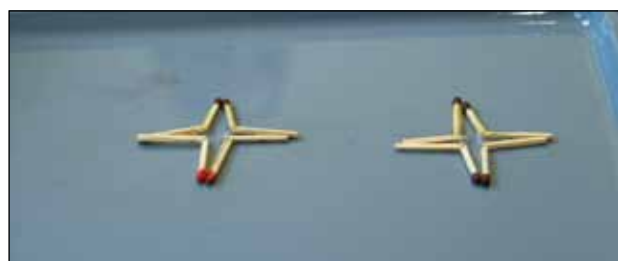


Foto d/4 – Nasává dřevo vodu?



Foto d/5 – Obrázek plný dřeva



Foto d/6 – Bytosti žijící v lese



Foto d/7 – Kolíčkové letadlo



Foto d/8 – Hudební nástroje ze dřeva



Foto d/9 – Čarína a její výroba

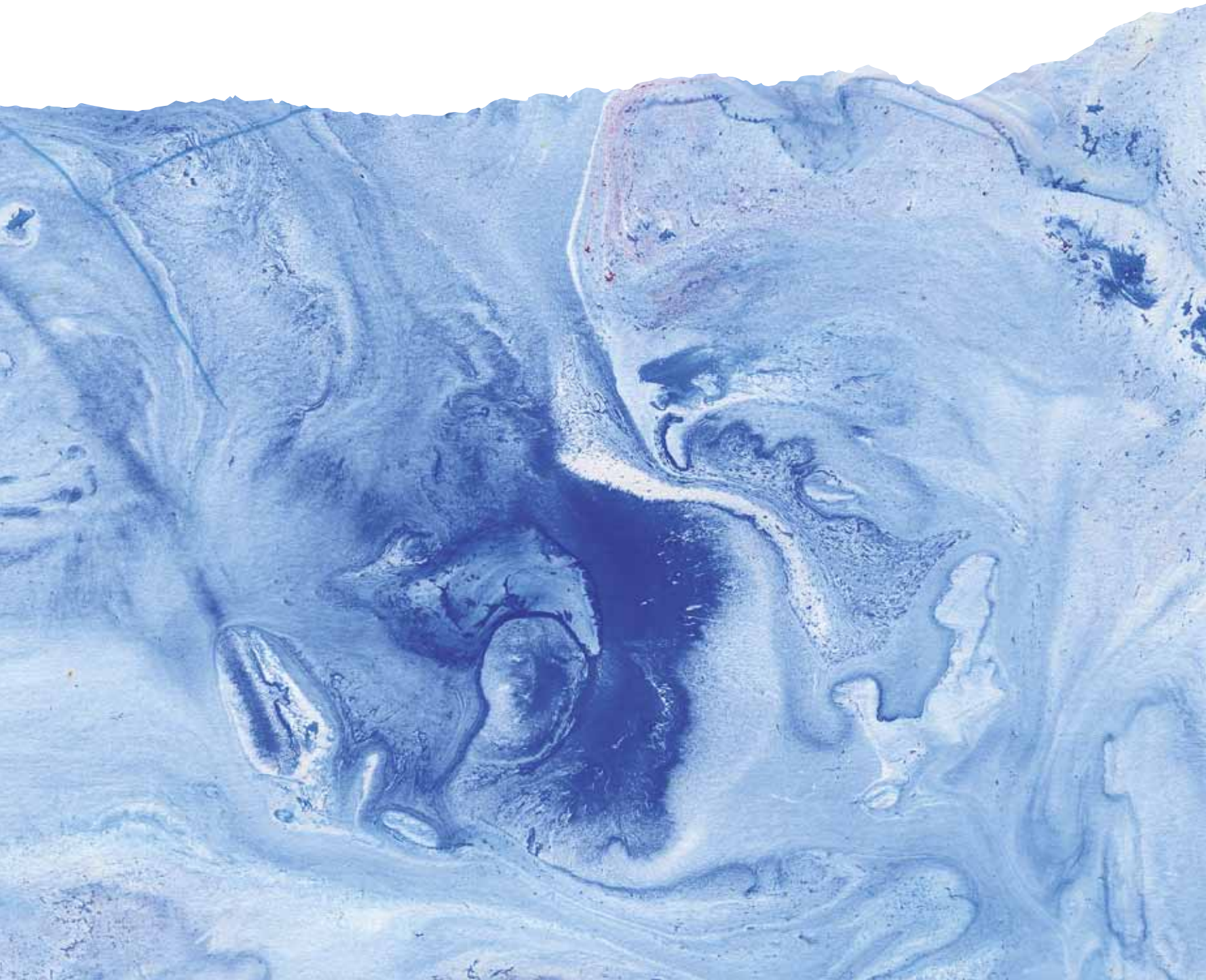


Foto d/10 – Lesní židle



Foto d/11 – Roztoč káču

SKLO



Sklo je materiál, který člověka uvádí v údiv. Je nositelem mnoha protikladů a záhad. Je například zástupcem pevného a křehkého i okouzujícího průsvitnou krásou a odstrašujícího nečekanou ostrotí. Odděluje od sebe různé světy a zároveň je svou průhledností propojuje. V historii záznamů lidské kreativity má již po staletí nezastupitelné místo. S objevem skla, které umožnilo proniknutí světla do tmavých chodeb budov, přišla i barevnost katedrálových gotických vitráží, které hrou pronikajících proužků světla i v současné době odzbrojují. Potom nastoupila rozšafnost zrcadlového okouzlení, kterou poskytovala v mnoha tvarech a velikostech benátská zrcadla, a v neposlední řadě se objevila šokující výroba „náhradních očí“ v podobě brýlí a zvětšovacích skel. To vše a ještě mnoho dalšího dokáže ve svých podobách nabídnout sklo.

Neměli bychom také zapomínat na dekorativní a užitkové vlastnosti skla ukryté ve skleněných koralcích, špercích, pohárech, nádobách či foukaných baňkách. Většina jmenovaných předmětů měla v dřívějších dobách na sebe navázanu skupinu lidí, která ze sklářství vytvořila jedno z nejvýznamnějších řemesel. Od 18. století se čeští skláři výrobou broušeného neboli křišťálového skla proslavili nejen v Čechách, ale dostali se na špičku evropských výrobců skla ve světě. Právě od této doby nese pojem české sklo punc vysoké kvality a řemeslného mistrovství.

Děti většinou zajímá, jak se sklo vyrábí. Překvapí je, že vlastně vzniká z písku – tavením směsi sklářských písků s různými přísadami oxidů při velmi vysokých teplotách. Údiv vzbuzuje i to, že se dá při vysokých teplotách stále ještě tvarovat a že k jeho ochlazení musí docházet postupně, aby byla zaručena kvalita a pevnost. Výroba skla je tedy proces energeticky velmi náročný, přičemž každý typ výrobků vyžaduje specifické postupy i řemeslné dovednosti, které se spojují se vznikem skla pro různé oblasti využití (obalové sklo, optické sklo, stavební sklo, technické sklo, umělecké sklo atd.). Přirozeným materiálem, který se pojí velmi úzce se sklem, je kov a to především v oblasti barevnosti skla – jsou to právě kovy a oxidy kovů, které se přidávají do směsi na výrobu skla a které dodávají sklu barvu. Citlivé propojování těchto dvou materiálů můžeme dětem přiblížit na ukázce uměleckých výrobků.

Sklo patří mezi suroviny, u kterých je dobré seznamovat s procesem recyklace již předškolní děti. Nejlepší cestou k ekologickému zacházení s odpadními skleněnými výrobky je tzv. Reuse proces – tedy znovupoužití – např. skleněné obaly od potravin lze využít v domácnosti k zavařování, k uložení trvanlivých potravin a drobností či k výrobě dekoračních předmětů (vázy, svícny). Do procesu Reuse také patří používání vratných lahví ze skla. Zálohované lahve jsou v obchodě vykupovány nazpět a zasílány k důkladnému vyčištění a potom opětovně naplněny. Avšak ne všechny skleněné předměty lze použít znovu. Potom lze využít sběrných míst a sklo třídit do kontejnerů. Sklo využitě na výrobu elektronických zařízení (např. žárovky) se shromažďuje na speciálních odběrových místech. Recyklace skla je specializovaný technologický proces, kterým se použité sklo vrací zpět do výroby nebo do výroby pro vznik jiných

materiálů vyrobených ze skla (např. skelné vaty využívané k izolaci domů). Zřejmě největší výhodou skleněného odpadu je fakt, že se na rozdíl od jiných odpadových materiálů dá recyklovat prakticky do nekonečna. Nový skleněný výrobek může být navíc tvořen až ze 100 % recyklovaným sklem. Skleněné střepy z kontejnerů putují na třídící linku, kde je za pomoci mnoha procesů připravena čistá směs střepů. Střepy jsou pak drceny, míchají se s dalšími surovinami a taví se v peci. Vzniklá tavenina je následně ve výrobních strojích přeměněna například na lahve a další skleněné výrobky. Znovu používat sklo nebo ho důkladně třídit k recyklaci je velice důležité, protože rozklad skla na skládkách trvá až několik tisíc let.

Zdroj:

HÁTLEOVÁ, Karla. Malujeme na sklo. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 48 s. ISBN 978-80-247-2676-2.

Tematický den skla

Cíl

Seznámit děti s materiálem zvaným sklo, základními druhy skla, jeho vlastnostmi a jeho možným využitím. Také s nástroji a pomůckami pro jeho zpracování – to vše prostřednictvím praktických činností a kreativních aktivit.

Nejčastěji využívané materiály pro aktivity

Skleněné kamínky, mozaiková sklíčka, skleněné dukátky, skleněné destičky, skleněné závěsy.

Nejčastěji využívané pomůcky a nástroje pro aktivity

Řezací nože, plastová podložka na řezání, štípací kleště, kladívko, nůžky, disperzní lepidlo, štětec, dřevěné podložky, květináče, spárovací hmota, špachtle, houbička, hadřík, miska na vodu, zvonivé hudební nástroje.

Doporučená zásobárna materiálu

Zavařovací skleničky všech velikostí, sklíčka, zrcátka, tvarované lahve, mozaiková sklíčka, skleněné klipy, korálky atd.

Rozvoj základních dovedností

Skládání, stavění, řazení, porovnávání, sestavování, spojování, lepení, oblepování, spárování, tavení.



Děsk se rád prohání na bruslích po hladině rybníka, která mu připomíná zrcátko. Také máte rádi bruslení?

Tematický den skla aneb Co vyprávěl dům s barevnými okny?

Motivace

Asociační řada

Sklo – okno, světlo, barvy, rám, lupa, brýle, písmena, pohádka, střípek, sklíčko, mozaika, stěna, dům, zahrada, váza, květiny, vážka, motýl, krmítko, miska, voda, hladina, akvárium, zrcátko, rybník, hladina, led, lampa, měsíc, oko.

Motivační aktivity

Skleněné kamínky

Skleněné kamínky mohou děti přiřazovat do dvojic, skládat z nich geometrické tvary nebo tvořit příběhy. Když kamínky pomalujeme srozumitelnými symboly (strom, květina, motýl, obálka, srdce, slunce atd.) mají mnohostranné využití. Děti si vyberou pět nebo šest symbolů, seřadí je do řady a poví jednoduchý příběh nebo třeba jen jednu větu. Můžeme pomalovat i větší kameny a zahrát na zahradní slavnosti „kamenné divadlo“. Kameny s jednotlivými symboly jsou vlastně loutky, se kterými děti pohybují podle toho, co vypravěč příběhu právě říká (foto s/1).

Toulání skleněné kuličky

Necháme děti vyskládat a přilepit kousky dřívek nebo barevných sklíček do víka od papírové krabice tak, aby mezi nimi vznikaly cestičky. Potom víko, na kterém je vytvořena dráha, trochu nakloníme a do horní části umístíme skleněnou kuličku, která pomalu začne putovat připravenými cestičkami. Dřívka nebo sklíčka nejdříve přilepíme jen oboustrannou lepicí páskou, aby děti mohly ještě cesty pro kuličku upravit (foto s/2).

Ledové svítilny

Zimní ledové objekty pomáhají vytvořit na školní zahradě pohádkovou atmosféru. Ledová svítilna se může stát dobrým úkrytem pro skleněnou kuličku nebo hlídačem našeho motivačního domu s barevnými okny. Nejdříve si popovídáme s dětmi o tom, co má společného sklo a led, hledáme podobné i rozdílné vlastnosti, které si můžeme přiblížit pomocí jednoduchých pokusů (například když spadne rampouch na zem, rozlomí se, a stejně tak když spadne skleněná tyčinka na zem, rozlomí se. Nebo led se v teplé vodě rozpustí, sklo nikoli atd.).

Pro tvorbu ledové lampy si připravíme drobné přírodniny (větvičky, listy, sušené květiny atd.), vložíme je do plastových kelímků a zalijeme vodou. Potom necháme vodu v kelímcích zmrznout. Dbáme vždy

na to, aby hladina vody byla ve všech kelímcích stejně vysoká. Další den zmrzlé válečky z kelímků pomocí chvilkového ponoření do teplé vody vyklopíme. Na připravených vyvýšených místech ve sněhu stavíme z ledových válečků jednoduché kruhové svítilny, které mohou mít i více pater. Jak se začne stmívat, postavíme doprostřed zavařovací sklenici se zapálenou svíčkou a pozorujeme hru barev a světla na třpytivém sněhu a ledových svítilnách (foto s/3).

Propojení (úvod – závěr)

Připravíme si velké papírové kartony a vyrobíme pomocí řezacího nože, barev a papíru dům, ve kterém se budou dát otevírat okna. Do vzniklých otvorů vlepíme papír s tématem. Počet oken můžeme zvolit podle počtu hlavních aktivit tematického dne. Vždy, když otevřeme s dětmi jedno okno, najdeme tam namalovaný symbol tématu, kterému se budeme právě věnovat (například sklo a barvy, sklo a světlo, sklo a oči, sklo a nádoby, sklo a povolání). Při ukončení jednoho tematického celku se s dětmi vrátíme k „domu s barevnými okny“ a dolepíme do otevřeného okna další obrázky a informace, které jsme v dané oblasti získali. Při otevírání nového okna domu můžeme použít jednoduchou básničku, kterou říkáme všichni společně a navodíme tím atmosféru zájmu a tajemství (foto s/4).

*Okno barvami nás volá,
copak skrývá za svým sklem?
Zafukáme fuky, fuky,
pak ho tiše otevřem.*

Informace

Povolání (dříve a nyní)

Ukážeme dětem obrázky a popovídáme si o činnostech, které lidé různých povolání spojených s výrobou skla vykonávají (sklář, malíř skla, rámař obrazů, akvarista). Vybereme si potom jedno povolání (např. malíře skla) a vyzkoušíme si alespoň v malém jeho práci. Smícháme anilinové barvy s disperzním lepidlem (Herkules) a pomalujeme například skleněnou zavařovací lahev. Až malba zaschne, postavíme pomalovanou lahev na okno, aby vynikla transparentnost použitých barev. Nebo můžeme vylepit vnitřek lahve kousky hedvábného barevného papíru a potom je přetřít disperzním lepidlem. Hedvábný papír po zaschnutí zprůhlední a lahev bude ve světle vypadat jako by byla vyskládaná z barevných sklíček.

Pokusy

Udrží se na hladině?

Mezi pokusy pro nejmenší děti patří jednoduchá aktivita s barevnými sklíčky nebo korálky. Smícháme dřevěné a skleněné korálky a vyzveme děti, aby je nejdříve roztřídily podle použitého materiálu, nebo

podle barev či podle velikosti. Potom připravíme dvě skleničky s vodou a děti zkoušejí, které korálky se potopí a které zůstanou plavat (foto s/5).

Kousek ledu

Děti rády zkoušejí, jak rychle se rozpustí kousek ledu. Nejdříve můžeme dětem připravit vzorky zamrzlých věcí, které často vypadají, jak zalité do skla. Budeme s dětmi pozorovat, za jak dlouho se kusy ledu rozpustí. Aby byl pokus pro děti zajímavější, postavíme na druhý tác skleněná těžítka, která svůj tvar vlivem tepla vůbec nezmění. Aby si děti opravdu zažily sílu tepla při rozpouštění ledu, zahrajeme si hru na předávání ledové kostičky. Stoupneme si do kruhu a předáváme si od jednoho k druhému ledovou kostku. Pokusíme se spočítat, kolikrát se kostka dostala zpět k učiteli, než se z ní stala voda. Když se děti předávání naučí, můžeme přidat hru se slovy. Zvolíme téma, například zahrada. Vždy, když se k dítěti dostane kousek ledu, může ho poslat dál, až když řekne slovo spojené se zvoleným tématem (například strom, květina, hlína, listí, houpačka, ptáci, pískoviště atd.). Slova by se neměla opakovat. Pokud dítě žádné slovo nenapadá, může říct „dál“ a předat led dalšímu. Je vhodné děti vést k tomu, aby nepožívaly vyjádření „nevím“, které zbytečně vede uzavírání a blokaci tvořivosti. Nenásilnou formou hry tak poskytujeme dětem možnost setkat se se základními přírodními zákonitostmi (foto s/6).

Zajímavosti, srovnání

Sklo nebo plast?

Tato jednoduchá aktivita je u dětí i dospělých velmi oblíbená. Připravíme si dvojice předmětů – například skleněné zvířátko – plastové zvířátko, skleničku – plastový kelímek, skleněný tác – plastový tác, baňka – plastová ozdoba. Zavážeme šátkem oči tomu, kdo bude hádat a postavíme před něj vždy dvojici předmětů. Necháme ho předměty prozkoumat a určit podle povrchu, váhy, teploty, který předmět je z plastu a který ze skla. Skleněné předměty dáváme na jednu hromádku a plastové na druhou. Po sejmutí šátku hadač uvidí, jak se mu dařilo oba materiály od sebe rozpoznat. Pokusí se pojmenovat odlišnosti, kterého vedly k jeho rozhodnutí – zda to byla váha předmětu či jeho teplota nebo ještě něco jiného.

Čím nejčastěji nahrazujeme sklo

V této aktivitě se věnujeme srovnání předmětů ze skla a z plastu. Připravíme si dostupné ukázky skleněných a plastových předmětů. Necháme dětem předměty prozkoumat a potom si o jejich vlastnostech povídáme. Zaměříme se na to, jak nejčastěji využíváme sklo například v oblasti zdravotnictví nebo potravinářství. Využijeme informací z úvodu tematického dne a přiblížíme dětem výhody recyklovatelnosti skla nebo jeho opakovaného využívání při naplňování vratných lahví.

Tajuplná slova spojená se sklem (huť, píšťala, foukač)

Vyhledáme si v odborné literatuře přesný význam některých slov spojených s výrobou skla nebo se sklem samotným. Jsou to slova, která se vyskytují například v pohádkách nebo básničkách a děti jim už nerozumějí. Vysvětlíme dětem jejich význam, a pokud se nám podaří najít ukázkou, společně si ji pustíme a okomentujeme (např. film Krakonoš a Lyžníci nebo seriál Synové a dcery Jakuba skláře, slovo sklář, huť, píšťala).

Výtvarné aktivity

Vitráž

Jde o výtvarnou techniku, která zaznamenala největší rozkvět v období středověku, a to díky velkému zájmu o tvorbu skleněných barevných výplní oken katedrál. V současné době se mnohem častěji setkáváme s tzv. nepravou vitráží, která místo olověných pásků a barevných skel používá pouze konturu a barvy na sklo.

Nejdříve připravíme v rámci jednoduché aktivity děti na tvorbu nepravé papírové vitráže pomocí pracovního listu č. S/1, kde se nabízí hned několik možností zpracování. Pro nejmenší děti okopírujeme pracovní list, vystříhneme z barevných papírů dané tvary a děti necháme barevné výstřižky nalepit do předkreslených okýnek. Nebo okopírujeme pracovní list na tvrdý papír, tvary mezi černými linkami vyřežeme a do vzniklých okýnek děti ze zadní strany vlepují výstřižky barevného hedvábného papíru či celofánu (foto s/7).

Malovaná nepravá vitráž

S dětmi si můžeme udělat nepravou papírovou vitráž pomocí pauzovacího papíru, anilinových barev a tuše. Děti mohou pracovat i tak, že jim dáme pod pauzovací papír předtištěnou šablonu, kterou obtahují černou tuší nebo fixou. Nejdříve obtáhnou všechny černé čáry a nechají tuš zaschnout. Potom vzniklé plochy vybarví hustou anilinovou barvou. Po zaschnutí barvy je možné obrázek vystříhnout, zalaminovat a umístit na okno, kde se barvy nepravé vitráže krásně rozzáří (foto s/8).

Výstava v zrcátku

Na přístupná místa děti připraví nejlépe do rámečků skládané obrázky z přírodních materiálů. Je dobré zadat dětem konkrétní téma například zahrada, dům, zvíře, atd. Rámeček potom odstraníme a k vyskládanému obrázku postavíme zrcátko. Návštěvníci naší galerie si mohou prohlédnout dětské výtvary i jejich odraz v zrcadle (foto s/9).

Hudební aktivity

Na ledové křiž

Vybereme si zimní písničky, které děti dobře znají, a dobře se jim při nich pohybuje. Na koberec umístíme malé čtvercové podložky vystřižené z kobereců (ty nám zaručí, že po nich děti při aktivitě neu-

klouznou) a začneme se společně pohybovat po místnosti a zpívat. Když cinkneme na triangu a řekneme název předmětu vyrobeného ze skla, každé dítě si rychle stoupne na volnou kobercovou podložku. Všichni pak společně vytleskáme slabiky zvoleného slova (například skle-nič-ka, o-kýn-ko, ta-lí-řek atd.). Můžeme dát méně podložek a děti si stoupají po dvojicích a také se po dvojicích pohybují. Můžeme požádat některé z dětí, aby se stalo vedoucím aktivity a vybíralo slova.

Zacinkej

Zvolíme několik lidových písniček, které svým obsahem a melodií přímo vybízejí k zapojení rytmických nástrojů, které evokují zvuky cinkajícího skla (Ej, padá, padá rosička, Padá sníh, Hřej sluníčko, hřej, Vyletěla holubička ze skály atd.). Využijeme především zvuku triangu, závěsné zvonkohry, ale i zvuků obyčejných sklenic naplněných vodou.

Vodní flétna

Připravíme si vyšší sklenici s vodou a dutou skleněnou (nebo plastovou) trubičku. Tu ponoříme do vody a vyčnívající konec přiložíme k ústům, jako když chceme hrát na panovu flétnu. Podle toho, jak měníme hloubku ponoření trubičky, vydává naše „vodní flétna“ různě vysoké tóny. Pokud budeme trénovat, tak si můžeme s dětmi nebo s rodiči zahrát a zazpívat některou z lidových písniček. Panovu flétnu můžeme vyrobit i z kartonu a brček různé tloušťky (foto s/10).

Dramatické a literární aktivity

Staň se lupou

Děti rády pracují s lupou. Připravíme si pro ně tedy jednoduchou dramatickou aktivitu. Vybereme menší předměty denní potřeby (knoflík, tkaničku, gumu, zavírací špendlík, lžičku, atd.). Vybranému herci zapůjčíme větší lupu, připravíme mu bokem jeden z předmětů, který si lupou prohlédne. Potom se stane sám lupou a zvětšenou podobu předmětu přehraje (nebo spíše předkreslí ve vzduchu) ostatním. Abychom ještě více posílili dojem lupy, může ten, který předehrává, stát za roztaženou mikrotenovou krycí fólií a tvar předmětu kreslit ve velkém na ni. Ostatní hádají, o který předmět jde.

Když zamrzne rybník

Jednou ze zajímavých skupinových aktivit bývá práce s mikrotenovou krycí fólií. Děti si mohou představit, že zamrzá rybník a ony zkouší po „zamrzlé ploše“ opatrně chodit. Když zamrzne hladina rybníka, rády se po ní kloužou sněhové vločky nebo po ní například může tančit skleněná kulička. Je dobré s dětmi vyzkoušet nejrůznější materiály. Mikrotenovou fólii roztáhneme, stačí nám ustříhnout větší čtverec (podle počtu dětí), připravit si vystřížené papírové objekty nebo předměty. Děti uchopí fólii na okrajích, nejdříve si vyzkoušejí všechny možné podoby práce s fólií (zvedání, vlnění, naklánění, pokládání atd.). Potom vy-

bereme dětem dobře známou zimní písničku a zkusíme, jestli dokážeme pohybovat s předměty po fólii v rytmu písničky. Děti během této aktivity vždy přijdou na další zajímavé pohybové varianty (foto s/11).

Vratná lahev

Nejdříve si s dětmi popovídáme o tom, jaké nápoje nejčastěji doma pijí a jak jsou tyto nápoje balené. Připravíme si nejčastější druhy obalů od nápojů a vyzveme děti, aby je roztřídily na vratné a nevratné a v případě nevratných si ještě řekneme, do kterých třídících kontejnerů bychom je umístili. Popíšeme si, co všechno se děje s lahví od chvíle, kdy ji vrátíme prázdnou do obchodu. Potom vyzveme děti, jestli by nám chtěly zahrát malou etudu o tom, jak našly prázdnou lahev v lese a co s ní udělají.

Pohybové aktivity

Voda ve skleněné trubičce

Pro pohybovou aktivitu spojenou s vodou použijeme skleněné trubičky (nebo umělohmotná brčka většího průměru). Děti málokdy vědí, že pokud ponoříme část trubičky do vody a horní část ucpeme prstem, voda v trubičce zůstane a můžeme ji přenést do jiné nádoby. Vyzkoušíme ve skupinách tuto aktivitu s cílem přenést určité množství vody z jedné nádoby do druhé. Nejdříve bez přesunů, a pokud to dětem půjde, tak potom můžeme umístit druhou nádobu na vzdálenější místo, aby musely s trubičkou jít nebo běžet.

Skleněný zámek

Ve skleněném zámku se musíme pohybovat velmi opatrně, abychom něco nerozbili. Pokusíme se v zahradě nebo ve třídě připevnit provázky, na které zavěsíme lisovaná sklíčka nebo skleněné korálky. Děti se snaží projít mezi provázky na druhou stranu místnosti tak, aby nic nezacinkalo. Tuto aktivitu můžeme obměňovat tím, že zadáme počet dětí, které se budou při procházení držet za ruce. Těm nejodvážnějším nabídneme i průchod se zavázanýma očima.

Navazující aktivity

Navštívíme s dětmi stavbu, která využívá prvků vitráže (secesní budova, gotický chrám).

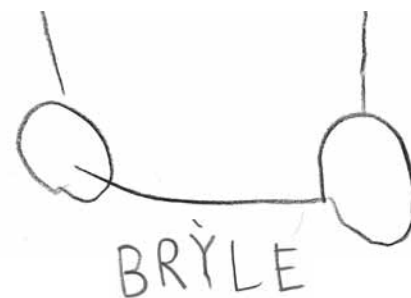
Zorganizujeme exkurzi do skláren v našem regionu.

Pozveme do školky šikovného řemeslníka, který umí foukat sklo.

Výroba jednoduchého krasohledu.

Cvrnkání skleněných kuliček do důlku.

Přečteme si pohádkové příběhy, ve kterých hraje prvek skla důležitou roli (pohádka Zimní královna). Můžeme vybrat ukázky ze známých filmů, kde děti mohou vidět ukázkou tvoření ze skla – například Krakonoš a lyžníci.



Fotopříloha



Foto s/1 – Skleněné kamínky



Foto s/2 – Toulání skleněné kuličky

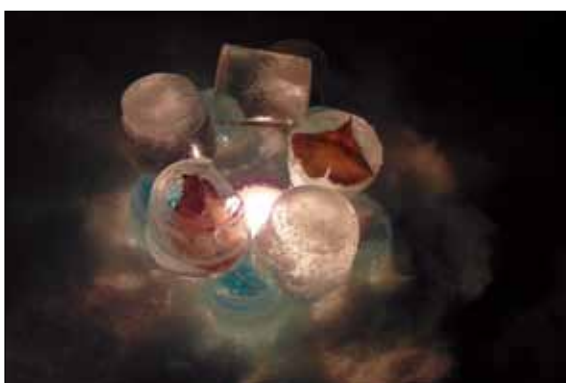


Foto s/3 – Ledové svítilny



Foto s/4 – Propojení (úvod a závěr)

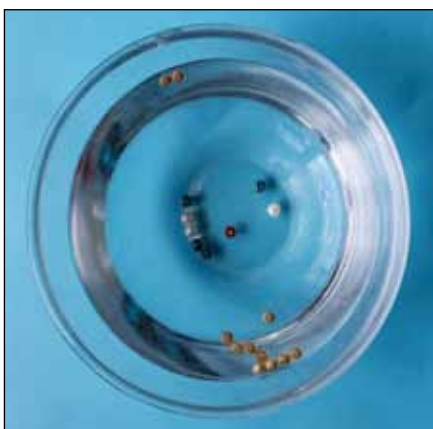


Foto s/5 – Udrží se na hladině?



Foto s/6 – Kousek ledu





Foto s/7 – Vitráž (z papíru)



Foto s/8 – Nepravá vitráž



Foto s/9 – Výstava v zrcátku

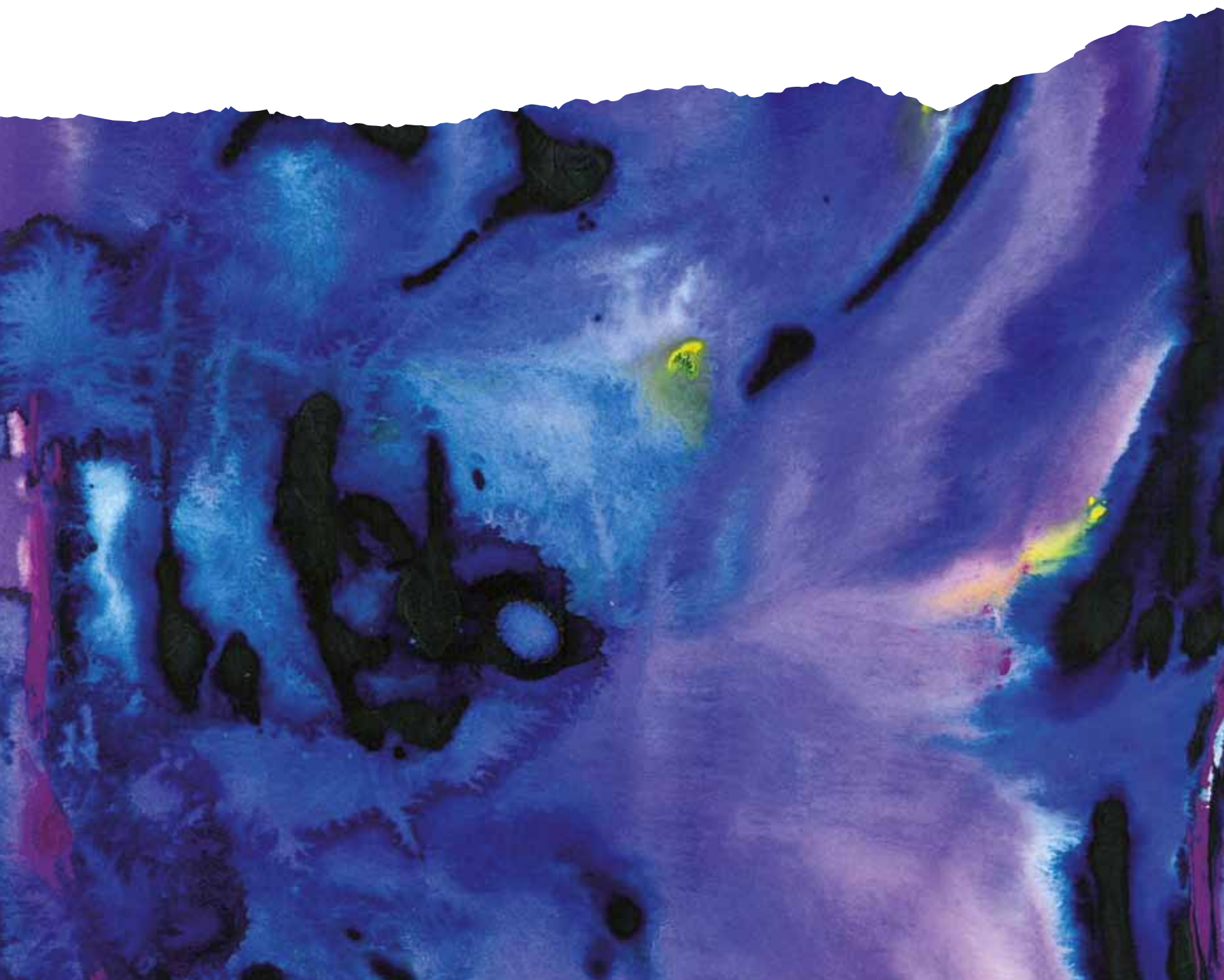


Foto s/10 – Vodní flétna



Foto s/11 – Když zamrzne rybník

KOV



Kov má již ve zvukové podobě svého názvu ukryté nejméně tři ze svých charakteristických vlastností – chlad, lesk a pevnost. Je velmi starým materiálem, který člověk od počátku jeho objevení využíval nejen pro jeho odolnost a tvárnost, ale také pro jeho estetické vlastnosti – barevnost a lesk. Dokazují to i nejstarší nálezy, které jsou reprezentovány buď krásně propracovanými šperky, nebo zbraněmi.

Lidstvo za dobu své existence poznalo celou škálu druhů kovů a naučilo se je postupně zpracovávat. Po objevení zpracování zlata, které se často stávalo příčinou válečných konfliktů, začali lidé zpracovávat i další kovy jako byla měď, olovo, cín, zinek, stříbro, později i nová slitina – bronz. Postupem času byl bronz nahrazen ještě odolnějším materiálem, kterým bylo železo. Objev železa umožnil nejen výrobu velmi pevných a odolných nástrojů a zbraní, ale byl spojen i s jedním z největších pokrokových vynálezů, s pluhem. Lidstvo tak mohlo zahájit novou epochu – epochu zemědělství.

Během staletí se potvrdilo, že práce s kovem vyžaduje důkladnou znalost jeho vlastností, zručnost, trpělivost a často také značnou sílu, která kov přiměje přizpůsobit svůj tvar nebo spojit jiné materiály dohromady. To dokázal vysoce ceněný mistr nad mistry – kovář. Jeho práci všichni obdivovali, protože kov ho poslouchal. Stával se na vesnicích váženou osobou, která vzbuzovala úctu a kovářna bývala někdy až tajemným místem, kam lidé přicházeli se svými bolestmi a strastmi žádat o radu a vyléčení neduhů. Lidé tehdy věřili, že když si nade dveře domu umístí podkovu (dílo mistra kováře), ochrání dům a usadí se u nich štěstí.

Děti v předškolním věku se nejčastěji s kovem jako materiálem pro kreativní tvorbu setkávají v podobě tvarovacích drátů. Poskytuje jim svou ohebností a tvarem možnost vytvářet vlastní návrhy dekorativních ozdob, dokonce si mohou díky jeho měkkosti vyzkoušet i jednu z nejstarších technik – tepání. Drát byl v dávných dobách drahým artiklem a vyráběly se z něj především dekorativní předměty pro nejbohatší členy společnosti. Potom se začal využívat ve středověku k výrobě zbraní a zbroje, což poskytlo možnost vzniku specializovaných dílen, jejichž řemeslníci se této výrobě věnovali. Po čase se z drátu začaly vyrábět i předměty denní potřeby (pasti na myši, ptačí klece, pletivo do oken, podložky na žehličky a hrnce, věšáky atd.), které se stávaly předmětem obchodu nebo v podobě nabízení oprav i zdrojem obživy (drátenictví).

Recyklace kovů bývá pro nás laiky zahalena tajemstvím technologických postupů. Města nejsou bohužel příliš vybavena kontejnery na kovový odpad, tak alespoň některé obce umožňují obyvatelům pravidelný mobilní svoz v rámci tzv. železných nedělí či zakládají sběrné dvory, kde je možnost sběrový odpad odevzdat. Potom bývá železný odpad přetaven a znovu využit. Hliník se zpracovává mechanicky na granulát, který se následně využívá jako redukční činidlo při výrobě oceli. Lze ho také přetavovat, avšak výťažnost není efektivní. Železo i hliník jsou materiály, které se na skládkách v podstatě nerozlo-

ží, a jejich recyklace je poměrně náročná, proto je lepší vyhnout se např. nákupu obalů z těchto materiálů. Častým kovovým odpadem jsou právě plechovky od různých potravin.

Celkem úspěšně se recyklují drahé kovy (např. zlato, stříbro, wolfram, zinek či platina) z elektrotechnických zařízení (baterie, zářivky, mobilní telefony, elektrospotřebiče), které jsou tříděny do speciálních označených boxů na specializovaných místech a v obchodech. Drahé kovy se využívají také v automobilovém, textilním, lékárenském průmyslu či klenotnictví.

Tenká vrstva kovů se nachází také na mediálních nosičích – CD a DVD (základ je však tvořen plastem). Recyklace těchto nosičů je poměrně náročná, proto se vyplatí opětovné využití, ať už praktické nebo umělecké. Ze starých nosičů lze vyrobit např. plašiče (odpuzovače) špačků v ovocných sadech, tácky pod hrníček, svícný, šperky, dekorace interiéru a mnoho dalšího.

Vrstvička kovu je také obsažena v nápojových kartonech, které se třídí do speciálních kontejnerů. Nápojové kartony jsou recyklovány buď tzv. mokrou cestou, kdy jsou získávána papírová vlákna pro další výrobu, nebo tzv. suchou cestou, kterou vznikají izolační desky využívané ve stavebnictví. Nejlepší volbou pro úspěšnou recyklaci je naplánovat si dobře své nákupy a některým kovovým obalům se tím vyhnout.

Zdroje:

SMRČEK, Karel. Člověk a kov. *Časopis ABC* [online]. 2000 [cit. 2015-07-02]. Dostupné z: <http://www.abicko.cz/clanek/casopis-abc/1211/clovek-a-kov.html>

MUSIL, Jan. Historie kovů ve výuce chemie [online]. 2008 [cit. 2015-07-06]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Josef Budiš. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/104240/pedf_m/

HORÁKOVÁ, Monika a Martin MACH. Co s drobným hliníkovým odpadem? *Ekolist.cz*. 2005. ISSN 1802-9019. Dostupné také z: <http://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/rady-a-navody/co-s-drobnym-hlinikovym-odpadem>

Recyklace barevných kovů. *A.B.titan* [online]. Bruntál, 2010 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://www.abtitan.com/recyklace-barevných-kovu>

MACH, Martin. Co se starými CD a DVD? Zrecyklujte je!. *Ekolist.cz*. 2011. ISSN 1802-9019. Dostupné také z: <http://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/rady-a-navody/co-se-starymi-cd-a-dvd-zrecyklujte-je>

Tematický den kovu

Cíl

Seznámit děti s materiálem zvaným kov, základními druhy kovu, jeho vlastnostmi a jeho možným využitím. Také s nástroji a pomůckami pro jeho zpracování a to vše prostřednictvím praktických a kreativních činností.

Nejčastěji využívané materiály pro aktivity

Včelařský drát, modelovací drát, vázací drát, tepací drát, plíšky.

Nejčastěji využívané pomůcky a nástroje pro aktivity

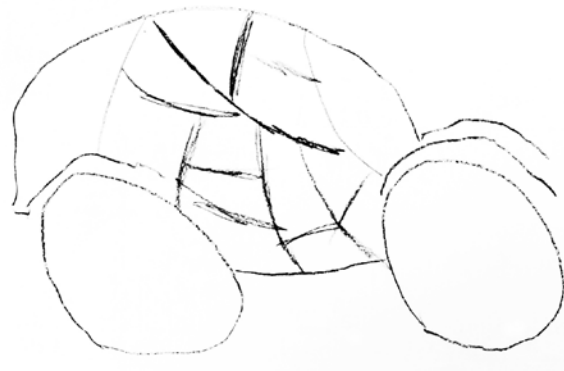
Řezací nože, plastová podložka na řezání, pilka na kov, brusné a leštící papíry, profilované tyčinky na navíjení drátu, nůžky, nejrůznější typy kleští, kladívko, kovadlinka, pájecí pero, pájka, šroubky, šroubovák, jehly, špendlíky, magnet, disperzní lepidlo, štětec, houbička, hadřík, miska na vodu, hudební nástroje z kovu.

Doporučená zásobárna materiálu

Staré klíče a zámky, drátky, šrouby i s matickami, kalíšky od čajových svíček, drátěnky, kovové mince, kovové svorky, magnety, kovové kuličky, plechovky atd.

Rozvoj základních dovedností

Skládání, tvarování, ohýbání, štípání, spojování, tepání, nýtování, šroubování.



Dřesk často hledá klíček ke svému autíčku. Pomůžete mu jej najít?

Tematický den kovu aneb Tajemství pěti klíčků

Motivace

Asociační řada

Kov – chlad, klíč, zámek, věž, zábradlí, schůdky, šrouby, hlavolamy, dráty, drátěnka, drátěná košile, železo, podkova, meč, magnet, plech, plechovka, poklice, hrnec, letadlo, auto, stříbro, zlato, šperk, lesk, trubka, zvon, zvuk.

Motivační aktivity

Veselé klíče

Shromáždíme co nejvíce různorodých klíčů a pořídíme na kopírce jejich kopie, nejlépe zvětšené nebo využijeme ke kopírování kreslené klíče na pracovním listě č. K/1.

Potom nalepíme jednotlivé kopie klíčů na karty a připravíme pro děti pastelky a tužky. Každé dítě si vybere kopii klíče, který ho něčím zaujal a dokreslí tvar klíče tak, aby vzniklo například zvíře, rostlina, postava, předmět. Můžeme dětem nalepit i kopie klíčů na společný velký výkres a vytvořit například jarní obraz plný veselých klíčů a klíčků (foto k/1).

Kamarád klíček

Připravíme si různé klíče – staré, nové, velké, malé, zdobené. Rozdáme je dětem a zkusíme si o klíčích popovídat jako by to byly loutky a napovídaly svým tvarem i velikostí své vlastnosti. Dítě ukáže svůj vybraný klíč a řekne: „Můj klíček je odvážný, protože je velký a pevný.“ Další řekne: „Můj klíček je veselý, protože je hodně barevný.“ Jiný řekne: „Můj klíček je parádivý, protože má na sobě spoustu ozdob.“ Můžeme také hledat, které klíčky by mohly vytvořit dvojici. Snažíme se děti při této aktivitě upozornit na vlastnosti kovu, ze kterého jsou klíče vyrobeny.

Propojení (úvod – závěr)

Připravíme si pět různých klíčků, dřevěnou podložku (nástenku) s pěti háčky na klíčky a na podložku namalujeme rezavé otisky klíčů. Potom vyprávíme dětem příběh, že jsme našli podložku, na kterou se kdysi dávno věšely ve škole klíče, a jedním z těchto klíčů šel odemknout zámek, za kterým se skrývalo tajemství. Klíče ale z háčků po letech zmizely. Působením světla, vody a času zůstal na podložce jen jejich tvar v podobě rezavého otisku. Když během dne najdeme pět klíčů, které se svým tvarem budou hodit na rezavé otisky, a zvolíme ten správný, budeme moci odemknout zámek a tajemství odhalíme (foto k/2).

Opět nabídneme dětem říkadlo, které vždy společně řekneme na začátku jednotlivých aktivit:

*Kovový klíčku, Zacinkej, zavolej!
kdepak jsi schovaný? Zastud' mě na dlani!*

Informace

Povolání (dříve a nyní)

Nejznámější povolání spojená s kovem jsou nožíř, kovář, dráteník, hamerník, mečíř, platněř, jehlář, litec kulí, zrcadlář, lucernář, kovotepec, valcír. Ukážeme dětem obrázky a popovídáme si o činnostech, které lidé tohoto povolání vykonávají. Vybereme si jedno povolání (např. kovotepec a vyzkoušíme si alespoň v malém jeho práci). Připravíme dětem malou kovadlinku, kladívka a tepací drátky. Dáme jim kousek stočeného tepacího drátku, aby si vyzkoušely vytepat jednoduchou ozdobu nebo knoflík. Místo kovadlinky můžeme použít i chodníkovou dlaždici.

Třídění a hra s magnetem

Tato aktivita nabízí práci zaměřenou na třídění odlišných druhů kovů (železo, hliník, měď, mosaz, cín atd.). Připravíme si vzorky nebo celé výrobky z různých kovů. Necháme děti, aby vzorky prozkoumaly, a potom se snažíme jednotlivé kovové předměty roztrždit podle druhu kovu. V tuto chvíli můžeme také vyzkoušet, který z kovů reaguje na magnet, a ukázat dětem, že magnet umí dát kovové věci do pohybu. K pokusům s magnetem nám dobře poslouží i kovové mince, z nichž můžeme pomocí magnetického pole vytvořit celý postupný závěs mincí. K tomuto tématu si můžeme vzít na pomoc ukázkou z pohádky S čerty nejsou žerty, kde v jednu chvíli magnet rozhoduje o výběru ženicha pro princeznu (foto k/3).

Zajímavosti, srovnání

Kov nebo plast?

Jako u předešlých materiálů zvolíme ukázky předmětů tvořících dvojice (například kovový nůž a plastový nůž, cínový vojáček a plastový vojáček, spony do vlasů, tácky, poháry, lžičky). V současnosti je překvapivé, že i kov je velmi často nahrazován speciálním plastem. Toto zastoupení nás nejvíce překvapí při zastoupení kuchyňského nádobí a nástrojů. Nůž z plastu, který nemusíte brousit nebo silikonová forma na pečení místo kovové. Děti zkouší se zavázanýma očima jen pomocí hmatu rozpoznat, ze kterého materiálu jsou předměty vytvořeny. U nových silikonových a plastových materiálů je dobré si připravit informace, protože se objeví otázky typu: „Musí se plastový nůž brousit? Když s ním budete krájet rybu, nebude potom páchnout? Můžeme s ním krájet horké maso?“. Pokud budete mít dostatek času, můžete si s dětmi popovídat o tzv. materiálech třetího tisíciletí, mezi které patří například nanovlákna využitelná v medicíně, automobilovém průmyslu, ale i při ochraně životního prostředí.

Tajuplná slova spojená s kovem (hamr, výheň, kožený měch, kovář)

Vyhledáme si v odborné literatuře přesný význam některých slov spojených s kovem. Jsou to slova, která se vyskytují například v pohádkách a básničkách a děti jim v dnešní době již nerozumějí. Vysvětlíme dětem význam těchto slov, a pokud se nám podaří najít ukázkou, společně si ji pustíme a okomentujeme (např. filmová pohádka O statečném kováři – slovo kovář).

Pokusy

Hmotnost předmětů

Vyrobíme si s dětmi jednoduché váhy ze dvou plastových kbelíků, ramínka na šaty a provázku. Ramínko zavěsíme na dostupné místo nebo jej můžeme držet a vytvořit tak stojan. Děti si vyberou vždy dva předměty, nejdříve se snaží odhadnout, který z nich je těžší, a potom je na vytvořených váhách zvaží. Postupným přidáváním a odebíráním se pokusí plastové kbelíky vyvážit do vodorovné polohy (foto k/4).

Nejteplejší

Na sluníčku vystavíme kámen, kov a dřevo – děti mají zkusit uhodnout, který z těchto materiálů pojme nejvíce slunečního tepla, a ověřit si to dotykem. Zjistí, že kov vodí teplo nejlépe. Tuto zkušenost ještě doplníme o informaci, že při vysokých teplotách můžeme kovy tavit a při zchlazení zase nechat rychle ztuhnout do daného tvaru podle formy. Některé děti znají vánoční lití olova do vody a umí celý postup barvitě popsat. Pro doplnění ukážeme dětem pomocí pájecího pera a kousku pájecího cínu, že některé kovy můžeme roztavit velmi rychle, že dokážou přilnout k jiným kovům a po ochlazení zase rychle ztuhnout. Zjistíme společně s dětmi o cínu různé zajímavosti z historie i ze současnosti, a pokud máme možnost, ukážeme si jednu z nejoblíbenějších dětských hraček 19. století, cínového vojáčka a přečteme pohádku O statečném vojáčkovi od H. Ch. Andersena.

Výtvarné aktivity

Tvarování drátu

Pro tuto aktivitu využijeme kreseb na pracovním listě č. K/2, které zobrazují jednoduché lineární motivy. Děti se pokusí pomocí tvarování měkkého drátu vytvořit co nejpřesnější kopii nakreslených linií. Potom je vyzveme, aby samy zkusily nakreslit jednoduchý lineární návrh a drátek vytvarovat podle něj. Můžeme jim celou tuto činnost přiblížit tím, že takto se dříve připravovali výrobci tepaných šperků na vytvoření šperku pro váženého zákazníka (foto k/5).

Ozdobný předmět

Využijeme pomůcek a vzorků z truhly nebo kufru Dřeska a Tilpíny a připravíme si různé tepací drátky a ozdobné kamínky s dírkami. Dětem ukážeme na obrázku, že v dřívějších dobách se vždy spojoval při výrobě šperků a ozdobných předmětů kov s drahými kameny. Děti si zkusí vytvořit nejdříve návrh

ozdoby (například sponu na plášť rytíře, sponu do vlasů, náramek, knoflík, přívěsek). K tvorbě použijeme jednoduchou kovadlinku, kladívko, tepací drát a provrtané kamínky. Děti zkoušejí různé způsoby tepání, otisků a vrypů i práci s tvarovacími kleštěmi. Po ukončení aktivity vytvořené ozdoby vystavíme nebo dokonce připravíme módní přehlídku pro rodiče (foto k/6).

Drátěnková svítlna

Jedná se o jednoduchou svítlnu, která vytvoří v místnosti i na zahradě poetickou atmosféru. Připravíme si očištěnou menší zavařovací sklenici a opatrně, tak aby se nám nepřekřížily řady, navlékneme na sklenici nerezovou drátěnku. Je dobré si na dolní i horní okraj sklenice nalepit oboustrannou lepicí pásku, která nám konce drátěnky bude fixovat. Se staršími dětmi můžeme pomoci skleněných korálek a drátků dozdobit horní okraj provlékanou krajkou. Na závěr nalejeme do sklenice trochu vody a vložíme čajovou svíčku. Pro mnohé bývá velkým překvapením, jak křehkým a uměleckým dojmem tento jednoduchý objekt působí (foto k/7).

Kresba a tisk kovovými předměty

Kovová vidlička, šroubky, hřebíky, matičky, to vše lze velmi dobře použít jako kresebné nástroje či razítka. Namícháme dětem hustou temperovou barvu, ony namáčejí kovové předměty do barvy a otiskují na papír, čímž vytvářejí nejrůznější kompozice. Razítkovou tvorbu můžeme oživit i tím, že děti vytvoří pomocí hřebíků a matiček různé razítkovací povrchy. K tomu jim postačí měkký kousek dřeva, kladívko, hřebíky či matky. Děti přiloží kovový předmět na připravenou plochu dřívka a udeří kladívkem. Na dřevě se objeví otisk kovového předmětu. Opakováním vznikne zajímavý strukturovaný povrch, který po namočení do barvy vytvoří na papíře zajímavý otisk napodobující zeminu, kamínky či trávu. Vidličkou pak krásně nakreslíme například pampelišku nebo jednoduchým otiskem hrotů vykoulíme květ tulipánu (foto k/8).

Hudební aktivity

Kovové drnkání

Můžeme si s dětmi vyrobit jednoduchý hudební nástroj podobný malé harfě. Potřebujeme k tomu plechovku a kovový rám z kráječe na vajíčka. Je potřeba, aby plechovka měla takový průměr, aby na její lem pevně zacvakl rám kráječe na vajíčka. A potom stačí už jen jemně drnkat prsty nebo použít kytarové trsátko (foto k/9).

Zdroj:

COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: [netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů]*. Vyd. 1. Obálka Tereza Hrubá. Brno: JAMU, 2013, 171 s. ISBN 978-80-7460-037-1

Hudební nástroje z kovu

Nachystáme si pro děti ukázky zvuků známých i méně známých kovových hudebních nástrojů (např. triangl, foukací harmonika, trubka, zvoneček). Dětem můžeme rozdat staré klíče, kovové kameny z xy-

lofonu nebo krátké silné dráty či kovové trubičky zavěšené na provázku. Nejdříve s dětmi zkusíme, jak jednotlivé předměty znějí, nebo opakujeme jednoduché rytmy. Až děti dostatečně nástroje a kovové předměty prozkoumají, zvolíme známé lidové písničky a společně s dětmi tvoříme hudební doprovod.

Dramatické aktivity

Setkání kovových kamenů

Použijeme jednotlivé kovové kameny z metalofonu (tóny C – E – G) a paličky na xylofon. Kovové kameny zavěsíme na provázek a děti vyzveme, aby si našly kamaráda se stejně barevným kamenem. Když se děti setkají, nechají kameny o sebe cinknout. Potom se shlukují do dvojic nebo trojic, aby mohly doprovázet jednoduché lidové písničky (v tónině C dur). Velmi vhodné je tuto aktivitu podpořit pohyby, které doprovázejí děj písně. Můžeme také zvolit pouze téma pro hranou situaci (například Neseme dary králi nebo Tanec na zámeckém plese či Představování princů). Část dětí bude vytvářet hudební doprovod a část bude hrát dané téma. Tato aktivita je využitelná i pro spolupráci s rodiči například na vánoční besídce, kdy rodiče po krátké instruktáži doprovázejí cinkáním na kovové kameny děti při jejich vystoupení (foto k/10).

Pohybové aktivity

Kávové lžičky

Připravíme si malé kávové lžičky (alespoň 30 ks), na každou nalepíme proužek barevné samolepky tak, aby vznikly dvojice stejné barvy. Tím vytvoříme lžičkové pexeso. Lžičky rozmístíme po zahradě nebo po třídě. Děti vždy hledají barevnou dvojici a donesou ji na určené místo. Když děti zvládnou tuto první část, můžeme aktivitu ztížit. Rozmístíme v prostoru kromě lžiček i barevné hliněnky (stejných barev jako máme barvy na lžičkách). Děti se snaží nabrat hliněнку a donést ji na určené místo. Když aktivitu hrajeme častěji, některé děti dokážou nést i v každé ruce jednu lžičku s barevnou hliněnkou, což je cílem.

Navazující aktivity

Při procházce městem se půjdeme podívat na místa, kde kov slouží jako dekorativní materiál (zábradlí, lampy, brány).

Požádáme rodiče, jestli by přišli ukázat, co umí vyrobit z tvarovacího drátu.

Vyzkoušíme si reálné aktivity s pracovními nástroji za pomoci starších dětí.

Zorganizujeme exkurzi do dílny uměleckého kováře.



*Dřesk a Tilpína mají vždy krásně prostřený stůl a srovnané přístroje.
A co vy? Také si umíte krásně prostřít k obědu?*

Fotopříloha

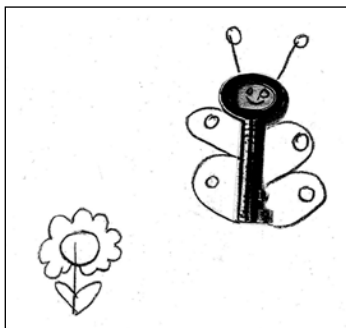


Foto k/1 – Veselé klíče



Foto k/2 – Propojení (úvod – závěr)



Otisk klíče



Foto k/3 – Třídění a hra s magnetem (zavěs z mincí, loďka plující za magnetem, pohybující se myš z kovových pilin)



Foto k/4 – Hmotnost předmětů

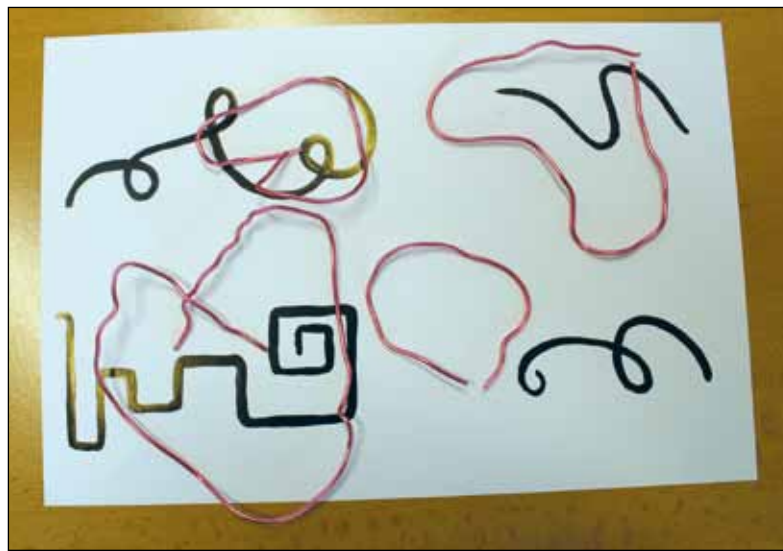


Foto k/5 – Tvarování drátu



Foto k/6 – Ozdobný předmět



Foto k/7 – Drátěnková svítilna



Foto k/8
Kresba a tisk kovovými předměty

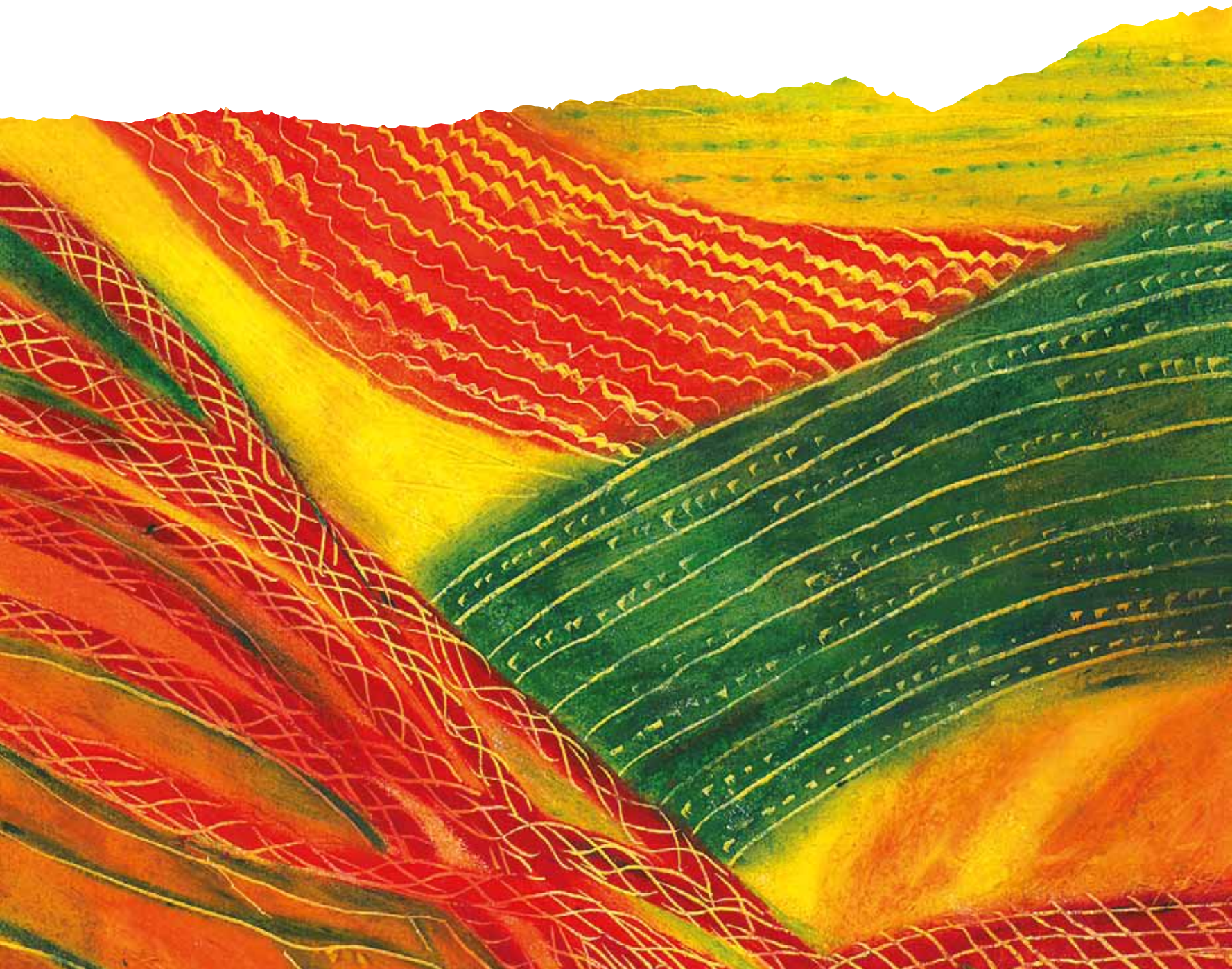


Foto k/9 – Kovové drnkání



Foto k/10 – Setkání kovových kamenů

TEXTIL



Textil provází člověka celým životem – od kolébky až do hrobu. Potřebujeme ho k praktickému využití (oděv, ložní prádlo, ubrusy, závěsy, koberce, čalounění nábytku, stanové plachty,...), ale také nám přináší potěšení prostřednictvím mnoha uměleckých činností (módní návrhářství, patchwork, šití, vyšívání, tkaní, batikování, háčkování...). Jde o materiál, který bychom mohli bez váhání označit jako materiál intimní, protože se přímo po celý den (i noc) dotýká naší pokožky a napomáhá nám tak v oddělování se od vnějšího světa.

Protože se textil často dotýká přímo naší kůže, můžeme pocítit všechny jeho vlastnosti. Těch je nepřeberné množství, podle toho, jaký druh textilie zvolíme – hebkost, měkkost, hřejivost, strukturovanost, pevnost, elasticita. Při setkání s druhým člověkem pak textilie může zapůsobit dokonce jako komunikační prostředek, kterým sdělujeme něco o své povaze nebo o momentálním rozpoložení. Barevnost oděvu, vzor, střih, kombinace materiálů to vše upoutává pozornost okolí a z pohledu módních návrhářů může být předmětem diskuze o našem vkusu či citu pro módní trendy.

Mnohé děti si ve spojení s textiliemi často vybaví různé vůně (např. příjemnou vůni čerstvě vypraného prádla vyvolávající pocit útulného domova) nebo dokonce jemné zvuky (ať už vznešené šustění plesových šatů nebo načechrávání peřiny, pod kterou večer uléháme). Díky propojení s těmito vjemy bývá práce s textilem pro děti příjemná a zajímavá. Jde o materiál, který ve všech směrech iniciuje jejich představivost a dává velký prostor pro rozvoj dovedností spojených s haptickým vnímáním světa. Děti mohou textilie tvarovat, lepit, stříhat, trhat, svazovat, jednoduše sešívát nebo využít pro seznámení se speciálními technikami, jako jsou batikování či tkaní. K těmto činnostem se právě vztahovala nejstarší řemesla a povolání, která se s výrobou a zpracováním textilu zabývala (pastýř, přadlena, tkadlec, švadlena, krejčí, pradlena) a která děti znají z pohádkových příběhů. Je dobré je dětem co nejvíce přiblížit například v podobě setkání se současnými řemeslníky, kteří se těmito technikami zabývají.

Recyklace textilu v podobě opětovného zařazení do oběhu používání je v současné době velmi rozšířená. Textil je potřeba ze všeho nejdříve vytrídít. K tomu slouží velké kovové kontejnery, jejichž síť se neustále rozrůstá. Do těchto kontejnerů je mimo čistého textilu možné vhazovat i použitelnou obuv, funkční aktovky, kabelky apod. Primárním úkolem těchto kontejnerů je nejen textil a oblečení shromažďovat, ale po vytrídění jej poslat znovu do oběhu. Prostřednictvím charitativních společností a second-handů je tedy podporován princip „reuse“ (znovupoužití). Rozšířený princip znovupoužití textilních materiálů může využít každý z nás a ušetřit tak mnoho energie, která by musela být vynaložena na klasickou recyklaci.

Oblečení, které již není použitelné k dalšímu nošení, se recykluje klasickou cestou. Tento způsob recyklace je ale komplikovaný vzhledem k druhové různorodosti materiálů (jeden kus oblečení zahrnuje

rozdílné materiály např. v podšívce, lemech či výplni a někdy bývají obsaženy zipy, knoflíky či rozličné ozdobné aplikace). Recyklovaný výrobek má sníženou estetickou kvalitu, a proto nebývá použit k výrobě nového oblečení, ale uplatňuje se při výrobě tepelné izolace, technických výplní, úklidových hadrů či zátěžových kobereců. Velmi poškozené a nevhodné textilie jsou pak likvidovány většinou spálením.

Zdroj:

SKARLANTOVÁ, Jana a Marie VECHOVÁ. Textilní výtvarné techniky. Vyd. 1. Plzeň: Fraus, 2005, 208 s. ISBN 80-723-8319-1.

Tematický den textilu

Cíl

Seznámit děti s materiálem zvaným textilie (textil), základními druhy textilu, jeho vlastnostmi a jeho možným využitím. Také s nástroji a pomůckami pro jeho zpracování a to vše prostřednictvím praktických a kreativních činností.

Nejčastěji využívané materiály pro aktivity

Bavlna, len, juta, ovčí vlna, hedvábí, umělá vlákna.

Nejčastěji využívané pomůcky a nástroje pro aktivity

Řezací nože, plastová podložka na řezání, nůžky, cik-cak nůžky (entlovací), jehly, špendlíky, jehelníček, lepidlo na textil, disperzní lepidlo, štětec, houbička, hadřík, miska na vodu, kosmetické vatové tyčinky.

Doporučená zásobárna materiálu

Odstřížky látek, vata, vyřazené obvazy a gáza, vatové čistící tampony, bavlnky, klubíčka vlny, klobouky, rukavice, odstřížky kůže, jutovina atd.

Rozvoj základních dovedností

Skládání, spojování, stříhání, provlékání, lepení, tkaní, drhání, sešívání, barvení, potisk.



*Tilpína nosí ráda krásné vzorované oblečení.
A co vy? Nosíte také rádi oblečení plné barev a květů?*

Tematický den textilu aneb Co vyprávěl šátek s barevnými puntíky?

Motivace

Asociační řada

Textil – látka, šaty, šátek, vítr, stuha, tkaní, šití, barvení, hedvábí, oblečení, teplo, peřina, kožešina, boty, kůže, zip, knoflík, bambule, spona, plášť, kouzlo, klobouk, kouzelník, deštník, plachta, stan.

Motivační aktivity

Z čeho mě ušili?

Připravíme si pro děti vzorky nejčastěji využívaných textilií a obrázky nebo přímo výrobky, které jsou z dané textilie vyrobeny (bavlna – tričko, riflovina – rifle, šustákovina – bunda, froté – ručník, vlna – rukavice, flís – mikina, hedvábí – šátek, juta – pytel atd.). Děti prozkoumají jednotlivé vzorky textilií a přiřadí je k obrázkům či výrobkům (foto t/1).

Jak se obléci?

Nejdříve si s dětmi popovídáme o počasí v jednotlivých ročních obdobích a potom si řekneme, jaký druh oblečení je pro dané období nebo typ počasí vhodný. Připravíme pro děti dvě sady oblečení – na zimu a na léto. Sady smícháme dohromady a děti požádáme, aby oblečení rozdělily podle toho, pro které roční období se hodí. Můžeme zvolit i různé velikosti a typy oděvů a potom necháme děti poskládat zimní sadu oblečení pro tatínka, pro sestru nebo pro babičku.

Umím se vznášet

Připravíme si lehounké hedvábné, šifonové nebo organzové čtvercové šátky. Děti se procházejí po místnosti v rytmu pomalé hudby. Polovina z dětí má šátek, a když potká kamaráda, který šátek nemá, snaží se mu šátek předat tak, že jej „položí“ na neviditelný vzduchový polštář. Jde o velmi jemné pohyby a děti musí zkusit najít ten správný způsob pokládání šátku na „vzduchový stůl“. Tuto aktivitu lze provádět i s polštářky, kdy volíme různé způsoby, jak si polštáře předávat, sedat si na ně, shromažďovat je do různých útvarů a pomalu či rychle se přitom pohybovat. Podporujeme tím u dětí orientaci v prostoru a především citlivost na vnímání hranic druhého člověka (foto t/2).

Propojení (úvod – závěr)

Připravíme si větší šátek s barevnými puntíky a hromádku pohlednic či fotografií z různých zemí, které do šátku zabalíme. Vyprávíme dětem příběh, že jsme ve skříni objevili tento šátek a v něm spoustu pohlednic. Dozvěděli jsme se, že naše teta byla velká cestovatelka a tento šátek si brala s sebou na všechny své cesty. Šátek využívala při cestování mnoha způsoby a v nejrůznějších situacích. Dokonce jí jednou i zachránil život. Od té doby ho vždy měla s sebou, když se vydala na delší cestu, protože věřila, že jí přináší štěstí. A my se podíváme, kde všude s ním šátek byl. Před každou aktivitou vytáhneme z hromádky pohlednic jednu a vyprávíme si, jak to v dané zemi vypadá a jak bychom mohli šátek využít (Řecko – šátek nosíme na ramenou, aby nás nespálily sluneční paprsky, Švédsko – šátek nosíme na krku, když fouká vítr, Egypt – šátek máme přes ústa, aby se nám do nich nedostal písek, Kanada – nosíme jej na výlety, kdybychom se zranili, poslouží nám místo obvazu atd. Můžeme si připravit různé situace, které děti mohou přehrát.

Informace

Povolání (dříve a nyní)

K nejčastějším povoláním spojeným s výrobou a zpracováním textilu patří švadlena, tkadlec, barvíř, švec, prادلena, kostymérka, módní návrhář, pastýř. Ukážeme dětem obrázky a popovídáme si o činnostech, které lidé tohoto povolání vykonávají. Vybereme si jedno povolání (např. tkadlec) a vyzkoušíme si alespoň v malém jeho práci. Připravíme dětem jednoduché tkaní na tácku. Na kratších stranách papírového tácku vystřihneme zuby. Potom namotáme přízi a zavážeme ji na zadní straně tácku. Pomocí tupé jehly proplétáme namotanou barevnou přízi připravenou osnovou. Na přízi můžeme navléct občas mušličku nebo korálek a vytvořit tak zajímavý letní náramek (foto t/3).

Vlněné rukavice

Shromáždíme do košíku obrázky, vzorky vlny a vlněné výrobky. Popovídáme si s dětmi o tom, jak dlouhou cestu urazila vlna od chvíle, kdy jsme si vyhlédli ovečku, ostříhali ji a pak vlnu poslali na zpracování a nakonec vlnu někdo koupil a upletl z ní rukavice. K dokreslení jednotlivých návazných částí vypravování použijeme obrázky z pracovního listu č. T/1. Během příběhu necháme děti odhalit pomocí otázek mimořádné vlastnosti vlny, pro které ji lidé využívají i v dnešní době. Můžeme zmínit i fakt, že lidé spřádají a tvoří výrobky i z kočičí nebo psí srsti. V závěru aktivity si připomeneme známý uspávací příběh Počítání oveček a při odpoledním usínání si jej můžeme i vyzkoušet.

Zajímavosti, srovnání

Rozeznáme textilní přírodní vlákno od umělého?

Děti budou již vědět, že vlna je přírodní textilní vlákno, a také si často vzpomenou na len, ze kterého měl kalhotky Krteček Zdeňka Milera. Některé z dětí vědí, jak vzniká hedvábí a dokážou to i popsat. Proto můžeme připravit vzorky těchto tří přírodních vláken v podobě odstřížků látky a tři vzorky umělých vláken (například viskóza – podšívkovina, silon – punčochy, ponožky, elastické sportovní látky – gymnastický dres, plavky). Děti si vzorky prohlédnou a popisují své vjemy a pocity. Potom se snažíme společně určit, k čemu je který druh látky vhodný, a pokud máme připravené obrázky, můžeme odstřížky látek přiřazovat k obrázkům.

Čím často nahrazujeme přírodní textilní vlákna?

Některé děti v předškolním věku již vědí, že z PET lahví, které vytrídí do odpadových kontejnerů, se dá vyrobit vlákno do flísových bund, spacáků a dalších textilních výrobků, které mají termoizolační vlastnosti. Pokud děti projeví o tuto oblast zájem, pozveme si na návštěvu do školy odborníka nebo navštívíme s dětmi vzdělávací program zaměřený na třídění odpadu a následnou recyklaci v některém z ekologických středisek v daném regionu.

Tajuplná slova spojená s textilem (kolovrátek, přadlena, vřetýnko, krejčí)

Vyhledáme si v odborné literatuře přesný význam některých slov spojených s textilem. Jsou to slova, která se vyskytují například v pohádkách a básničkách a děti jim už nerozumějí. Vysvětlíme dětem význam slov, a pokud se nám podaří najít ukázkou, společně si ji pustíme a okomentujeme (např. filmová pohádka Princezna se zlatou hvězdou na čele, Labakan – slovo krejčí, Zlatá přadlena – slovo kolovrátek).

Pokusy

Co je průsvitné

Připravíme si baterku a různé druhy textilií (bavlna – tričko, riflovina – rifle, šustákovina – bunda, vlna – rukavice, flís – mikina, hedvábí – šátek, kůže – boty, juta – pytel atd). Děti vzorky prozkoumají, podívají se skrze ně proti světlu a zkusí stanovit, která z textilií bude průsvitná a která nikoli. Potom si to vyzkoušíme, zapneme baterku a přikládáme jednotlivé vzorky látek. Aby byl pokus průkaznější, vytvoříme v místnosti přitmí a baterku namíříme na bílou zeď. Povídáme si o tom, jak barva látky může změnit barvu vyzařovaného světla a s touto informací dokáží pracovat tvůrci stolních lampiček a stínidel. Pokud máme možnost, připravíme si pro děti ukázkou nebo dokonce ze starého stínidla pomocí nového látkového potahu vytvoříme nové.

Výtvarné aktivity

Zapínání

Jednou z jednoduchých aktivit spojených s textilem je zapínání, svazování, šňorování, spojování. V módním návrhářství tvoří tento druh doplňků velmi důležitou estetickou i praktickou roli při celkovém vzhledu výrobku. Připravíme si ústřížky látek s různými druhy zapínání (knoflíky, suchý zip, zip, šňorování, patentky, háčky na zapínání). Nejdříve si společně ve skupině s dětmi popovídáme o tom, kde nejčastěji se tento druh zapínání používá (ve spojení s kterou látkou, co je na daném typu zapínání výhodné a co nevýhodné). Všechny druhy zapínání dětem ukážeme a necháme je způsoby zapínání i vyzkoušet. Když potom budeme připravovat aktivitu pro stanoviště tematického dne, vytvořené páry vzorků odepneme, promícháme a rozložíme na stůl. Dítě, které se účastní aktivity, si vybere pouze tři druhy zapínání a správné dvojice textilních ústřížků spojí. Potom se pokusí druh zapínání i pojmenovat. Pokud máme možnost, oživíme aktivitu tím, že připravíme pro jeden typ zapínání různé druhy ústřížků a vyzveme dítě, aby vybralo, které dva ústřížky k sobě ladí. Tímto krokem rozšíříme aktivitu i rozvoj schopnosti estetického vnímání materiálů. Aktivita by měla pro děti zůstat vždy na úrovni tvořivé hry. Měly by mít možnost volby a prostor vybrat si takový druh zapínání, na kterém si procvičí aktuální úroveň své dovednosti (foto t/4).

Otisky přírodnin

V dřívějších dobách staří barvíři používali pro barvení tkanin a ruční tisk ornamentů výhradně přírodní barviva obsažená v částech rostlin. Během této aktivity si děti vyzkoušejí, jestli listy rostlin opravdu obsahují zelený pigment zvaný chlorofyl, kterým by se mohla látka obarvit.

Připravíme dětem různé druhy čerstvých zelených listů i se stonky. Na pevný stůl dáme prkénko, látku na tlumení zvuku, kladívko a bílé bavlněné plátno velké jako kapesník. Na jednu polovinu plátna naskládáme listy a druhou polovinou je přikryjeme. Potom pomocí kladívka tlučeme na ta místa, pod kterými jsou listy, až se nám postupně začne objevovat jemný zelený otisk. Ve chvíli, kdy uvidíme otisky všech vložených listů, složené plátno rozevřeme a zbytky rostlin odstraníme. Na plátně nám zůstane jemný zelený tisk připomínající batik, což je pro děti potvrzením, že listy opravdu obsahují zelené barvivo zvané chlorofyl (foto t/5).

Pampeliška

Na jaře s dětmi vždy obdivujeme, jak rychle se objevují první jarní kytičky. Jaro si můžeme vykouzlit i ve třídě pomocí žlutých pampelišek. Potřebujeme k tomu kosmetické vatové tyčinky, řezáček, malou polystyrenovou kouli, špejli, zelený tvrdý papír nebo filc, žlutou temperovou barvu a štětec. Vatové tyčinky rozpůlíme, děti nabodnou polystyrenovou kouli na špejli a potom do ní půlky tyčinek co nejhustěji vedle sebe zatlačují. Následně si namíchají temperovou barvu a štětcem opatrně barví střed koule a potom i vatové konce čistítek. Úplně na závěr si vystříhnou nebo vytrhají tvar pampeliškových listů

a přelepí je přes špejli. Celý výrobek můžeme umístit do malého květináče nebo kelímku a vystavit na okenní parapet (foto t/6).

Ovčí rouno

Jde o zajímavý materiál, který lze pořídit v přírodní nebarvené podobě nebo již barevně upravený. Tvoření z tohoto materiálu je pro děti velmi příjemné. Můžou si zpočátku jen tak hrát s kousky rouna, odfoukávat z dlaně, smotávat dvě barvy dohromady nebo omotávat vybraný předmět. Až si budeme jistí, že v rámci spontánní hry si děti zjistily o materiálu co nejvíce, nabídneme jim tvoření se šablonou. Téma zvolíme podle ročního období (jablka, hrušky, vločky, květiny, motýli). Vystříháme příslušný tvar ze silnějšího kartonu a děti ho omotají jednou barvou ovčího rouna. Potom vezmou další barvu a pomocí jejích proužků omotávají už obalenou šablonu. Ovčí rouno drží dobře tvar, nemusíme nic fixovat lepidlem. Pro dotvoření nám nejlépe poslouží korálky a provázek na zavěšení (foto t/7).

Hudební aktivity

Zpívánky

Připravíme si pro děti jednoduché obrázkové karty napovídající název lidové písničky, kterou si s nimi potom společně zazpíváme. V textu písně by se měl objevit například název povolání spojeného s tematikou textilu, názvy textilních výrobků nebo pomůcek s výrobou textilu spojených. (Červený šátečku, Proto jsem si kanafasku, Kalamajka, Káča má, Káča má atd.).

Hedvábný potůček

Pořídíme si pro tuto aktivitu pětimetrové pruhy hedvábí. Položíme je na zem a každý konec pruhy uchopí do obou rukou jedno dítě. Nejdříve děti nechají látku ležet a jen se snaží pomocí nadzvednutí konce a třepnutím okrajem látky vytvořit vlnu, která bude putovat na druhý konec pruhy za jejich kamarádem. Tím se vytvoří dojem proudící vody v potůčku. Některé děti mohou přes potůčky přecházet tak, aby nenarušily vlny. Jiné pomocí rytmických nástrojů mohou vytvářet dojem zurčící a šplouchající vody. Můžeme pro tuto aktivitu vybrat i inspirativní písničky o vodě. Tuto aktivitu je vhodné zařadit v letních dnech například na zahradní slavnost a požádat rodiče o spolupráci. Dospělí uchopí pruhy hedvábí a v různých intervalech je zvedají. Děti těmito hedvábnými vlnami radostně probíhají. Během tohoto hedvábného tvoření výrazně podporujeme motoriku, spolupráci a posilujeme u dětí pocit rychlého rozhodování navázaného na pohyb (foto t/8).

Dramatické a literární aktivity

Rčení

Zopakujeme si s dětmi základní rčení, která používáme stále v běžném životě a jsou spojená s motivem textilu. Například Kam vítr, tam ... (plášť), Bližší košile, nežli ... (kabát), Jen si převlékl ... (kabát), Střídá to jako... (ponožky), Prásknout do ... (bot). Můžeme si rčení připravit jako obrázkové karty, se kterými budeme s dětmi pracovat i během roku. K tomu lze využít pracovní list č. T/2. V průběhu tematického dne nám karty mohou posloužit jako opakování a procvičování vybraných přísloví a rčení.

Příběh v krajině

Vytvoříme si větší zásobu pestrobarevných šátků a šálů. Pokud máme možnost, některé z nich s dětmi společně můžeme domalovat barvami na látku nebo oživit pomocí batiky. Tato látková zásobárna nám bude tvořit základ pro tvorbu krajiny. Šátky a šály rozložíme v místnosti na zem a společně s dětmi si určíme, kde je město, kde řeka, rybník, les, zahrady nebo sídliště. Barevnost a vzory šátků by nám v tom měly pomoci. Potom dětem rozdáme kousek tvarovacího těsta, plastelíny nebo hlíny a vyzveme je, aby vymodelovaly podobu obydlí, ve kterém by se jim dobře žilo. Toto obydlí je necháme umístit na místo, které si samy vyberou. Připravíme si tak krásný prostor pro společnou tvorbu příběhu. Posadíme se s dětmi kolem, snažíme se pomocí nástrojů a hry na tělo napodobit zvuky města a přírody. Pokud máme možnost, vytvoříme si loutku (marionetu), se kterou naši látkovou krajinou procházíme, a děti ji zvolenými zvuky přírody doprovázejí a ve spolupráci s námi tvoří její příběh (foto t/9).

Pohybové aktivity

Kometa

Shromáždíme různé druhy šátků a šálů z lehkých látek. Pomocí pytlíku s rýží, který zavážeme do hlavice šálu, vytvoříme kometu. Stoupneme si s dětmi do kruhu a vyzkoušíme si nejdříve práci s jednou šalovou kometou. Hodíme ji na protější stranu kruhu některému dítěti, to potom hází dalšímu a to dalšímu. Až se naučíme společně pracovat s jednou kometou, můžeme házet více komet najednou (nejlépe tři). Pokud si děti aktivitu dostatečným opakováním nacvičí, vyzveme ty odvážné, aby si lehly doprostřed kruhu a pozorovaly, jak jim komety létají nad hlavou. Na závěr aktivity si s dětmi popovídáme, jaký měly pocit, jestli někdy viděly na obloze letící objekty, které za sebou nechávají stopu (například letadla), a zeptáme se jich, jak asi podle nich vypadá vesmír a jestli by tam chtěly letět. Většinou se rozproudí velmi zajímavá diskuze, která vzbudí zájem o téma vesmíru, na kterém můžeme společně s dětmi pracovat i několik týdnů (foto t/10).

Provázek nás vede

Připravíme dětem na zahradě zajímavou aktivitu, která rozvíjí zapojování smyslů a orientaci v prostoru. Na zahradě mezi stromy pomocí nataženého provázku vytvoříme stezku. Dobře prohlédneme prostor, kde budou děti podle provázku chodit a vyčistíme jej od větších kamenů a větví. Dítě se chytí jednou rukou provázku a se zavázanýma očima se snaží dojít k cíli. Není důležitý čas, spíše dítě vyzveme, aby se soustředilo samo na sebe, aby potom dokázalo pojmenovat, která část cesty pro něj byla těžká a která lehká. Vždy jdeme vedle něj, abychom mu mohli pomoci. Až si děti vyzkoušejí tuto základní verzi, můžeme jim aktivitu zpestřit a zavěsit na provázek pár předmětů, jejichž podobu se pokusí děti zjistit opět jen pomocí hmatu (foto t/11).

Navazující aktivity

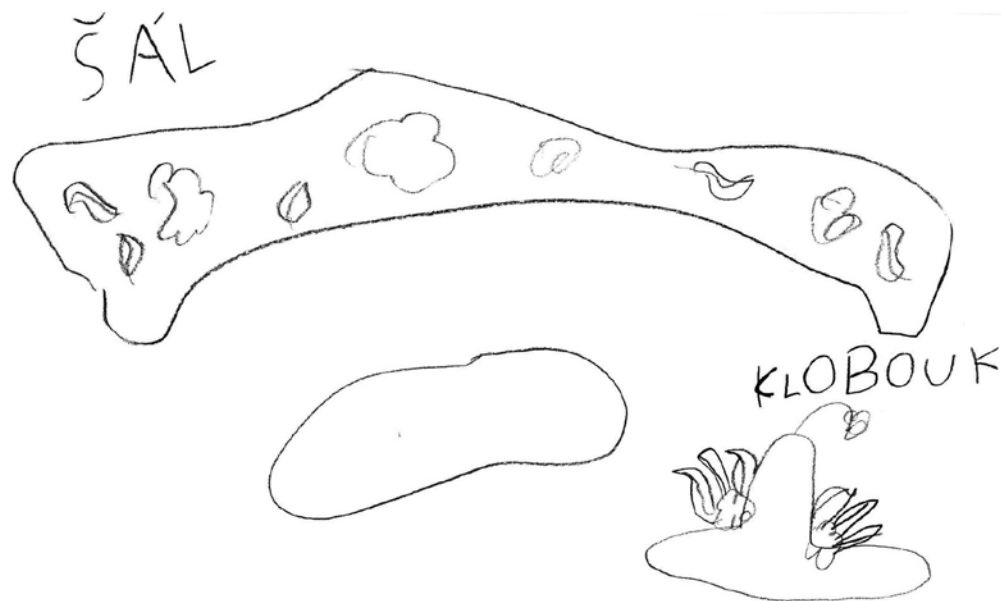
Požádáme rodiče, jestli by přišli ukázat, co umí vyrobit nebo ušít či uplést z textilu.

Zorganizujeme návštěvu místní školy a podíváme se, co umí z textilu vyrobit větší děti.

Navštívíme ateliér textilní výtvarnice nebo výtvarníka.

Přineseme do školky přenosný šicí stroj a ukážeme dětem, jak se na něm šije.

Vyzkoušíme si reálné aktivity s pracovními nástroji za pomoci starších dětí.



Fotopříloha



Foto t/1 – Z čeho mě ušili?



Foto t/3 – Povolání (dříve a nyní)



Foto t/2 – Umím se vznášet



Foto t/4 – Zapínání



Foto t/5 – Otisky přírodnin (na plátno i na tričko)



Foto t/6 – Pampeliška



Foto t/7 – Ovčí rouno



Foto t/8 – Hedvábný potůček



Foto t/10 – Kometa



Foto t/9 – Příběh v krajině



Foto t/11 – Provázek nás vede

PAPÍR



Papír je nám všem důvěrně známý materiál. Děti mu dokážou přisoudit spoustu roztodivných přívlastků. V dětském světě se tak nachází papír kapesníčkový, ubrouskový, knížkový, hrací, mechový, vousatý, chlupatý, pískový, vlnkovatý, utírací i voňavý. Pro děti papír zastupuje často svět dospělých a zdá se jim, že je velmi důležité jej vlastnit v přesných podobách, které dospělého dělají dospělým – tedy v podobě knihy, novin, časopisu, zápisníku, diáře, lístečků se vzkazy, dokladů, receptů, vizitek nebo bankovek. Když dospělý mluví s druhým dospělým, často u vážného rozhovoru vytahují nějaký papír či zápisník a něco si předávají či zapisují. Papír se tedy dětem jeví jako velmi důležitý fenomén světa dospělých.

Děti ale dokážou rozlišit, že jsou i papíry, ze kterých se dá tvořit. Kromě kreslení a malování se s papírem dá podniknout mnoho tvořivého dobrodružství v podobě zajímavých tradičních i netradičních technik – frotáž, koláž, muchláž, roláž, proláž, papírová mozaika, kašírování, origami nebo filigrány. V řadách českých umělců se nachází v tomto směru mistr nad mistry, který uměl obraz vytištěný na papíře pouhým skládáním či trháním proměnit v něco nového, nečekaného. Výtvarník a básník Jiří Kolář, jehož výstavy jsou často doprovázeny tvořivými dílnami právě pro ty nejmenší, kteří kouzlo papíru teprve objevují, bývá považován za virtuosa papírových proměn.

V každodenním životě používáme papír zcela samozřejmě a neumíme si už ani představit, jaké by to bylo, kdyby najednou zmizel ze světa. Můžeme si ale s dětmi v rámci badatelských aktivit vyzkoušet, jak by vypadal den bez papíru. Určitě bychom si ale dokázali poradit, tak jako lidé v minulých tisíciletích. Před objevením výroby papíru ho zastupovaly nejrůznější materiály, na které byly zaznamenávány důležité informace pomocí symbolů či písma. Mezi ty nejznámější patřily hliněné destičky, palmové listy, březová kůra, hedvábí, papyrus či pergamen. Až mnohem později přichází na řadu papír, který byl jako první vyráběn čínskými papírníky. Tajemství jeho výroby vyzradili Arabům čínští váleční zajatci a tak se začala výroba papíru šířit po evropských zemích. V Čechách vznikla první papírna za vlády Karla IV., který povolal papírníky z Itálie. Již v této době výrobu papíru doprovázel sběr potřebných surovin pro výrobu, jako byly hadry z bavlny, plátna, konopí či lnu. Výroba papíru nebyla považována pouze za řemeslo, honosila se krásným výstižným názvem „bílé umění“. Papír byl velmi váženým zbožím, časem se však jeho výroba rozvinula, rozšířila a zevšedněla. Z dřevní hmoty se papír vyrábí až od 19. století v souvislosti s rozvojem průmyslu a v současnosti tato surovina pro výrobu papíru převládá.

Již nejmenší děti v předškolních zařízeních vědí, že starý papír není třeba vyhazovat nebo pálit, ale že ho mohou třídit a odnášet do speciálních kontejnerů. Většina školních zařízení se v dnešní době účastní soutěží sběru starého papíru a motivuje tím děti a jejich rodiče, aby si třídění odpadu zavedli i ve svých domácnostech.

Během výukových programů o třídění odpadu, které si mohou školská zařízení objednat, se děti dovídají, jak recyklace odevzdaného starého papíru probíhá. Je samozřejmostí, že papír musí být čistý, suchý a zbavený komponentů z jiných materiálů (především plastů v podobě obalů knih nebo kroužkových vazeb). Vytríděný papír je odvezen na dotřídovací linku, kde je ručně přetříděn podle jednotlivých druhů a odstraňují se tady papíry znečištěné nebo jinak nevhodné k recyklaci. Tento „neužitečný“ papír je většinou spálen. Z vhodného vytríděného papíru se získává celulózové vlákno, které se pak přidává do směsi na výrobu nového papíru. Sběrový papír se může jednak přidávat k papírovině vyrobené ze dřeva, nebo ho lze využít samostatně na výrobu papíru. Vlákna se však opakovaným zpracováním postupně ničí a mohou být použita jen ve 3 až 7 cyklech. Recyklovaný papír se podle kvality potom používá pro výrobu kancelářského papíru, sešitů, krabic, lepenkových obalů, toaletního papíru, proložek na vajíčka anebo tepelné izolace domů. Recyklaci papíru tedy můžeme podporovat cestou třídění odpadu nebo také nákupem výrobků z recyklovaného papíru. Protože výroba i recyklace papíru jsou ovšem náročné činnosti, je lepší, když se papíru obecně spotřebuje co nejméně a učíme děti již od malička touto vzácnou surovinou šetřit.

Zdroje:

KUNZ, Ina. *Ruční papír jednoduše a tvořivě: příručka pro výrobu ručního papíru*. České vyd. Uherské Hradiště: CFA H, 2000, 53 s. Kreativní kniha. ISBN 80-902-6375-5.

PETRŽELA, Zdeněk. *Nové nápady pro starý papír*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 167 s. ISBN 978-80-7367-478-6.

Nakládání a recyklace starého papíru. *Ekoservis: Komplexní nakládání s odpady* [online]. Liberec, 2015 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://www.ecoservis.eu/nakladani-a-recyklace-stareho-papiru>

Jak vzniká papír? www.mezistromy.cz [online]. Praha: Nadace dřevo pro život, 2007 [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/cz/vyuziti-dreva/papirenstvi/jak-vznika-papir>

Tematický den papíru

Cíl

Seznámit děti s materiálem zvaným papír, základními druhy papírů, jeho vlastnostmi a jeho možným využitím. Také s nástroji a pomůckami pro jeho zpracování – to vše prostřednictvím praktických a kreativních činností.

Nejčastěji využívané materiály pro aktivity

Balící papír, novinový papír, křídový papír, ofsetový papír, průklepový papír, toaletní papír, hedvábný papír, ruční papír, celofán, kartón, lepenka, brusný papír, proužky ze skartovaček, roličky od toaletních papírů, kartónové tubusy od látek, papírové tácky a kelímky, papírové krabice.

Nejčastěji využívané pomůcky a nástroje pro aktivity

Řezací nože, plastová podložka na řezání, nůžky, dekorativní nůžky, dekorativní raznice, jehly, špendlíky, tužka, pastelky, vodové a temperové barvy, lepicí pásky, disperzní lepidlo, tyčinkové lepidlo, sešívačka, štětec, houbička, hadřík, miska na vodu, hudební nástroje z papíru.

Doporučená zásobárna materiálů

Papírové sáčky na čaj, krabičky od čaje, krabice, ruličky od toaletního papíru, noviny a časopisy, odřezky z tiskáren, papírové samolepicí fólie, papírové talířky atd.

Rozvoj základních dovedností

Trhání, stříhání, vystřihování, řezání, vysekávání pomocí raznice, spojování, nalepování, polepování, tvarování, skládání, ohýbání, lisování, měření, obkreslování tvarů, provlékání, lepení, tkaní, sešívání, barvení, potisk.



*Tilpína ráda píše Dřeskoví dopisy, pro které vyrábí dopisní obálky.
Už jste někdy vyrobili dopisní obálku a napsali dopis? Zkuste to, uděláte tím určitě někomu radost.*

Tematický den papíru aneb Zatoulané dopisy

Motivace

Asociační řada

Papír – bílá, tužka, pastelka, obrázek, kniha, písmena, listy, strom, dřevo, kůra, lodička, papírová lodička, obálka, divadlo, kulisy, skládání, harmonika, vějíř, trhání, lepení, čepice, koruna, noviny, ubrousek, toaletní papír, drak, létání.

Motivační aktivity

Papírové pexeso

Na kartičky z tvrdého kartonu, které mohou mít i netradiční tvar (např. motýl, list, srdce), přilepíme vzorky různých druhů papíru (hedvábný, krepový, smirkový, uhlový, celofán, kartón, balicí). Kartičky otočíme a děti hrají pexeso. Potom můžeme hned navázat a požádat děti, aby zavřely oči a zkoušely jen hmatem poznat, kterého druhu papíru na kartičce se dotýkají. Děti často vzorek pojmenují svými slovy (hrubý, drsný, pískový, hladký, klouzavý, kapesníkový, jemný, papírový atd.). Určitě nás překvapí pestrostí nových, ale velmi přesných názvů, které vystihují strukturu nebo funkci daného vzorku papíru (foto p/1).

Hledání

Děti baví skládat papír a vytvářet tak různé tvary. Nabídneme jim jednoduchou kreativní hru. Zmuchláme co nejvíce list papíru a položíme ho na stůl. Vzniklý útvar si společně prohlížíme a snažíme se najít podobnost se zvířetem, věcí nebo přírodninou. Děti vždy překvapí, když jim předáme informaci, že takto tvoří někteří současní architekti a umělci, kteří hledají nové a netradiční tvary pro své stavby či objekty. Potom papír rozložíme, co nejvíce vyhladíme a necháme děti, ať jen tužkou obtahují vzniklé čáry. Když pověsíme papír s kresbou tak, abychom od něj mohli poodstoupit, vždy ve spleti čar nalezneme začarované zvíře nebo nějakou věc. Tu potom obtáhneme silnější pastelkou a necháme děti vybarvit. Tato aktivita nabízí nenásilným způsobem rozvoj fantazie a uměleckého potenciálu, který v tomto věku má každé dítě (foto p/2).

Papírové stavby

Připravíme si zbytky pruhů kartónu z tiskáren, nastříháme je na různé délky a ústřížek vždy do půlky nastříháme. Nastřížený kousek se dá dobře nasunovat na jiný kousek papíru (u některých druhů kartónů nestačí pouhé nastřížení, ale musíme vystříhnout tenký proužek, aby se papír při zasunování

nevlnil). Tak můžeme vytvářet velké papírové stavby (návrhy domů, dopravních prostředků, herních prvků na hřištích atd.). Děti tak dokážou postavit celé město, ke kterému potom vytvářejí další komponenty (foto p/3).

Propojení (úvod – závěr)

Papír je materiál, se kterým se děti v předškolním věku při kreativní tvorbě setkávají nejvíce. Jako motivační prvek si pro ně připravíme velké dopisní obálky a do každé uložíme jiný druh papíru. Před každou aktivitou přinese „pošťák“ novou zatoulanou obálku, s dětmi ji otevřeme a podle druhu papíru budeme hádat, komu měl být asi dopis doručen a na co daný druh papíru mohl potřebovat. Jako vzorky do obálek si připravíme papír hedvábný, pěnový, krepový, kartón a celofán. Pokud máme ve školce dostatek pracovníků, můžeme děti motivovat k tomu, aby přemýšleli, pro kterého z nich je obálka určena (pro paní kuchařku například celofán, protože se do něj dají zabalit potraviny, pro paní učitelku krepový papír, když připravuje často pro děti hravou stezku na zahradě a označuje ji fáborky, kartón pro paní ředitelku, aby na něj vytiskla pro rodiče pozvánku na zahradní slavnost atd.). Děti obvykle vymyslí spoustu zajímavých nápadů.

Informace

Povolání (dříve a nyní)

S výrobou a zpracováním papíru je spojeno mnoho povolání – knihař, archivář, knihovník, ilustrátor, novinář, fotograf, pošťák atd. Ukážeme dětem obrázky a popovídáme si o činnostech, které lidé tohoto povolání vykonávají. Vybereme si potom jedno povolání (např. pošťáka) a vyzkoušíme si alespoň v malém jeho práci. Nejdříve si popovídáme o tom, kde je v blízkosti mateřské školy pošta, co všechno lze na poště zařídit a jak vypadá poštovní schránka. Připravíme si maketu rozložené obálky a děti se ji pokusí složit. K výrobě malé obálky můžeme využít lis na papír a speciální raznici na obálky. Potom vyzkoušejí vytvořit svoji obálku, a to jen na základě předešlé zkušenosti. Na tvorbu můžeme navázat i krátkou etudou o tom, co se stane, když na obálce chybí část adresy. Jestli pan pošťák dokáže příjemce dopisu podle něčeho vypátrat. V závěru si můžeme přečíst Pohádku pošťáčkou od Karla Čapka.

Na co se v dřívějších dobách psalo?

Připravíme si pro děti encyklopedie a obrázky spojené s výrobou papíru a s ukázkami předchůdců papíru. Povídáme si o tom, jak asi vzniklo písmo, a můžeme si přečíst inspirativní příběh R. Kiplinga Jak byl napsán první dopis. Často jsme všichni překvapeni, na co všechno zkoušeli lidé psát. Pokud máme možnost, ukážeme dětem vzorky různých materiálů (papyrus, pergamen, hliněnou destičku, hedvábí, ruční papír, křídový papír). Určitě dětem umožníme, aby si vyzkoušely nakreslit něco husím brkem namočeným do inkoustu nebo tuše.

Zajímavosti, srovnání

Jak vzniká papír

Zeptáme se dětí, jestli vědí, jak vzniká papír, na který kreslí obrázky. Společně dáme dohromady krátký příběh výroby jednoho kusu papíru. Potom vezmeme rozstříhaný pracovní list č. P/1 a pokusíme se obrázky společně s dětmi seřadit podle časové posloupnosti. V závěru dětem ukážeme, jak si můžeme vyrobit ruční papír ve školce, a využijeme k tomu sadu na výrobu ručního papíru (najdeme v truhle Dřeska a Tilpíny). Pokud nemáme tuto sadu k dispozici, tak stačí natrhat na malé kousky toaletní papír, nechat ho rozmočit v hlubokém talíři ve vodě (s trochou škrobu) na jemnou kaši a potom opatrně lžící nanést rovnoměrně na rovnou podložku (nejlépe na ústřížek starého koberce, který nám pomůže odsát vodu). V závěru můžeme přidat vystřížený obrázek z ubrousku, který nám vytvořený plát ručního papíru ozdobí. Vše necháme uschnout na topení nebo ještě přežehlíme žehličkou (foto p/4).

Rozeznáme pouhým hmatem papír od textilu?

Připravíme si různé vzorky kousků papíru a textilních odštížků. Vyskládáme je do řady a dítě, které určuje poslepu materiál, vždy vzorek, který nepovažuje za papír, vysune nahoru z řady. Potom dítěti sejmemе šátek z očí a ono vidí, jak jednotlivé kousky určilo. Požádáme ho, aby pojmenovalo alespoň tři druhy papírů jejich správným názvem.

Pokusy

Papír a voda

Seznámíme děti s tím, jak se chovají předměty vyrobené z papíru při setkání s vodou. Děti málokdy vědí, že upravený papír může být velmi tvrdý a pokud je i dobře povrchově upravený, nemusí ani propouštět vlhkost.

Nejčastěji jde o úpravu pomocí akrylových barev, disperzních lepidel a laků. Postavíme vedle sebe papírový poskládaný parník, papírový parník vyrobený z papiermaschové hmoty a parník vyrobený například z hlíny. Děti necháme odhadnout, co se stane, když do nich nalijeme vodu. Který z objektů vodu udrží, který se za chvíli rozpadne a který na vodu začne reagovat jiným způsobem. Potom dětem vysvětlíme, proč se každý z předmětů zachoval jinak. Pokusíme se zjistit, jak by se tyto tři parníky chovaly, když bychom je posadili na vodní hladinu. Děti vyzveme, aby jmenovaly i další materiály, ze kterých by mohly být vyrobeny objekty, které by se udržely na vodě. Na konci diskuze bychom měli zjistit, které další materiály by byly pro výrobu plavidla vhodné (např. pet lahve, plastové kelímky, kůra stromů, balzové dřevo). Vzorky jednotlivých materiálů si připravíme (využijeme některých vzorků z truhly Dřeska a Tilpíny), aby děti mohly vlastnosti materiálů reálně zkoumat. Když děti poznají reakce jednotlivých materiálů ve spojení s vodou, ukážeme jim, jak se dá tohoto zjištění využít, a předvedeme jim aktivitu často nazývanou jako rozkvétající květy. Vystříhneme květ z tvrdého papíru, složíme jeho lístky směrem ke středu a položíme ho na hladinu vody. Po chvíli se květ začne sám rozevírat. Pokud

do středu květu něco nakreslíme, tak může rozkvetlý květ sloužit jako milý pozdrav pro někoho druhého (foto p/5).

Uhlový papír

Překvapíme děti tím, že si můžou vytvořit velmi jednoduše kopii své kresby pomocí uhlového papíru, tzv. kopíráku. Připravíme si uhlové papíry, čisté papíry a silnější černou pastelku s tvrdým hrotem. Uhlový papír vložíme mezi dva čisté papíry a sepneleme nahoře i dole kancelářskými sponkami. Před kresbou společně s dětmi zkontrolujeme, zda máme uhlový papír vložený tak, aby se při kresbě tvořila kopie na spodní papír. Potom necháme děti kreslit na horní papír jednoduché kresby (strom, slunce, květinu, dům). Když papíry rozděláme a uhlový papír vyjmeme, zůstane nám originál kresby a její kopie. Uhlovým papírem můžeme provádět i další experimenty. Zmuchláme jej, abychom získali strukturu čar, potom zase rozložíme a přežehlíme mezi dvěma balíčky papíry. Získáme tak podklad, který nám bude připomínat starou listinu (foto p/6).

Tajuplná slova spojená s papírem (husí brk, písař, papírny, síto)

Vyhledáme si v odborné literatuře přesný význam některých slov spojených s papírem. Jsou to slova, která se vyskytují například v pohádkách a básničkách a děti jim už málokdy rozumějí. Vysvětlíme dětem význam slov, a pokud se nám podaří najít ukázkou, společně si ji pustíme a okomentujeme (např. filmová pohádka Čertův švagr – slovo husí brk, Pekařův císař – písař).

Výtvarné aktivity

Pohár

Vytvoříme si s dětmi krásné středověké poháry. Potřebujeme k tomu novinový papír, disperzní lepidlo (nejlépe Herkules), dva nebo tři kelímky různých tvarů na výrobu jednoho poháru a zlatou nebo bronzovou temperovou barvu. Dna dvou kelímků slepíme k sobě oboustrannou lepicí páskou a děti kelímky oblepí kousky nebo proužky novinového papíru za pomoci zředěného disperzního lepidla. Takovýto polotovar necháme uschnout a potom ho natřeme vybranou barvou. Pro dokonalejší napodobení středověkého typu poháru oblepíme horní část dekorativními sklíčky nebo mozaikovými kamínky (foto p/7).

Papírové korále

Nastříháme dětem z barevných časopisů trojúhelníky nebo proužky, které se budou na obou koncích zužovat. Potom si připravíme silnější dekorativní špejle (které se prodávají na tvorbu dekorací do květináčů) a trochu je namažeme krémem, aby k nim lepidlo nemohlo tak lehce přilnout. Proužek vždy položíme na stůl, potřeme zředěným lepidlem Herkules kousek dál od kraje, položíme na něj špejli a pomalu namotáváme. Vznikne papírový korálek kónického tvaru. Vytáhneme z něj špejli a necháme korálek na tácku nebo na drátku usušit. Potom vezmeme papírový provázek či bavlnku a korálky

navlečeme. Můžeme si pomocí několika navlečených řad vytvořit zajímavý korálkový závěs, který děti určitě využijí ke svým hrám. Při použití papírového provázku nezapomeneme dětem ukázat, jaké krásné dekorace (technikou zvanou Twist art) mohou pomocí rozevírání papírového provázku vznikat. Korálkové závěsy pak těmito květinovými výtvyry můžeme vkusně doplnit (foto p/8).

Jednoduchá koláž

I nejmenší děti si mohou vyzkoušet techniku zvanou koláž pomocí vytrhávání. Shromáždíme staré kalendáře a každé dítě si vybere obrázek (nejlépe krajiny), který ho něčím zaujme. Potom na třech až pěti místech obrázku vytrhá otvory. Vybere si obrázky z dalších kalendářů a ty vlepe pod vytrhané části obrázku. Je dobré motivovat děti k tomu, aby vybíraly zajímavé obrázky a chvíli hledaly i tu správnou část, která doplní hlavní motiv. Vznikají tak zajímavé obrazy, které inspirují k dalším nápadům (foto p/9).

Hudební aktivity

Papírové chřestidlo

Roličky toaletního papíru jsou velmi vděčným tvořivým materiálem. Kromě toho, že z nich děti mohou vyrábět nejrůznější postavičky, zvířata nebo dopravní prostředky, dá se z nich vyrobit i jednoduchý chřestící rytmický nástroj. Jeden z konců roličky pevně sešijeme nejméně na třech místech sešíváčkou, nasypeme do něj sypký materiál (luštěniny, rýži, zrní, hrubou sůl, kamínky) a na druhém konci opět sešijeme roličku, tentokrát ale v opačném směru (kolmo na minulý šev) tak, že tyto dva sešité konce tvoří pomyslný kříž. Povrch můžeme pomalovat akrylovými barvami nebo polepit samolepicí fólií (foto p/10).

Zdroj:

COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. Hudební nástroje jinak: [netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů]. Vyd. 1. Obálka Tereza Hrubá. Brno: JAMU, 2013, 171 s. ISBN 978-80-7460-037-1

Dramatické aktivity

Masky

Využijeme toho, že menší děti dokážou vyrobit jednoduché obličejové masky z papírových talířů. Připravíme jim jednoduché šablony zvířat a necháme je, aby masky výtvarně dotvořily pomocí voskových pastelů nebo tuhých temper. Když si dítě masku nasadí, zkusí ostatním předvést zvuk nebo pohyb, který náleží k „jeho“ zvířeti. Ostatní hádají buď název zvířete, nebo rovnou vyjmenují názvy všech členů zvířecí rodiny (samičky, samečka i mláděte).

Malé království

Jde o velmi oblíbenou pohybovou hru, která nám může posloužit jako malá rozcvička. Zvolíme několik hlavních postav příběhu, který budeme vyprávět a vybereme pro ně jednoduché rekvizity, které si vytvoříme z papíru. Naše téma bude například království a budeme tedy potřebovat krále (koruna), královnu (náhrdelník), princeznu (korunka), šaška (límeček), kuchaře (čepice kuchaře), písaře (papír), draka (dračí hlava), dvorní dámy (ozdoby), rytíře (meč) atd. Potom se domluvíme s dětmi, že budeme vyprávět příběh o malém království a vždy, když dítě uslyší název své postavy, tak rychle tleskne. Pokud vyslovíme slovo království, tlesknou všichni. Příběh může vypadat například takto:

Bylo jednou jedno malé království (všichni tlesknou). Žil v něm král (tleskne král) a jeho žena královna (tleskne královna). Měli krásnou dceru, spanilou princeznu (tleskne princezna).

Takto můžeme pokračovat po dobu tří až pěti minut, dokud aktivita děti baví. Věty by měly být krátké, jednoduché a dětem bychom vždy měli dát dostatek času na reakci. Když se aktivitu naučíme, tak místo tleskání můžeme zvolit výskoky nebo rychlé dřepy nebo zvolit pro reakci na slovo nějaký zvuk. Tuto rozcvičku mají děti velmi rády a mezi nejoblíbenější témata patří právě království, zoo, statek a les. Bývá i oblíbenou součástí školních představení, protože můžeme zapojit nenásilnou formou i rodiče.

Pohybové aktivity

Venkovní pexeso

Zajímavým papírovým materiálem jsou plata (nebo papírové krabičky) na vajíčka. Vystříhneme pro každé dítě část, ve které bude šest prohlubní. Do každé prohlubně na dno přilepíme obrázek a druhou sadu stejných obrázků rozmístíme v místnosti nebo po zahradě. Potom ukážeme dětem prostor, ve kterém mohou obrázky hledat, a necháme je sbírat. Když si dítě myslí, že našlo druhou sadu všech obrázků, které má ve „vajíčkovém košíku“, přijde nám obrázky ukázat. Tuto aktivitu můžeme připravit i v náročnější formě, kdy obrázky na dně krabičky označují například živly a děti sbírají objekty, které s daným živlem souvisejí (oheň – dřívko, voda – kamínek, vítr – peříčko, země – hlína). Zadání se zdá těžké, ale pokud s motivem žvlů pracujeme již delší dobu, bývá tato aktivita velmi vhodným završením práce s tímto tématem (foto p/11).

Letní koulování

Z tenkých papírových proužků (odpadu ze skartovaček) se dají vyrobit originální pomůcky, mezi které mohou patřit i papírové koule. Abychom navodili i v létě zimní atmosféru, vyrobíme nejdříve s dětmi bambule na papírové čepice, aby se s tímto odpadovým materiálem seznámily. Potom jim dáme k dispozici bílý provázek a necháme je vytvářet lehké papírové „sněhové“ koule. Pro děti to není lehký úkol, necháme je chvíli pracovat samostatně a potom jim s konečnou podobou papírových koulí

pomůžeme. Když jich vyrobíme větší množství, můžeme zařadit hod na cíl nebo koulování i v parném létě. Z papírových koulí se ale dají stavět i jednoduché umělecké objekty a stavby. Můžeme tedy připravit pro rodiče zajímavou výstavu (foto p/12).

Navazující aktivity

Požádáme rodiče, jestli by přišli ukázat, co umí vyrobit z papíru.

Zorganizujeme návštěvu místní školy a podíváme se, co umí vyrobit z papíru větší děti.

Vypravíme se do knihovny a knihkupectví.

Připravíme dětem ukázky Braillova písma a plastických obrázků.

Vyzkoušíme si reálné aktivity s pracovními nástroji za pomoci starších dětí.

Zorganizujeme exkurzi do ručních papíren ve Velkých Losinách a podíváme se, jak se vyrábí ruční papír.

Zorganizujeme exkurzi do knihařství a podíváme se, jak se vyrábí kniha.

Zorganizujeme exkurzi do tiskáren, kde se tisknou noviny a časopisy.



Fotopříloha



Foto p/1 – Papírové pexeso



Foto p/2 – Hledání

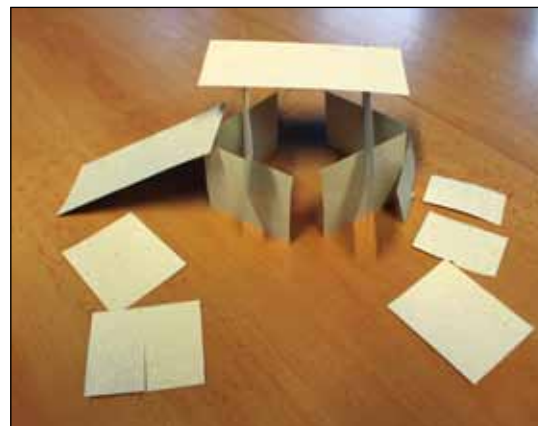


Foto p/3 – Papírové stavby



Foto p/4 – Jak vzniká papír



Foto p/5 – Papír a voda



Foto p/6 – Uhlový papír



Foto p/7 – Pohár



Foto p/8 – Papírové korále



Foto p/9 – Jednoduchá koláž



Foto p/10 – Papírové chřestidlo



Foto p/11 – Venkovní pexeso



Foto p/12 – Letní koulování

HLINA



Hlína je pro děti fascinující materiál. Ani si neuvědomují, v kolika podobách ji dovedou bezděčně a velmi prakticky využít. Hry s blátem, stavba domečků, modelování hliněných objektů, zkoumání stop a otiskování předmětů, skládání kamínků, hledání živočichů pod kameny, vaření specialit z písku, zakopávání malých pokladů, kresba cihlou na chodník a mnoho dalších dobrodružných aktivit, které rozvíjejí zcela spontánně a účelně dětskou kreativitu. Mnohá z předškolních zařízení v současné době zřizují na svých zahradách tzv. „blátoviště“ nebo „mokrý koutky“, kde mají děti možnost zkoumat a objevovat vztah hlíny a vody, tedy propojování těchto dvou přírodních živlů.

S tvárnou keramickou hlínou se děti setkávají v předškolních zařízeních stále častěji. Některá z nich mají dokonce vlastní keramickou dílnu i s točírským kruhem a keramickou pecí. Tento typ modelovací hmoty dává dětem možnost zakusit pocit tvorby spojené s dlouhodobějším výrobním procesem, tedy otevírá pomyslné dveře polytechnickému způsobu myšlení, který pracuje s pojmy, jako jsou postup, technologie, výrobní proces, výrobek. Hlína je v tomto směru jedním z mála materiálů, na kterém si toto rozfázování mohou i nejmenší děti vyzkoušet a zažít proměnu výrobku od počátečního návrhu až ke konečnému keramickému výrobku, a to vše doprovázené skutečným časem výroby. Tato realita je pro děti velmi důležitá, protože ve světě moderních technologií často nabývají dojmu, že některé věci vznikají samy od sebe a ve velmi krátkém čase, který z jejich pohledu často odpovídá času kliknutí na počítačové myši.

Hlína nás tedy pomocí živlů a respektování jejich procesů vrací do dob dávných, kdy síla doteku byla tím základním pro proces proměny materiálů. Jsou to právě pozůstatky a nálezy střepů pravěké keramiky, které nám dokážou osvětlit způsob vzniku základů kultury lidské společnosti. Nejstarší nálezy hlíny tvarované člověkem se datují už do doby ledové, z níž pochází sošky zvířat objevených v jeskyních. První využití hlíny tedy plnilo převážně rituální účely. Objev vypalovaných hliněných předmětů, který pochází z Dálného východu, otevřel možnosti praktického využívání keramiky například v oblasti uskladňování potravin a vypěstovaných plodin. Jedním z nejstarších využití keramiky bylo ale bezesporu zaznamenávání písma na hliněných destičkách ve starověké Mezopotámii. Při pozorování dětských her si nemůžeme nevšimnout, jak často těchto způsobů (tvarování malých předmětů, záznamech do bláta či na kousky uplácené hlíny) děti spontánně využívají. Dokládá to to, že hlína, ať již v podobě tvárné či vypálené byla a i nadále zůstane nedílnou součástí lidské tvorby a jakýmsi přirozeným záznamníkem myšlenek.

Nasvědčuje tomu i množství uměleckých a řemeslných oborů, u kterých tvoří práce s hlínou základ činnosti – sochař, keramik, archeolog, zedník, bagrista, zahradník, lesník, zemědělec a další. Fenomén živlu země nás přitahuje nejen svou proměnlivostí, kdy se hlína nebo půda jeví jako neživá, a přitom jí stačí poskytnout spojení s vodou a semínky rostlin a už můžeme pozorovat její pohostinnost a schopnost propůjčovat sílu druhým. Přitahuje nás ale i svou tajemností, která nás nabádá k prozkoumávání hlubin země či naopak svou pevností a nedostupností, kdy nám dává možnost v podobě horských masivů

k překonání mnohdy nepřekonatelného. Je svou povahou lidské bytosti natolik blízká, že nás každý den přesvědčuje o tom, že život bez ní by byl na planetě Zemi nemožný.

Zdroj:

CHAVARRIA, Joaquim. Velká kniha keramiky: průvodce historií, materiály, vybavením a technikami ručního vytváření, vytáčení, výroby forem, vypalování výrobků v pecích a glazování hrnčářských výrobků a jiných keramických předmětů. Překlad Eva Krejčová. Vyd. 2. Praha: Knihcentrum, 1996, 192 s. ISBN 80-860-5424-1.

Tematický den hlíny

Cíl

Seznámit děti s materiálem zvaným hlína, základními druhy hlíny, jejími vlastnostmi a jejím možným využitím. Také s nástroji a pomůckami pro její zpracování a to vše prostřednictvím praktických a kreativních činností.

Nejčastěji využívané materiály pro aktivity

Točářská hlína, šamotová hlína, jíly, modelovací hmoty (plastelína, modurit, samotvrdnoucí terakota), licí hmoty (vosk, sádra, akrylová pryskyřice dentrakryl, modelovací těsta).

Nejčastěji využívané pomůcky a nástroje pro aktivity

Špachtle, modelovací očko, navlhčovač, miska na vodu, vlasec, řezací nože, plastová podložka na řezání, brusné papíry, nůžky, jehly, špendlíky, sítko, tvořítko, ruční lis, disperzní lepidlo, štětec, hadříky, mikrotenové sáčky, modelovací podložky, plechy na pečení, váleček, šablony, vykrajovátko, hudební keramické nástroje.

Doporučená zásobárna materiálu

Keramické květináče, keramické knoflíky, rozemletá hlína, odstřížky látek se zajímavou strukturou, kousky molitanu, opracované větvičky, stará vykrajovátko na cukroví atd.

Rozvoj základních dovedností

Míchání, hnětení, válení, spojování, vykrajování, modelování, přidávání, odebrání, lití, rytí, vtlačování, protlačování, obtiskování, stříhání, barvení, potisk, vypalování.



Tilpína má doma sbírku krásných roztočivých hrnečků.

A co vy? Také rádi sbíráte zajímavé věci? Přineste ukázat ostatním zajímavý hrníček.

Tematický den hlíny aneb Stopa v hlíně

Motivace

Asociační řada

Hlína – země, půda, pole, zahrada, krtek, chodbička, tma, krtinec, semínka, klíčení, rytí, hrabání, hromada, skála, kámen, písek, bláto, stopa, otisk, socha, tvar, ruce, prsty, síla, vůně, krajina, cesta, kytky, květináč, důlek, hliněnka.

Motivační aktivity

Podobnost otisků

Připravíme si dvě sady hliněných destiček, nástroje a předměty, kterými bychom mohli otiskovat do hlíny různé struktury. Do jedné sady, která se bude skládat z pěti destiček, vtiskneme různé struktury pomocí připravených nástrojů (čárky – šroubovák, čtverečky – kladívko, kolečka – větší hřebíky, šestihran – matice k šroubu, křížek – křížový šroubovák). Vždy nejlépe do podoby základních geometrických tvarů. Druhá sada bude připravena pro toho, kdo přijde absolvovat tuto aktivitu. Necháme ho, ať si vybere nástroj, dobře si ho prohlédne a potom se pokusí vytvořit podobný obrázek na prázdné připravené destičce tak, aby odpovídal předloze. Zadání není úplně lehké, dítě musí zapojit svou představivost a rozhodnout se, který předmět vytvoří daný otisk (foto h/1).

Modelování kamaráda z hlíny

Připravíme pro děti hroudu hlíny, která se vejde tak akorát do dlaně. Požádáme je, aby se na chvíli ztišily, zavřely oči a naslouchaly krátkému vyprávění o maličké bytosti, kamarádovi Dřeska a Tilpíny a co nejpřesněji si tuto bytost představily. Potom mohou oči otevřít a začít z hlíny modelovat. Stále je při této činnosti slovně motivujeme a povídáme si o tom, co všechno by měly vymodelovat (tělo, hlavu, ruce, nohy, vlasy, obličej). Jako nástroj použijeme jen staré tužky, s jejichž pomocí děti vytvoří obličej popřípadě další detaily. Pokud nemáme dostatek keramické hlíny, můžeme využít jakékoli tvarovací hmoty, kterou si s dětmi nejlépe sami připravíme (tvarovací těsto, slané těsto, voňavá domácí plastelína atd.). Tato aktivita velmi výrazně podporuje rozvoj fantazie a přenos vytvořené vizuální představy do konkrétní podoby, což je základem veškerého uměleckého i technického tvoření (foto h/2).

Vysévání semínek

Seznámení s hlínou by mělo v první řadě probíhat přes aktivity, které jsou úzce spjaté s přírodou a pěstováním rostlin. Děti by se měly dovědět něco o základních pojmech, jako jsou zemina, semínko, klíčení, sazenice, růst, sklizeň, úroda. Hlína není pouze materiálem určeným k tvoření, ale člověk by v ní měl v první řadě vždy vidět skrytou sílu procesů spojených s růstem a úrodností. Postačí nám k tomu jednoduché pokusy s klíčením semínek. Nádoby s klíčovými semeny postavíme na okenní parapet tak, aby děti mohly každodenní vývoj kdykoli samy pozorovat. Potom už necháme působit čas a přirozenou zvědavost. Občas zařadíme pohybovou aktivitu o růstu rostlinky a tím děti nenásilně motivuje ke sledování pokusu s klíčením. Pokud máme možnost, každé dítě si může odnést svůj kelímek s naklíčenou řeřichou a požádáme rodiče, aby si doma společně s dětmi udělali z klíčků řeřichy zdravou svačinku (foto h/3).

Propojení (úvod – závěr)

Hliněné destičky

Povíme dětem příběh o tom, že jsme našli ve sklepě školy tři hliněné destičky, na kterých zůstal otisk předmětů, které na nich kdysi stávaly. Společně s dětmi vymyslíme příběh, který nám osvětlí, o jaké předměty šlo, k čemu byly používány a co se s nimi stalo. Domluvíme se, že si za dnešní den také vyrobíme takové hliněné destičky, do kterých pomocí předmětů otiskneme záznam toho nejdůležitějšího, co jsme dnes zjistili nebo se naučili. Počet destiček zvolíme podle počtu stanovišť nebo aktivit, které pro děti připravíme. Po ukončení dne můžeme destičky dát usušit a posléze vypálit do keramické pece. Vypálené artefakty si potom pověsíme na stěnu a občas si s dětmi připomeneme, co všechno jsme se o hlíně dověděli.

Informace

Povolání (dříve a nyní)

Zahradník, sedlák, zemědělec, cihlář, sochař, keramik, hrnčíř, archeolog – to všechno jsou povolání, při kterých lidé přicházejí do styku s hlínou. Ukážeme dětem obrázky a popovídáme si o činnostech, které lidé tohoto povolání vykonávají. Vybereme si jedno povolání (např. keramik) a vyzkoušíme si alespoň v malém jeho práci. Vezmeme si do dlaně menší kousek hlíny, utvoříme z něj kuličku a pokusíme se postupným vytahováním a tvarováním vymodelovat malou misku. Povídáme si u toho, jak se nám s hlínou pracuje, jak ji vnímají naše oči, náš čich, naše ruce a prsty. Pro posílení motivace práce s hlínou si vezmeme na pomoc poutavý příběh Františka Skály Velké putování Vlase a Brady, kde s dětmi objevíme poutavé motivy příbytků a postav, které jsou tvořeny právě modelováním z hlíny.

Zajímavosti, srovnání

Čím nejčastěji nahrazujeme hlínu (vztah hlína – plast)

Nejčastější náhražkou předmětů vyrobených z pálené hlíny jsou výrobky z plastu. Výrobci se snaží barvou i tvrdostí materiálu přiblížit tradičnímu keramickému materiálu, ale plast může nabídnout jen některé vlastnosti. Nedokáže například pracovat s vlhkostí vzduchu tak jako keramické objekty. Můžeme to dětem názorně předvést na květináčích a jejich charakteristickém zvuku. Pokud udeříme bubínkovou dřevěnou paličkou na květináč z vypálené hlíny nebo na květináč z plastu, hned každý uslyší rozdíl. Z plastu se v dnešní době vyrábí mnoho předmětů a děti už ani netuší, co všechno bylo původně vyráběno z pálené hlíny a dnes je nahrazováno jinými materiály. V případě, že máme možnost se tomuto tématu věnovat déle, necháme děti přinést z domu zajímavé keramické předměty, které se v domácnosti stále ještě používají, dobře si je prohlédneme a opět si o tom popovídáme. Snažíme se děti učit, že je dobré vidět za každým ručně vyrobeným předmětem jeho jedinečný příběh a utvářet si k němu osobní vztah.

Rozeznáme pouhým hmatem hlínu od plastu?

Připravíme si pro děti aktivitu na srovnávání dvou podobných předmětů se zavázanýma očima (hliněná miska x plastová miska, květináče, sošky, dekorativní předměty). Předměty postavíme na lavici a dítěti zavážeme oči. Necháme ho pomocí hmatu předměty roztřídit na keramické a na ty ostatní. Potom dítěti sundáme šátek z očí a požádáme ho, aby některé z předmětů pojmenovalo.

Pokusy

Pokusy s hlínou a vodou

Seznámíme děti s tím, že jinak se chovají předměty z nepálené hlíny, jinak z vypálené hlíny a jinak z vypálené hlíny glazované. Postavíme vedle sebe tři misky (nebo tři květináče), které budou reprezentovat nepálenou, vypálenou a glazovanou hlínu a necháme děti odhadnout, co se stane, když do nich nalijeme vodu. Která miska vodu udrží, která se za chvíli rozpadne a která vodu začne vsakovat. Potom dětem vysvětlíme, proč se každá hlína chová jinak. Ukážeme jim, jak si můžeme z hlíny, kterou potom vypálíme, vymodelovat jednoduché zavlažování do květináče. Ideálním místem pro takovýto druh zkoumání je mokrá koutek neboli „blátoviště“, která se v poslední době stávají pevnou součástí nově budovaných přírodních zahrad (foto h/4).

Lesklé nebo matné

Připravíme si keramické předměty, které jsou buď povrchově upravené glazurou (miska, hrnek, přívěsek) nebo předměty, které jsou vyrobeny pouze z vypálené hlíny (květináč, cihla). Dítěti zavážeme oči a necháme ho rozdělit lesklé a matné předměty na dvě hromádky. Potom ho necháme popsat roztříděné objekty pomocí přídavných jmen (hladký, klouzavý, drsný, zvonivý,...) a odůvodnit podle čeho poznalo, který předmět je glazovaný a který není.

Tajuplná slova spojená s hlínou (točářský kruh, pec, špachtle, očko)

S hlínou a tvořením předmětů z hlíny je spojeno mnoho netradičně znějících slov, která jsou ale i v dnešní době aktuální a děti jim málo rozumějí. V tomto případě se přímo nabízí návštěva dílny některého z regionálních keramiků, který dětem vše ukáže a zodpoví jejich dotazy. Povídání a návštěvu keramické dílny můžeme doplnit přečtením Legendy o Golemovi nebo ukázkami z filmových pohádek, kde často vystupují hrnčíři (Tajemství staré bambitky).

Výtvarné aktivity

Kreslení do písku

Připravíme na tácek jemný písek (nebo krupici) a necháme děti, aby si zkoušely kreslit prstem do sypkého materiálu různé tvary. Pro každého připravíme malé závaží (olovnici, která slouží k měření svislého směru). Děti si vyzkoušejí, jestli lze jen pomocí rozpothybovaného předmětu něco do písku nakreslit. O všech objevech a nápadech dětí si povídáme a snažíme se poskytnout odpovědi na všechny jejich otázky (popřípadě si vzít na pomoc odbornou literaturu a encyklopedie). Po této motivační části zadáme dětem jednoduchý popis obrázku, který mají nakreslit. Při zadávání ale danou věc přímo nepojmenujeme, využijeme jednoduchého opisu: nakresli do písku to, co každý den ráno vychází na oblohu, nakresli to, z čeho padají dešťové kapky, nakresli zvíře, které žije v rybníce a má šupiny atd. (foto h/5).

Sypané barevné obrázky

Z jemného barevného písku můžeme s dětmi vytvářet krásné obrázky. Pokud nemáme k dispozici barevné písky, postačí i jiné sypké materiály jako je například krupice nebo jemné dřevěné piliny obarvené rozdrčeným prašným pastelem. Děti mohou obrázky tvořit na tácku, na papírovém talířku nebo na plastové či dřevěné podložce. Pokud bychom ale chtěli obrázky uchovat, připravíme dětem papírový rámeček, který vyplníme pruhy lepicí pásky tak, aby tvořily jednolitý prostor. Na tuto lepicí plochu potom děti po špetkách sypou obarvený sypký materiál. Zajímavé obrázky vznikají, pokud připravíme rámeček v netradičním tvaru (například list, motýl, květina). Vytvořený obrázek lze zafixovat průhlednou páskou i z druhé strany a potom zavěsit do prostoru na vlasec. Sypané obrázky působí velmi jemným dojmem, prostorové závěsy tedy přímo vybízejí po zpracování tematiky života v moři, na louce, nad hladinou rybníka a podobně (foto h/6).

Malování hlínou

Během roku si nasbíráme vzorky barevných jíílů. Necháme je usušit, rozdrtíme a prášek rozdělíme do sáčků podle barev. Před samotnou tvorbou dáme barevný prášek vždy do misky a zalejeme trochou vody. Postupně vodu přidáváme a mícháme směs dřevěnou špachtlí, dokud nevznikne mazlavé bláto.

Potom si připravíme vrstvený karton z krabice nebo sololitovou destičku a prstem nanášíme připravené hlíny a tvoříme barevné kompozice. Můžeme děti motivovat i krátkým příběhem s pravěkou tematikou,

kdy tehdejší umělci malovali barevným jílem smíchaným s tukem zvířat. Připravíme na malý talířek „sádlo z mamuta“ (čistou vazelínu) a rozdrcený jíl (hlínu nebo drcený pastel). Potom pustíme dětem krátký zvukový příběh, který sestavíme ze záznamů zvuků hlasů zvířat, deště, bouře, přírodních živlů. Děti poslouchají a snaží se představit, jaké to asi v dávných dobách bylo, když lidé seděli po západu slunce v tmavé jeskyni a slyšeli jen zvuky přicházející zvenku. Potom děti nakreslí prstem a namíchanou tukovou barvou svůj nejsilnější zážitek ze zvukového příběhu (foto h/7).

Odlitky

Vyválíme dětem placku z točířské hlíny vysokou asi 4 cm. Připravíme na tácek zajímavé tvary kamínků, mušlí, větviček, listů nebo zajímavých plastových odlitků zvířat. Děti vtlačují předměty do hlíny stranou, na které je struktura. Z válečků hlíny vytvoříme okraj vysoký asi 2 cm. Potom potřeme povrch hlíny olejem a nalijeme na takto připravenou hliněnou vaničku s otisky rozmíchanou sádru. Místo hlíny lze použít i modelovací těsto, které nemusíme ani izolovat olejem. Z těsta vytvoříme vaničku a vtlačíme předmět, který chceme odlít. Potom vylijeme vaničku sádrou, kterou necháme ztuhnout. Po pár hodinách vaničku otočíme a těsto sloupneme. Odlitek můžeme pouze zafixovat bezbarvým lakem nebo pomalovat temperovými barvami (foto h/8).

Loutka z hliněných korálků

Tvoření malých objektů z keramické hlíny (nebo i jiné tvarovací hmoty) bychom měli s dětmi začínat vždy pomocí stavby objektů z jednoduchých drobných tvarů (válečků nebo kuliček). Ze středně velkých hliněných kuliček a krátkých válečků si můžeme vytvořit nejen misku nebo vázu, ale i jednoduchou loutku. Děti vytvarují asi 10 kuliček, šest válečků a jednu větší kuličku, kterou použijeme jako hlavu loutky. Všechny tyto komponenty proděravíme jako korálky velkou kobercovou jehlou, dobře usušíme a vypálíme v keramické peci. Pokud chceme dětem nabídnout během této aktivity i malý experiment, obalíme jednu hlavičku loutky papírovým provázkem a jednu měděným drátkem. Zeptáme se dětí, co si myslí, že se po vypálení v keramické peci s provázkem a drátkem stane. Po vyjmutí keramiky z pece vysvětlíme, proč papírový provázek shořel a proč se kovový drátek roztavil. Vychladnuté korálky postupně navlékáme na provázek. Uděláme mezi nimi uzlíky, aby se loutka mohla pohybovat. Vypálenou hlínu můžeme i pomalovat barvami na keramiku nebo jen přelakovat bezbarvým lakem (foto h/9).

Mozaika

Mozaika je jedna z nejstarších výtvarných technik. Zvláště ve starověku byla používána jako plošná výzdoba významných budov. Nejčastěji byly pomocí malých kostek nebo kamínků tvořeny figurální nebo ornamentální obrazy na stěnách budov nebo na podlahách. S dětmi můžeme nejdříve začít jednoduchou mozaikou z větších kamínků, které se jen pokusí zatlačit co nejvíce pravidelně do měkkého podkladu (hlína, plastelína, tvarovací těsto). Jako druhý krok můžeme zkusit pracovat s kousky obkládacích dlaždic,

kde už děti musí hledat pro daný kousek vhodné místo. Posledním krokem bývá vytvoření mozaikového dekoru například na květináči, kdy můžeme použít na vyspárování samotvrdnoucí hmotu (foto h/10).

Hudební aktivity

Jak zní květináče

Keramické květináče nám mohou posloužit nejen jako dekorativní nádoba pro květiny, ale také jako rezonanční mísy. Pokud si jich koupíme nejméně pět (různého průměru, abychom docílili odlišného ladění nádoby), můžeme s dětmi připravit za pomoci dřevěných a gumových paliček jednoduchý koncert. Vždy bychom měli květináče umístit na měkkou podložku (deku, filcový pruh), aby lépe rezonovaly.

Bubínek z květináče

Hra na bubínky je u dětí oblíbená. Pro výrobu bubínku můžeme použít nejrůznější předměty (plechovky, kbelíky, plastové barely, kelímky, papírové tubusy), ale jedním z nejzajímavějších materiálů je keramický květináč. Je velmi pevný a krásně rezonuje. Poprosíme některého z rodičů, aby nám u květináčů odřízl dna. Přes větší horní otvor přetáhneme kůži, její okraj prošijeme pevným provázkem (nejlépe za pomoci průchodek) a potom kůži pomocí provázku umístěného pod lemem květináče a pomocí provlékání postupně vypneme. Na takto připravený bubínek můžeme bubnovat paličkami nebo i dlaněmi a prsty.

Zdroj:

COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. Hudební nástroje jinak: [netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů]. Vyd. 1. Obálka Tereza Hrubá. Brno: JAMU, 2013, 171 s. ISBN 978-80-7460-037-1

Dramatické aktivity

Sochy

Nabídneme dětem jednu z nejzajímavějších dramatických aktivit – hru na sochy. V té základní podobě ji známe všichni jako hru na honěnou, kdy jeden honí a ten, kdo se chce zachránit před chycením nebo je chycen, se promění v sochu. Znovu nabyde možnosti pohybu, až ho někdo, kdo zatím nebyl chycen, zachrání. Záchrana může proběhnout dotykem nebo podlezením mezi nohama. Hra na sochy může mít ale mnoho podob. Jednou z nich je tvorba sousoší na základě popisu. Pokud máme možnost a jdeme s dětmi na výlet do parku, ve kterém jsou sochy, můžeme jim tuto aktivitu nabídnout. Děti vytvoří malé skupiny po čtyřech a vyšlou jednoho člena na průzkum sochy, kterou ještě neviděly a neznají její podobu. Vyslané dítě si ji dobře prohlédne, vrátí se ke skupině a popíše, co nejpřesněji, jak socha vypadá a co podle něj asi představuje (jakou vlastnost). Zbývá trojice dětí se snažit vytvořit sousoší, kde

se pokusí co nejpřesněji zachytit popsanou podobu. Svému sousoší dají děti název. Hra bývá velmi inspirativní pro všechny zúčastněné a často může přejít v rozehrávané dramatické etudy (foto h/11).

Zvířata a hlína

Připravíme si pro děti obrázky zvířat, která mají svůj život úzce propojený s hlínou (buď v hlíně žijí, nebo si z ní staví své příbytky). Budeme jmenovat jenom některé – krtek, sysel, hroch, žížala, vlaštovka, škeble rybníčná, mravenec. Pro přípravu kartiček můžeme využít pracovní list č. H/1. Nejdříve si o nich s dětmi popovídáme, zopakujeme si jejich názvy a základní informace, které si připravíme z odborné literatury. Potom dáme kartičky na hromádku, zamícháme a vyzveme někoho, kdo by chtěl předvést některé zvíře, aby si vytáhl jednu kartičku. Dotyčný si sám kartičku prohlédne a potom ostatním přehraje krátkou etudu ze života vybraného zvířete. Ostatní hádají.

Pohybové aktivity

Cestička

Děti rády překonávají různé připravené dovednostní překážky a dráhy. Jednu takovou jednoduchou jim můžeme na zahradě připravit pomocí kamenů a dlaždic. Kameny bychom měli vybírat větší, aby se na nich dalo stát. Potom sestavíme jednoduchou dráhu, kde se budou části střídat (chvíli chůze po kamenech, chvíli chůze po dlaždicích a to vždy v různých rozestupech). Prožitkový a dovednostní chodníček můžeme vytvořit ale i z nejrůznějších přírodních materiálů. Po takové stezce se potom chodí bosky a se zavřenýma očima, abychom se mohli soustředit na to, co nám říká náš hmat (foto h/12).

Krtkova chodbička

Nejdříve si s dětmi popovídáme o zvířeti, které tráví převážnou část života pod zemí a které má díky tomu výrazně vyvinuté tři smysly – sluch, hmat a čich, pomocí kterých si vyhledává potravu. Děti nám povědí o krtkovi spoustu informací, které znají z kreslených příběhů Zdeňka Milera. Pro samotnou aktivitu si připravíme na zahradě nebo i ve třídě prostor, který bude připomínat krtkovu chodbu. Některé děti rády prolézají tunely a úzkými prostory a některé to potřebují teprve vyzkoušet v bezpečném prostředí. Můžeme k této aktivitě použít zakoupený látkový tunel, který umístíme vhodně v prostoru tak, abychom na jeho konci mohli vytvořit krtkův příbytek. Ve vzdálenosti asi tří metrů od tunelu umístíme kartičky, na kterých bude znázorněna krtkova potrava, ale zamícháme tam i živočichy nebo přímo potraviny, které by krtek nikdy nejedl. Dítě vždy vybere kartičku a tunelem ji donese do krtkova příbytku. Tam je připravena přehledná tabule krtkova správného jídelníčku, na které je sada kartiček s obrázky živočichů, které krtek jí. Dítě si samo zkontroluje, jestli vybralo správný obrázek. Pokud ano, umístí do připravené misky svůj obrázek, pokud má obrázek, který nenajde, tunelem se vrátí a jde hledat znovu. Tato aktivita kromě nároků na pohybové schopnosti dítěte má za cíl tzv. samostatnou kontrolu a práci

s chybou. Dítě si samo kontroluje, jestli provedlo správný výběr. Na tuto aktivitu lze navázat četbou Andersenovy pohádky O Malence nebo některým z příběhů Zdeňka Milera.

Navazující aktivity

Upečeme společné krtkův dort.

Požádáme rodiče, jestli by přišli ukázat, co umí vyrobit z hlíny.

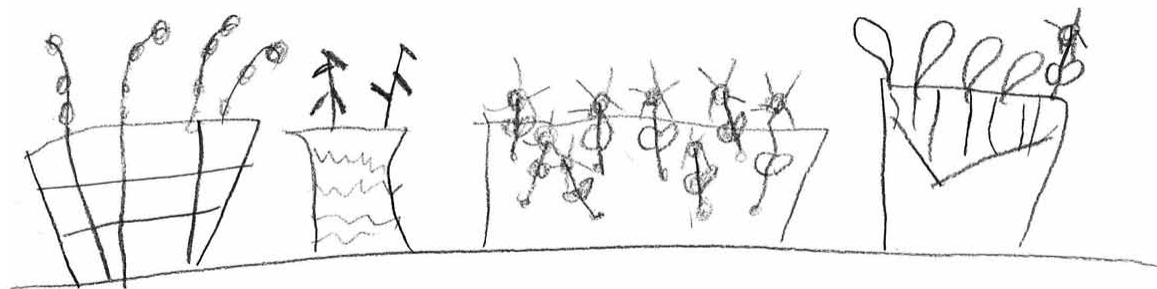
Zorganizujeme návštěvu místní školy a podíváme se na školní pozemky a do skleníků.

Zorganizujeme exkurzi do keramické dílny.

Zorganizujeme výlet do blízké cihelny.

Navštívíme místní statek nebo farmu.

Vyzkoušíme si odlévání stop v přírodě.



KVĚTINÁČ^v

Fotopříloha



Foto h/1 – Podobnost otisků



Foto h/2 – Modelování kamaráda z hlíny



Foto h/3 – Klíčení semínek



Foto h/4 – Pokusy s hlínou a vodou, „blátoviště“



Foto h/5 – Kreslení do písku



Foto h/6 – Sypané obrázky



Foto h/7 – Malování hínou



Foto h/8 – Odlitky



Foto h/9 – Loutka z hliněných korádků



Foto h/10 – Mozaika



Foto h/11 – Sochy



Foto h/12 – Cestička





Nízkoenergetický dům – sídlo Sluňákova. Místo, kde se realizují sny a nápady.



Tým lektorů, který šířil myšlenky Dřeska a Tilpíny.



Děti z MŠ Citov barevně dotvářejí získanou truhlu Dřeska a Tilpíny.



Děkujeme dětem a pedagogickému sboru MŠ Nemilany – Olomouc, Česká čtvrť za spolupráci při tvorbě a testování metodických materiálů. Zvláště dětem děkujeme za krásné ilustrace, kterými obohatily tuto knihu.

Dřesk a Tilpína – tělesný svět plný hravé tvůrčí imaginace

Hlavní autorka této krásné knihy podkrývá před všemi jejími čtenáři svět prožitků, které souvisejí s dětstvím. Když listujete knihou stránku za stránkou, dýchne na vás kouzlo životní radosti. Tato radost se vás drží tím déle, čím více nápadů z knihy ochutnáte, vyzkoušíte či přetvoříte společně s dětmi, po vašem. Odvažuji se věstit, že nápady Dřeska a Tilpíny budou přitažlivé nejen pro děti a jejich učitele, ale vlastně pro všechny děti a rodiče. Zejména pro ty, které neopustila zvědavost a touha po dobrodružství.

Knih je prostoupena celou řadou motivů, které v současné hektické době kolem nás postrádáme. Přehlednou formou předkládá nápady, které mají v sobě ukrytý čas potřebný pro vlastní objevování toho, co nás zajímá, pro porozumění věcem, které děláme, pro vlastní zručnost. Tato zručnost je zprostředkována tím, že přemýšlíme a dáváme pokyny našemu tělu, pokyny k dělání. A zde vidíme, že neděláme pouze věci užitečné, ale také věci krásné. Kniha oživuje naši tělesnost a představivost.

To jsou věci, které se dnes schovávají za dvěma velmi důmyslně postavenými zdi. První zeď je vystavěna na naši ochranu před chaosem vnějšího světa. Jsou to zdi našich domovů, školy, práce. To venku je za okny. Moderní doba znamená také ztrátu jisté míry dříve běžného kontaktu s vnějším přirozeným světem. Ten je navíc překryt další clonou v podobě přitažlivé virtuální reality, počítačových sítí a obecně technologií. Svět za těmito technologickými hradbami jsme přestali očichávat, ohmatávat, pozorovat a slyšet. Řada z nás ztratila chuť o něj pečovat, protože jsme ztratili vědomí o tom, jak je pro nás důležitý.

Postavičky Dřeska a Tilpíny nám přinášejí živelnou radost. Přirozenou radost z pobytu na světě. Nejen uvnitř, ale i tam venku. Jejich těla jsou uhnětena ze dřeva, skla, kovu, textilu, papíru a hlíny. Zdroje všech těchto materiálů se nacházejí v přírodě. Jsou to vlastně dary přírody, které často vnímáme jako samozřejmé a tak pro nás ztratily skutečné kouzlo. Dřesk a Tilpína nám otevírají branku, abychom toto kouzlo vnímali.

Obsah knihy odráží myšlenku, že úspěšnost našich předků vznikala právě díky těmto dovednostem, kdy rozum zaměstnával tělo, a naše nohy, ruce, oči, sluch, hmat a čich byly propojeny s přirozeným světem. Posiluje pocit prostoru, kde se zabydlujeme, a v případě této knihy jde o proces plný radosti, porozumění, imaginace, trpělivosti, kamarádství, vzájemného sdílení problémů a jejich řešení. Je to kniha hravá a užitečná.

Michal Bartoš,
ředitel Sluňákova – centra ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.

Seznam použité literatury

Pedagogická literatura

- ARMSTRONG, Thomas. Každý je na něco chytrý: jak odhalit a rozvíjet různé druhy inteligence. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 253 s. ISBN 978-80-262-0019-2.
- BADEGRUBER, Bernd. Otevřené učení ve 28 krocích. Vyd. 2. Praha: Portál, 1997, 118 s. ISBN 80-717-8137-1.
- BENNETT, Ruth a Steven J BENNETT. 365 zábavných činností bez televize: [náměty pro děti a jejich rodiče]. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000, 389 s. ISBN 80-717-8480-X.
- HANŠPACHOVÁ, Jana. Veselé hry s malými dětmi: [náměty k rozvoji smyslu pro humor dětí od 2 let]. Vyd. 3. Praha: Portál, 2010, 164 s. ISBN 978-80-7367-733-6.
- HANŠPACHOVÁ, Jana. Veselé hry s malými dětmi: [náměty k rozvoji smyslu pro humor dětí od 2 let]. Vyd. 4. Praha: Portál, 2013, 164 s. ISBN 978-80-262-0395-7.
- HERMAN, Marek. Najděte si svého maršana: --co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli--. Vyd. 3. Olomouc: Hanex, 2008, 233 s. ISBN 978-802-6060-703.
- KALÁBOVÁ, Naděžda. Příroda plná her: hry plné přírody. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-80-262-0057-4.
- KOCIÁNOVÁ, Ludmila. Nápady pro jaro a léto: příběh ze školky. Vyd. 1. Praha: Dita, 1996, 104 s. ISBN 80-859-2604-0.
- KOPŘIVA, Pavel. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2005, 282 s. ISBN 80-901-8736-6.
- KÖNIGOVÁ, Marie. Jak myslet kreativně. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 125 s. ISBN 80-247-1626-7.
- KÖNIGOVÁ, Marie. Tvořivost: techniky a cvičení. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 188 s. ISBN 978-802-4716-527.
- PIKNEROVÁ, Radka a Zdenka ŠTEFANIDESOVÁ. 2014. Barvy duhy: náměty na výtvarné a environmentální činnosti. Praha: Raabe, 97 s. Dobrá škola, 1. ISBN 978-80-7496-081-9.
- POSPÍŠILOVÁ, Lenka. Housle, basa, trumpeta, pojedeme do světa, aneb Jak si hrají děti na jiných kontinentech. Praha: Hrajeto, 2011, 1 zpěvník (30 s.). ISBN 979-09-004-0260-8.
- RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. Zpíváme a tvoříme s malými. Vyd. 1. Brno: Edika, 2012, 144 s. ISBN 978-80-266-0067-1.
- SLAVÍK, Jan. Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2001, 281 s. ISBN 80-729-0066-8.
- SLAVÍK, Jan. Od výrazu k dialogu ve výchově: artefietika. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1997, 199 p. ISBN 80-718-4437-3.
- SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. Tvorba jako způsob poznávání. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013, 538 s. ISBN 978-802-4625-300.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. Dívej se, tvoř a povídej!: artefietika pro předškoláky a mladší školáky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 194 s. ISBN 978-807-3673-222.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Helena HAZUKOVÁ. Výtvarné čarování: (artefietika pro předškoláky a mladší školáky). Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2000, 177 s. ISBN 80-729-0016-1.

SOESMAN, Albert. Dvanáct smyslů: brány duše: úvod do anthroposofie. Vyd. 1. Hranice: Fabula, 2009, 210 s. ISBN 978-808-6600-598.

SVOBODA, Jan. Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014, 164 s. ISBN 978-802-6206-033.

ŠICKOVÁ-FABRICI, Jaroslava. Základy arteterapie: příběh ze školky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 167 s. ISBN 80-717-8616-0.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Alena TICHÁ. Lidové písničky a hry s nimi. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 146 s. ISBN 80-717-8323-4.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk, Alena TICHÁ a Věra BUREŠOVÁ. Písničky a jejich dramatizace: [zpěvník pro děti předškolního a školního věku]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 154 s. ISBN 80-717-8477-X.

Motivační literatura

BALÍK, Jindřich. Hrátky se zvířátky z lesů a strání. Praha: Rotag, 2001, ISBN 80-901-1826-7.

BOLLIGER, Max. Šťastný skřítek. Překlad Magdalena Hennerová. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2012, 1 sv. [26] s. ISBN 978-807-4322-099.

COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. Hudební nástroje jinak: [netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů]. Vyd. 1. Brno: JAMU, 2013, 171 s. ISBN 978-80-7460-037-1.

ČECH, Pavel. Dobrodružství pavouka Čendy. Vyd. 2. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2014, 76 s. ISBN 978-80-87595-28-2.

ČECH, Pavel. 2. dobrodružství pavouka Čendy: [v lese]. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2014, 72 s. ISBN 978-80-87595-36-7.

ČECH, Pavel. 3. dobrodružství pavouka Čendy: [vše ztraceno]. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2015, 82 s. ISBN 978-80-87595-39-8.

ČECH, Pavel. O klíči. Vyd. 2. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2014, 84 s. ISBN 978-80-87595-25-1.

ČECH, Pavel. O Zahradě. Vyd. 2. Praha: Brio, 2009, 88 s. ISBN 978-80-86113-95-1.

ČECH, Pavel. Tajemství ostrova za prkennou ohradou. Vyd. 2. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2013, 128 s. ISBN 978-80-87595-16-9.

ČECH, Pavel. Velké dobrodružství Pepíka Střechy. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Petrkov, 2012, 211 s. ISBN 978-80-87595-12-1.

- DVOŘÁK, Jiří. Rostlinopis: podivuhodné pravdy a výmysly ze zeleného světa. Praha: Baobab, 2012, 68 s. ISBN 978-80-87060-62-9.
- FULGHUM, Robert. 2007. Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce. Vyd. 7., rozš. 2. Překlad Lenka Fárová, Jiří Hrubý. Praha: Argo, 205 s. ISBN 978-80-7203-935-7.
- HICKS, Esther a Jerry HICKS. Sára: o věčném přátelství dvou blízkých duší. Vyd. 1. Praha: Synergie, 2010, 179 s. ISBN 978-80-737-0026-3.
- KLÍMA, Ivan. Jak daleko je slunce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 101 s. ISBN 978-807-3679-859.
- MALÝ, Radek. František z kaštanu, Anežka ze slunečnic. Vyd. 1. Praha: Meander, 2006, 56 s. ISBN 80-86283-48-8.
- MALÝ, Radek. Příhody matky Přírody. Vyd. 1. Praha: Meander, 2014, 59 s. ISBN 978-80-87596-44-9.
- MASON, Conrad a KING, Colin. Jak věci fungují. 1. české vyd. Praha: Svojtka & Co., 2010, 14 s. ISBN 978-80-256-0462-5.
- NEZVAL, Vítězslav. Věci, květiny, zvířátka a lidé pro děti. Vyd. 1. Praha: Studio Trnka, 2013, 143 s. ISBN 978-80-87678-20-6.
- NIKL, Petr. Jěľňovití: (lesní lyrika). Vyd. 1. Praha: Meander, 2008, [46] s. ISBN 978-808-6283-616.
- PAPOUŠKOVÁ, Eva. Kosprd a Telecí: příběh ze školky. Vyd. 1. Praha: Albatros, 2013, 52 s. ISBN 978-80-00-03105-7.
- SILVERSTEIN, Shel. Strom, ktorý dáva. Překlad Miroslava Gavurová, Prešov: OZ Slniečkovo, 2013, 150s. ISBN 978-80-893-1420-1.
- SÍS, Petr. Podivuhodný příběh Eskymo Welzla. Vyd. 1. Litomyšl: Paseka, 1995, 31 s. ISBN 80-718-5022-5.
- SÍS, Petr. Tři zlaté klíče. 3. české vyd. Praha: Labyrint, 2007, 52 s. ISBN 978-808-6803-098.
- SODOMKA, Martin. Jak si postavit auto. Vyd. 1. Svitavy: MS studio, 2012, 55 s. ISBN 978-80-905207-0-7.
- SODOMKA, Martin. Jak si postavit letadlo. Vyd. 1. Svitavy: MS studio, 2013, 55 s. ISBN 978-80-905207-4-5.
- SODOMKA, Martin. Jak si postavit motorku. Vyd. 1. Svitavy: MS studio, 2014, 55 s. ISBN 978-80-905207-5-2.
- SODOMKA, Martin. Arnyho dílna. Vyd. 1. Svitavy: MS studio, 2014, 12 s. ISBN 978-80-905207-7-6.
- SUCHÁ, Romana. Veršované kresbičky: pro kluky a holčičky: učíme se kreslit. Ostrava: Anagram, 2006, 32 s. ISBN 80-734-2087-2.
- TULLET, Hervé. The game of finger worms. London: Phaidon Press, 2011. ISBN 978-071-48-6071-9.
- TULLET, Hervé. The game of let's go. London: Phaidon Press, 2011. ISBN 071-48-6075-1.
- TULLET, Hervé. The game of mix and match. London: Phaidon Press, 2011. ISBN 978-071-48-6073-2.
- TULLET, Hervé. The game of patterns. New York: Phaidon Press, 2011, 1 v. (unpaged). ISBN 978-071-48-6187-6.

TULLET, Herve. The Good Morning Game. London: Phaidon Press, 2015. ISBN 978-80-89314-20-1.
URBÁNKOVÁ, Dagmar. Adam a koleno. Vyd. 2. Praha: Baobab, 2011, 44 s. ISBN 978-80-87060-47-6.
URBÁNKOVÁ, Dagmar. Chlebová Lhota. V Praze: Baobab, 2010, 56 s. ISBN 978-80-87060-35-3.

Odborná literatura k materiálům

ANDREWS, Georgina a Kate KNIGHTON. 100 pokusů pro šikovné děti. 1. české vyd. Praha: Svojtka, 96 s. ISBN 80-735-2418-X.

ARDLEY, Neil. Moje kniha pokusů - Barva. 1.vyd. Překlad Zuzana Marková. Bratislava: Champagne avantgarde, 29 s. ISBN 80-715-0057-7.

ARDLEY, Neil. Moje kniha pokusů - Světlo. Překlad Antonín Řežábek. Vyd. 1. Bratislava: Champagne Avantgarde, 1992, 29 s. ISBN 80-715-0032-1.

BRÝDOVÁ, Monika a Anna KOČOVÁ. 2010. Malování na obličeji: pro děti i dospělé. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 87 s. ISBN 978-80-251-3189-3.

DVOŘÁKOVÁ, Lucie. Originální tvoření pro malá i velká stvoření: [vtipné, hravé, zábavné a nápadité inspirace]. Vyd. 1. Brno: CPress, 2013, 104 s. ISBN 978-80-264-0199-5.

HONZÍKOVÁ, Jarmila a NOVOTNÝ, Jan. Dřevo v pracovní výchově. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola sady 5. května, 2005. ISBN 80-7020-150-9.

HONZÍKOVÁ, Jarmila. Kovy v pracovní výchově. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola sady 5. května, 2005. ISBN 80-7020-159-2.

HONZÍKOVÁ, Jarmila. Teorie a praxe tvořivosti v pracovní výchově. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola sady 5. května, 2005. ISBN 80-7020-124-X.

KALAIIDZIDU, Ellen. Neobyčejné tvoření s dětmi. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 64 s. ISBN 978-80-247-4197-0.

KIRCHNEROVÁ, Veronika a Radka RUBEŠOVÁ. Hravé tvoření pro malá stvoření. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 125 s. ISBN 978-80-262-0631-6.

KOCIÁNOVÁ, Ludmila. Nápady pro jaro a léto: příběh ze školky. Vyd. 1. Praha: Dita, 1996, 104 s. ISBN 80-859-2604-0.

KOHL, Mary Ann F. 200 výtvarných činností: [náměty pro tvořivost dětí od 3 let]. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000, 271 s. ISBN 80-7178-417-6.

MOAD, Elizabeth. Bible papírových inspirací. Vyd. 1. v českém jazyce. Překlad Petra Klůfová. Praha: BB/art, 2006, 135 s. ISBN 80-7341-643-3.

PEREZ, Mélanie a Francesca MASSA. Zábavné pokusy pro zvědavé děti. Vyd. 1. Čestlice: Rebo, 2014, 163 s. ISBN 978-80-255-0854-1.

RÜTER, Martina. Kameny, minerály, fosilie. Vyd. 2. Překlad Leona Holubová. Brno: Edika, 2014, 80 s. ISBN 978-80-266-0451-8.

STEINER, Rudolf. Tajemství barev. Překlad Radomil Hradil. Hranice: Fabula, 2011, 239 s. ISBN 978-80-86600-25-3.

VONDROVÁ, Petra. Výtvarné techniky pro děti: hry a výtvarné činnosti pro děti ve věku od 4 do 9 let. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 156 s. ISBN 978-80-7367-329-1.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. 2011. Jařmo, parkán, trdlice, aneb, Výkladový slovník historických pojmů, které upadají v zapomnění. Vyd. 1. Praha: Grada, 199 s. ISBN 978-802-4739-465.

Dřevo

PATŘIČNÝ, Martin. Dřevo krásných stromů. Vyd. 3. Praha: Grada, 2005, 128 s. ISBN 80-240-0651-0.

PATŘIČNÝ, Martin. Pracujeme se dřevem: základní příručka. 4. dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, 112 s. ISBN 978-80-247-3581-8.

PATŘIČNÝ, Martin. Všecky krásy dřeva. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 161 s. ISBN 978-80-247-5115-3.

SVOBODOVÁ, Blanka, Lucie ULÍKOVÁ-KUNEŠOVÁ a Zdena CHARVÁTOVÁ. Hrátky s pedigem. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2007, 79 s. ISBN 978-80-251-1476-6.

ULÍKOVÁ-KUNEŠOVÁ, Lucie, Blanka SVOBODOVÁ a Zdena CHARVÁTOVÁ. Košíkaření. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1477-3.

Sklo

DLOUHÁ, Jitka. Fusing: kouzlo spékaného skla. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 112 s. ISBN 978-80-247-4181-9.

FRANKE, Tamara. Malované nádoby. Ostrava: Anagram, 2005, 31 s. ISBN 80-734-2068-6.

HÁTLEOVÁ, Karla. Malujeme na sklo. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 48 s. ISBN 978-80-247-2676-2.

LUKÁČOVÁ, Markéta. Hrátky se sklem: fusing, mozaika, vitráže Tiffany. Vyd. 1. Brno: CPress, 2013, 111 s. ISBN 978-80-264-0097-4.

ULÍKOVÁ, Lucie, Blanka Svobodová. Kouzelná světýlka. Vyd. 1. Brno: Computer Press. 2006. ISBN 978-80-251-1304-2.

Kov

BUBÍKOVÁ, Míša. Plyšáci z chlupatých drátků a bambulek. Vyd. 1. Brno: Computer Press. 2006. ISBN 978-802-5111-604.

CZYŽOVÁ, Iva. Drátované nápady. Vyd. 1. Praha: Grada, 64 s. 2011. ISBN 978-80-247-3305-0.

JANEČKOVÁ, Pavlína. Hrátky s drátky - moderní drátenictví: nadčasové, stylové a elegantní šperky z drátků. Vyd. 1. Brno: CPress, 2013, 104 s. ISBN 978-80-264-0149-0.

ULÍKOVÁ-KUNEŠOVÁ, Lucie a Blanka SVOBODOVÁ. Kouzlení s céděčky. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007, 59 s. ISBN 978-80-251-1474-2.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. Drátenictví. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 112 s. ISBN 978-80-247-4365-3.

Textil

BRÝDOVÁ, Monika. Hrátky s textilem: nejlepší nápady na originální oděvy. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010, 92 s. ISBN 9788025131084.

GRIMMICOVÁ, Alena Isabella. Kouzlení s hedvábím. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 143 s. ISBN 978-80-7367-661-2.

KONÍŘOVÁ, Kateřina. Malujeme nejen na trička. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 48 s. ISBN 978-80-247-2645-8.

LUKÁČOVÁ, Markéta. Malba na hedvábí. Vyd. 1. Brno: Computer Press. 2005. ISBN 978-802-5108-147.

SITARČÍKOVÁ, Zdena. Výrobky z textilu. Vyd. 1. Brno: Computer Press. 2006. ISBN 978-802-5111-598.

SKARLANTOVÁ, Jana a Marie VECHOVÁ. Textilní výtvarné techniky. Vyd. 1. Plzeň: Fraus, 2005, 208 s. ISBN 80-723-8319-1.

ŠILAROVÁ, Jana. Tvoříme z ovčí vlny: plstění jehlou. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 48 s. ISBN 978-80-247-2410-2.

Papír

BIDLOVÁ, Věra. TINTĚROVÁ, Mirka. Ruční papír vlastnoručně. Praha: Tereza, sdružení pro ekologickou výchovu, 1999.

BOURSIN, Didier. Zoorigami: [malá škola origami: zábavné a zajímavé skládání pro malé i velké]. 1. české vyd. Praha: Slovart, 2012, 119 s. ISBN 978-80-7391-587-2.

FIXL, Jiří a Alena VONDRUŠKOVÁ. Ruční papír: [přání, šperky, ozdoby, dózy]. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 48 s. ISBN 978-80-247-1639-8.

HAVLÍČKOVÁ, Gabriela. Ruční výroba papíru. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 96 s. ISBN 80-251-0295-5.

KOCMAN, Jiří Hynek. Médium papír. Vyd. 2. Brno: Vysoké učení technické v Brně, nakladatelství VUTIUM, 2004, 87 s. ISBN 80-214-2372-2.

LANDWEHR, Kerstin a Martina RÜTER. Nejnapínavější experimenty pro děti: [malá škola origami: zábavné a zajímavé skládání pro malé i velké]. Vyd. 1. Brno: Edika, 2014, 144 s. ISBN 978-802-6604-938.

LUKÁČOVÁ, Markéta. Enkaustika: malování horkým voskem. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 103 s., 12 s. ISBN 978-80-7367-765-7.

NEJEZCHLEBOVÁ, Klára. Dekorování papíru. Vyd. 2. Brno: CPress, 2013, 88 s. ISBN 978-80-264-0286-2.

Hlína

HOŇKOVÁ, Iva. Nepálená keramika pro děti: tvoříme ze samotvrdnoucí keramické hmoty. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2009, 96 s. ISBN 978-80-251-2389-8.

CHAVARRIA, Joaquim. Velká kniha keramiky: průvodce historií, materiály, vybavením a technikami ručního vytváření, vytáčení, výroby forem, vypalování výrobků v pecích a glazování hrnčářských výrobků a jiných keramických předmětů. Překlad Eva Krejčová. Vyd. 2. Praha: Knihcentrum, 1996, 192 s. ISBN 80-860-5424-1.

KONÍŘOVÁ, Kateřina. Mozaikování: mozaika pro každého. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 64 s. ISBN 978-80-247-3284-8.

MASSEY, Catherine a Annette WRAGGE. Mozaika do zahrady: vonkajšie dekorácie. Ostrava: Anagram, 2010, 31 s. Topp. ISBN 978-80-7342-192-2.

ROSOVÁ, Dolores a Alena JURIONOVÁ. Keramika: dekorativní techniky. Vyd. 2. Praha: Ikar, 2011, 143 s. ISBN 978-802-4916-415.

ŠČERBOVÁ, Jitka. Keramika: od jara do zimy. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 64 s. ISBN 978-80-247-4523-7.

Další použité informační zdroje

Sklářská show a mobilní pec. *Ajeto Glassworks* [online]. 2015 [cit. 2015-07-03]. Dostupné z: <http://www.ajeto-glass.com/cs/nabidka-sluzeb/sklarska-show-a-mobilni-pec/>

GESCHWANDTNER, Rastislav. Kalimba: vyrob si vlastný hudobný nástroj. *Kreolab.sk* [online]. 2015 [cit. 2015-07-03]. Dostupné z: <http://www.kreolab.sk/wp-content/uploads/Kalimba-navod.pdf>

LOBODOVÁ, Romana. Proč ovčí vlnu? *Ruční tkaní* [online]. 2015 [cit. 2015-07-03]. Dostupné z: <http://www.rucnitkani.cz/index.php?type=text>

Ovčí vlna Merino. *Domov sv. Anežky, o.p.s. - Merino* [online]. 2015 [cit. 2015-07-03]. Dostupné z: <http://www.merino.cz/ovci-vlna-merino>

Odkazy na webové stránky, na kterých naleznete přehledy významných mezinárodních dnů

Mezinárodní dny a roky. *Wikipedie - otevřená encyklopedie* [online]. 2015 [cit. 2015-07-03]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD_dny_a_roky

KLETEČKA, Petr. Seznam významných dnů. *Kle.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-07-03]. Dostupné z: <http://kle.cz/vyznamne-dny/seznam.html>

KUKLIŠ, Libor. Významné dny. *Gnosis9.net - Internetový magazín pro ty, kdo hledají poznání* [online]. 2004 [cit. 2015-07-03]. Dostupné z: <http://gnosis9.net/vyznamne-dny.php>

Seznam souborů na CD

Soubory

- 1 Metodika Dřesk a Tilpína aneb Kouzlo materiálů
- 2 Pracovní listy
- 3 Fotokarty
- 4 Odkazy na webové stránky
- 5 Powerpointová prezentace ze seminářů Dřeska a Tilpíny
- 6 Inspirační mix fotografií
- 7 Tematické dny účastníků studia
- 8 Seznam pomůcek v kufru a truhle Dřeska a Tilpíny

Seznam pracovních listů a fotokaret ve složce

Pracovní listy

- 1 Zdroje inspirace
- 2 Asociace
- 3 Inspirační kalendář
- 4 Hledání tématu v řádcích a sloupcích
- 5 Přehled tematických dnů v MŠ
- 6 Návrhy motivačních názvů tematických dnů
- 7 Scénář tematického dne
- 8 Jednoduché texty
- 9 Motivační hádanky
- 10 Uvolňovací pohybová říkadla

D/1 Jsem strom

D/2 Zpívánky

D/3 Rčení

D/4 Dřevo

S/1 Vitráž

S/2 Sklo

K/1 Veselé klíče

K/2 Tvarování drátu

K/3 Kov

T/1 Vlněné rukavice

T/2 Rčení

T/3 Textil

P/1 Jak vzniká papír

P/2 Papír

H/1 Zvířata a hlína

H/2 Hlína

Fotokarty

- F/1 Strom
- F/2 Židle
- F/3 Dřevěná fétna
- F/4 Nerost – písek
- F/5 Sklenice
- F/6 Brýle
- F/7 Nerost
- F/8 Lžíce
- F/9 Zvonek
- F/10 Bavlník
- F/11 Utěrka
- F/12 Polštář
- F/13 Směs papíroviny
- F/14 Papírový kapesníček
- F/15 Papírová lodička
- F/16 Keramická hlína
- F/17 Hrnek
- F/18 Květináč
- F/19 Nástroje pro zpracování dřeva
- F/20 Nástroje pro zpracování skla
- F/21 Nástroje pro zpracování kovu
- F/22 Nástroje pro zpracování textilu
- F/23 Nástroje pro zpracování papíru
- F/24 Nástroje pro zpracování hlíny



Vyrobil Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s. © 2015,
Horka nad Moravou (www.slunakov.cz, tel. 585378345)

Tato publikace byla vydána v rámci projektu Dřesk a Tilpína – přímá podpora pedagogů
mateřských škol v jejich profesních a lektorských dovednostech, reg. č. CZ.1.07/1.3.00/48.0015.

1. vydání

Autorka:

Mgr. Zdenka Štefanidesová

Spoluautoři odborných částí
metodických materiálů:

Mgr. Michal Bartoš, Ph.D.

Mgr. Monika Kukulová

Výtvarné náměty a ilustrace:

Mgr. Zdenka Štefanidesová

děti z Mateřské školy Nemilany – Olomouc, Česká čtvrť

Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Recenze:

Jazyková korektura:

Mgr. Lenka Preňková

Odborná korektura:

Mgr. Michal Bartoš, Ph.D.

Mgr. Monika Kukulová

Fotografie:

Mgr. Zdenka Štefanidesová, Archiv Sluňákova

Design, typografie, výroba:

Reprotisk s. r. o., M. R. Štefánika 318/1, Šumperk

ISBN 978-80-905347-9-7



INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ